

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΤΗΣ ΑΓΩΓΗΣ
ΤΜΗΜΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΑΓΩΓΗΣ ΣΤΗ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗ ΗΛΙΚΙΑ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΙΤΛΟ:
**«Η παιδαγωγική Freinet στην προσχολική εκπαίδευση: Η φωνή των
εκπαιδευτικών»**

Επιβλέπων καθηγητής: **Τσάφος Βασίλης**

Παππά Χριστίνα (Α.Μ.: 9982201600091)

ΑΘΗΝΑ
ΙΟΥΝΙΟΣ 2021

NATIONAL AND KAPODISTRIAN UNIVERSITY OF ATHENS

SCHOOL OF EDUCATION

DEPARTMENT OF EARLY CHILDHOOD EDUCATION

DIPLOMA THESIS WITH TITLE:

“Freinet pedagogy in preschool education: The voice of teachers”

Supervisor professor: **Tsafos Vasilis**

Pappa Christina

ATHENS

JUNE 2021

Περιεχόμενα

Ευχαριστίες	6
ΠΕΡΙΛΗΨΗ	7
ABSTRACT	8
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	10
Κεφάλαιο 1: Celestin Freinet	11
1.1Η βιογραφία του	11
1.2. Η παιδαγωγική φιλοσοφία του Freinet	18
1.3. Οι πολιτικές επιρροές του Freinet	23
1.4. Οι παιδαγωγικές μέθοδοι- τεχνικές του Freinet.....	27
1.5. Οι παιδαγωγικές τεχνικές του στο νηπιαγωγείο.....	30
1.6. Ο Freinet στην Ελλάδα	36
1.7. Ο Freinet στην Ελλάδα σήμερα – Παιδαγωγική ομάδα «Το Σκασιαρχείο» - Πειραματικοί ψηλαφισμοί για ένα σχολείο της κοινότητας	41
Κεφάλαιο 2: Μεθοδολογία της έρευνας	44
2.1 Σκοπός	44
2.2 Ερευνητικά ερωτήματα.....	44
2.3 Μεθοδολογική προσέγγιση	45
2.4 Μέσα συλλογής δεδομένων	45
2.5 Δειγματοληψία.....	46
2.6 Δείγμα.....	47
2.7 Ερευνητική διαδικασία	47
2.8 Παρουσίαση δεδομένων.....	49
i. Η επιρροή των τεχνικών της παιδαγωγικής Freinet στην εκπαιδευτική διαδικασία 49	
ii. Η παιδαγωγική Freinet στο νηπιαγωγείο	53
iii. Η παρουσίαση των δυσκολιών που προέκυψαν κατά την υιοθέτηση των παιδαγωγικών μεθόδων του Freinet	55
iv. Η παιδαγωγική φιλοσοφία του Freinet στη σύγχρονη εποχή	57
v. Ο ρόλος του Σκασιαρχείου στη διάδοση και την αξιοποίηση των παιδαγωγικών αρχών του Freinet στην Ελλάδα.....	59
2.9. Ανάλυση δεδομένων	63
Κεφάλαιο 3: Συμπεράσματα	70
3.1. Συμπεράσματα έρευνας.....	70
3.2. Συζήτηση.....	73
Βιβλιογραφία	75
ΠΑΡΑΤΗΡΗΜΑΤΑ	78

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι	79
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ.....	80
Συνέντευξη Ν.Κ.	80
Συνέντευξη Ε.Μ.	90
Συνέντευξη Α.Κ.	96
Συνέντευξη Δ.Β.	113
Συνέντευξη Μ.Τ.	123

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να ευχαριστήσω ιδιαίτερος τον επιβλέπων καθηγητή Τσάφο Βασίλη, καθηγητή της Παιδαγωγικής Θεωρίας και των Αναλυτικών Προγραμμάτων του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, για την υποστήριξη του καθ' όλη τη διάρκεια της εκπόνησης της εργασίας. Η καθοδήγηση και η ενθάρρυνση του ήταν πολύτιμη για την ολοκλήρωση της παρούσας πτυχιακής εργασίας.

Θα ήταν παράλειψη να μην αναφερθώ στην ομάδα του Σκασιαρχείου και τους εκπαιδευτικούς, οι οποίοι συμμετείχαν στην έρευνα οικειοθελώς. Χωρίς αυτούς η ολοκλήρωση της δεν θα ήταν πιθανή. Εκτός της συνεισφοράς τους στην εργασία, μου έδωσαν πολύτιμες συμβουλές και κίνητρο για να συνεχίσω να αναζητώ και να πειραματίζομαι.

Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω τόσο την οικογένεια μου όσο και το φιλικό μου περιβάλλον για την στήριξη τους όλο το διάστημα της ολοκλήρωσης των σπουδών μου.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Αντικείμενο της παρούσας πτυχιακής εργασίας αποτελεί η εμβάθυνση στις παιδαγωγικές μεθόδους του Γάλλου παιδαγωγού Celestin Freinet, αλλά και ο τρόπος που έχουν προσληφθεί στην ελληνική εκπαιδευτική κοινότητα.

Πιο συγκεκριμένα, παρουσιάζουμε και σχολιάζουμε τις παιδαγωγικές μεθόδους του Celestin Freinet ενώ μέσα από συνεντεύξεις εκπαιδευτικών που έχουν υιοθετήσει και αξιοποιούν τις μεθόδους του, αναλύουμε τα οφέλη και τις αλλαγές που παρατηρούνται στην σχολική κοινότητα. Τέλος, εξετάζουμε το πως οι παιδαγωγικές μέθοδοι του επιδρούν σε κοινωνικό και πολιτικό επίπεδο και παράλληλα τόσο τις δυσκολίες που προέκυψαν στην πορεία όσο και την συμβολή της κοινότητας του Σκασιαρχείου.

Θεματική περιοχή: Καινοτόμες Παιδαγωγικές Θεωρίες

Λέξεις-Κλειδιά: Παιδαγωγική Freinet, Νέα Αγωγή, Κριτική εκπαίδευση, Σκασιαρχείο

ABSTRACT

The subject of this dissertation is the pedagogical methods of the French pedagogue Celestin Freinet and to which extend these methods have been utilized in the Greek educational community.

We report and comment upon the pedagogical methods of the educator Celestin Freinet and analyze the benefits and the changes observed in the school community through interviews with educators who have adopted and utilized his methods. Finally, we examine how employing the pedagogical methods of Celestin Freinet affect the social and political developments of our society and the same time the contribution of the community of “Skasiarxeio”.

Subject area: innovative pedagogical theories

Key words: Freinet pedagogy, New Education Movement, Critical Pedagogy, “Skasiarxeio”

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρούσα έρευνα διεξήχθη στο πλαίσιο της πτυχιακής εργασίας «Η παιδαγωγική Freinet στην προσχολική εκπαίδευση: Η φωνή των εκπαιδευτικών». Σκοπός της είναι να διερευνήσει τον τρόπο πρόσληψης της παιδαγωγικής φιλοσοφίας του στην Ελλάδα μέσα από τις αφηγήσεις των εκπαιδευτικών. Παράλληλα, παρουσιάζονται τα οφέλη αξιοποίησης καινοτόμων και εναλλακτικών μεθόδων στην εκπαιδευτική διαδικασία. Ιδιαίτερα, το σύγχρονο ελληνικό σχολείο συνεχίζει να ακολουθεί κυρίως δασκαλοκεντρικές αντιλήψεις μάθησης. Επομένως, υπάρχει επιτακτική ανάγκη για αλλαγή. Η συγκεκριμένη εργασία στοχεύει στην αναζωπύρωση του διαλόγου σχετικά με την αξιοποίηση και υιοθέτηση εναλλακτικών τρόπων μάθησης και διδασκαλίας στο ελληνικό δημόσιο σχολείο, ώστε να προβούμε στην ριζική αλλαγή που τόσο έχουμε ανάγκη.

Η έρευνα ακολουθεί ποιοτική μεθοδολογική προσέγγιση και το δείγμα περιλαμβάνει πέντε εκπαιδευτικούς, οι οποίοι ανήκουν στην κοινότητα του «Σκασιαρχείου». Οι δομημένες συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν μέσω τηλεδιάσκεψης λόγω των περιοριστικών μέτρων της καραντίνας. Στο πρώτο κεφάλαιο παρουσιάζονται αναλυτικά τόσο η ζωή και το έργο του Celestin Freinet όσο και το χρονικό της διάδοσης του στον ελληνικό εκπαιδευτικό χώρο. Στο δεύτερο κεφαλαίο παρουσιάζονται η μεθοδολογία της έρευνας, η περιγραφή και η ανάλυση των δεδομένων, ενώ τέλος ακολουθούν τα συμπεράσματα και τα ερωτήματα που δημιουργήθηκαν κατά την πορεία.

Κεφάλαιο 1: Celestin Freinet

1.1 Η βιογραφία του

Ο Celestin Freinet γεννήθηκε τον Οκτώβριο του 1896 σε ένα χωριό της Γαλλίας, το Gars, το οποίο βρίσκεται στην περιοχή των Άλπεων. Το χωριό αυτό ήταν απομακρυσμένο από τις μεγάλες πόλεις, αφού η πιο κοντινή πόλη ήταν δύο μέρες απόσταση. Επομένως, η οικογένειά του ανήκε στην αγροτική τάξη, γεγονός που τον επηρέασε τόσο στη διαμόρφωση της προσωπικότητας και των αξιών του, όσο και στις μετέπειτα εκπαιδευτικές μεθόδους του, αφού ήταν ένα παιδί του χωριού. Αναλυτικότερα, κάποιες από τις αξίες που διαμόρφωσε είναι η αγάπη του για τη φύση και την αίσθηση που προκαλεί η επαφή μαζί της, το ενδιαφέρον για τα βιοτεχνικά επαγγέλματα και η ανύψωση της συνεργατικότητας και της συνεργασίας.

Τα χρόνια της παιδικής και της εφηβικής του ηλικίας υπήρξαν σημαντικά για την μελλοντική του πορεία, καθώς ο αγροτικός τρόπος ζωής, η στενή σχέση με τη φύση, η σχολική ζωή και αργότερα η διακεκομμένη λόγω του πολέμου εκπαίδευση του στη σχολή Δασκάλων σε συνδυασμό με την τραυματική εμπειρία που είχε κατά τη διάρκεια του πολέμου τον επηρέασαν στις επιλογές του ως ενήλικα. Πιο συγκεκριμένα, το σχολείο που φοίτησε ο Celestin Freinet δεν παρείχε στους μαθητές παρά μόνο ένα σχολικό αναγνωστικό, αφού δεν ήταν εφοδιασμένο με παιδαγωγικά υλικά. Παρόλα αυτά, όντας καλός μαθητής, στάλθηκε στη Grasse, όπου προετοιμάστηκε σε συμπληρωματική τάξη και πέτυχε στις εξετάσεις για τη φοίτηση του στο Ινστιτούτο Κατάρτισης των διδασκάλων της Νίκαιας. Βέβαια, δεν πρόλαβε να ολοκληρώσει τις σπουδές του καθώς επιστρατεύτηκε στον πόλεμο τον Απρίλιο του 1915, γεγονός που τον ώθησε να ωριμάσει νωρίτερα και ταυτόχρονα τέθηκαν οι βάσεις των ειρηνιστικών του απόψεων και της δημιουργίας ενός σχολείου που θα αποτελούσε χώρο χειραφέτησης των παιδιών του λαού.

Ο Celestin Freinet δεν πρόλαβε να τελειώσει τις σπουδές του, καθώς χρειάστηκε να αντικαταστήσει έναν δάσκαλο που επιστρατεύτηκε τον Οκτώβριο του 1914, ενώ ο ίδιος κατατάχτηκε έξι μήνες αργότερα. Κατά τη διάρκεια του πολέμου τραυματίστηκε πολύ σοβαρά στο στήθος και χρειάστηκαν περισσότερα από δύο χρόνια ανάρρωσης, ενώ οι βλάβες στην υγεία του τον κατέστησαν ανάπηρο πολέμου

κατά 70%. Οι γιατροί του πρότειναν να μην ασχοληθεί με την εκπαίδευση λόγω των τραυματισμών του, αλλά εκείνος δεν τους άκουσε.

Η εμπειρία του πολέμου τον επηρέασε και αποτέλεσε την κινητήριο δύναμη για την συνεχή αναζήτηση πολιτικών, επαγγελματικών και πολιτιστικών εναλλακτικών που τον οδήγησε σε μία επαγγελματική και προσωπική πορεία χωρίς νόρμες. Άλλωστε, όπως αναφέρει και ο ίδιος: «Την εκπαίδευση μου ως δάσκαλος την έκανα στον πόλεμο». Ο Freinet γυρνώντας από τον πόλεμο είχε αποκτήσει μια έντονη απόρριψη για αυτόν και γενικότερα για οποιαδήποτε εμπλοκή σε πολεμικές συρράξεις. Ωστόσο, δεν ήταν ο μόνος, καθώς πολλοί παλιοί αγωνιστές θεωρώντας πως έχουν παραπλανηθεί και απατηθεί αποφάσισαν πως δεν έπρεπε να επιτρέψουν να συμβεί ξανά ο όλεθρος που βίωσαν στις μελλοντικές γενιές.

Ο Freinet ανήκε στην ομάδα ανθρώπων που κατήγγειλαν τον πόλεμο και ξεκίνησαν να αμφισβητούν την κυρίαρχη τάξη. Αυτή η πεποίθησή του ήταν η αφορμή για γνωριμία και συνεργασία με τον συγγραφέα Barbusse, στο περιοδικό του οποίου είχαν δημοσιευθεί κάποια κείμενα του μεταξύ των ετών 1923-1924. Παρόλα αυτά, μεταξύ της περιόδου του 1920-1921, έγραφε το βιβλίο «École émancipée» το οποίο αποτέλεσε παιδαγωγικό εργαλείο της Ομοσπονδίας της εκπαίδευσης που ήταν χώρος έκφρασης του επαναστατικού κινήματος του νέου παιδαγωγικού συνδικαλισμού από το 1910: τα άρθρα του ήταν αποτέλεσμα μιας συνεχούς διεργασίας της νέας λαϊκής παιδαγωγικής και ταυτόχρονα του ρόλου και της συμβολής του σχολείου στην προετοιμασία μιας κοινωνικής επανάστασης (Peyronie, 2000).

Μετά τον πόλεμο και με την υγεία του σε κακή κατάσταση, ο Freinet έγινε μέλος σε πολλά εκπαιδευτικά συνδικάτα που είχαν το όραμα ενός Νέου Λαϊκού Σχολείου και είχαν ως στόχο την εκκίνηση μιας εκπαιδευτικής και πολιτικής αλλαγής της κοινωνίας. Το όραμα αυτό προερχόταν από έναν συνδυασμό κινήματων: το ελευθεριστικό πολιτικό και εκπαιδευτικό κίνημα που είχε εξελιχθεί στην Ευρώπη στις αρχές του αιώνα, τις ιδέες που είχαν αναπτυχθεί σε σχέση με την εκπαιδευτική σκέψη και την πολιτική διαχείριση των παιδαγωγικών δεσμών της Ρωσικής Επανάστασης και τα παιδαγωγικά ρεύματα της Νέας Αγωγής (Παγώνη, 2007). Επίσης, η αναζήτηση εναλλακτικών εκπαιδευτικών πρακτικών ήταν σημαντική ανάγκη για εκείνον, αφού

λόγω του τραυματισμού του στον πνεύμονα ήταν πολύ δύσκολο να υιοθετήσει την πρακτική της οργανωμένης τάξης που στηρίζεται στο λόγο του εκπαιδευτικού.

Ο Freinet ενημερωνόταν για τα στοιχεία και τα αποτελέσματα της Νέας Αγωγής και της λαϊκής εκπαίδευσης, διότι διάβαζε τους παιδαγωγούς που υποστήριζαν αυτά τα ρεύματα. Χωρίς η κατάσταση της υγείας του να σταθεί εμπόδιο, ταξίδεψε και επισκέφθηκε τα ελευθεριακά σχολεία του Αμβούργου τον Αύγουστο του 1922, ενώ ένα χρόνο αργότερα τον Αύγουστο του 1923 συμμετείχε στο Διεθνές Συνέδριο της Νέας Αγωγής στην Ελβετία. Επιπλέον, υπήρξε από τους πρώτους δυτικούς που επισκέφθηκε τη νέα ΕΣΣΔ ως προσκεκλημένος του Πανρωσικού Συνδικάτου των Εργαζομένων στην Εκπαίδευση, το καλοκαίρι του 1925.

Τα ταξίδια αυτά είχαν σημαντική επιρροή πάνω του και στις παιδαγωγικές ιδέες του. Από κάθε παιδαγωγικό ρεύμα που ήρθε σε επαφή αξιοποίησε κάποια στοιχεία του. Πιο αναλυτικά, η αξία των ελευθεριακών σχολείων του Αμβούργου προερχόταν από το επαναστατικό σχέδιο δράσης που είχαν εφαρμόσει, αλλά δεν μπορούσε να οικειοποιηθεί τη συγκεκριμένη λειτουργία του σχολείου. Ωστόσο, συγκράτησε την ενεργό εμπλοκή των γονέων και της σημασίας της για την οργάνωση του σχολείου. Τα σχολεία που είχε δημιουργήσει η Σοβιετική Ένωση τον ενέπνευσαν σε ζητήματα όπως η παραγωγική εργασία των μαθητών στο πλαίσιο του σχολείου και ο ρόλος της πραγματικής σχολικής εργασίας. Μάλιστα, επεσήμανε ορισμένες τεχνικές όπως είναι η σχολική εφημερίδα, η μέθοδος εργασίας του μαθητή με ένα πλάνο από τον δάσκαλο, η μέθοδος του Σχεδίου Dalton. Για τη διαμόρφωση της προσωπικής εκπαιδευτικής θεωρίας του αξιοποίησε στοιχεία από τα παραπάνω. Παρόλα αυτά, ο Freinet θεωρούσε πως δεν είχε ακόμα βρει το μοντέλο που θα ταίριαζε στο γαλλικό δημόσιο σχολείο.

Η Νέα Αγωγή είχε σημαντική επιρροή σε εκείνον και τους ανθρώπους του περιβάλλοντός του, αν και δεν αναφέρεται στην προβληματική του. Τα δύο ρεύματα είχαν τόσο κοινά όσο και διαφορές. Ειδικότερα, τα δύο αυτά παιδαγωγικά ρεύματα αντίκρουαν την επικρατούσα σχολική κουλτούρα και στόχευαν στη δημιουργία μιας παιδαγωγικής που στοχεύει στη ανάπτυξη και διαμόρφωση κριτικά σκεπτόμενων πολιτών που επιδιώκουν την υπεράσπιση μιας δημοκρατικής κοινωνίας. Βασική τους θέση ήταν ο προβληματισμός σχετικά με τον ρόλο του δασκάλου και η έννοια της

χειραφέτησης. Στη συνέχεια, οι διαφορές τους βασίζονται κυρίως στις διαφορετικές πολιτικοκοινωνικές συνθήκες που επικρατούσαν, καθώς ριζικές αλλαγές επηρεάζουν τις τεχνικές και τις αξίες τους (Καρακατσάνη & Νικολοπούλου, 2016).

Όπως θα δούμε πιο αναλυτικά παρακάτω, ο Freinet επιθυμούσε να πραγματοποιηθεί σύνδεση μεταξύ της σχολικής γνώσης και της καθημερινής ζωής κάθε μαθητή. Άλλωστε, όπως αναφέρει σε συνέντευξη του, «Οι εμπειρίες που πολλοί είχαν από ένα Μοντέρνο σχολείο και τις οποίες συχνά παρουσίαζαν, ήταν εμπειρίες οι οποίες δεν ταίριαζαν σ' ένα χώρο σαν τον δικό μας». Αυτό που ήθελε είναι η ανακάλυψη πρακτικών που θα μπορούσαν να εφαρμοστούν μέσα σε μια λαϊκή τάξη. Αυτός ήταν ο λόγος που εισήγαγε εμπειρικές μεθόδους, ώστε να οδηγηθούν οι μαθητές σε δραστηριότητες σχετικές με τη ζωή τους. Ιδιαίτερα, ο Freinet αξιοποιούσε κείμενα των μαθητών του, ώστε να διδάξει γραμματική και ορθογραφία, καθώς αναγνώριζε πως αποτελούν πηγή σχολικών μαθήσεων. Με αφορμή την αγορά ενός πιεστηρίου δημιουργήθηκε η ιδέα του τυπογραφείου και έτσι πλέον τους καθιστούσε ικανούς να τυπώσουν κείμενα παρόμοια με αυτά των σχολικών εγχειριδίων αλλά πιο κοντινά στα ενδιαφέροντα των παιδιών. Επίσης, μέσω αυτής της διαδικασίας ήταν δυνατή η ανταλλαγή κειμένων με άλλες τάξεις. Η σχολική αλληλογραφία επέτρεπε την ανταλλαγή των σχολικών εφημερίδων ή την παραγωγή κειμένων που επέλεγαν τα παιδιά να μοιραστούν (Peyronie, 2000).

Ο Freinet διορίστηκε στο σχολείο Saint Paul de Vence το 1928. Την σχολική χρονιά 1932-1933, διαδραματίστηκε ένα γεγονός που προκάλεσε μια τρομακτική ρήξη. Πραγματοποιήθηκε η προβολή μιας ταινίας μικρού μήκους, αντικαπιταλιστικού ενδιαφέροντος με τίτλο «*Prix et Profits*». Η δυσαρέσκεια των συντηρητικών προεστών του χωριού οδήγησε στη δημιουργία μιας σκευωρίας ενάντια στο πρόσωπο του παιδαγωγού, η οποία είχε επιδράσεις σε εθνικό επίπεδο. Το αποτέλεσμα αυτής ήταν η υποχρεωτική μετάθεσή του, καθώς τον είχε εγκαταλείψει η διοίκηση και μια ομάδα επιθεωρητών μερολήπτησε εναντίον του. Λίγο αργότερα, παρόμοια συμβάντα διαδραματίστηκαν και σε άλλα σχολεία που υποστήριζαν και είχαν υιοθετήσει τις τεχνικές του. Η υπόθεση αυτή αποτελεί εξέχουσας σημασίας, διότι σηματοδοτεί την αρχή των πολλαπλών συγκρούσεων στην ιστορία του κινήματος, αφού η

τροποποίηση των πρακτικών συνδεόταν με τη κατανόηση του ρίσκου που συνδεόταν (Peyronie, 2000).

Ύστερα από αυτό το γεγονός δημιουργήθηκε η ιδέα της ίδρυσης ενός ιδιωτικού σχολείου που θα απευθυνόταν στα παιδιά του λαού. Το σχολείο αυτό ξεκίνησε να οικοδομείται το 1934 στη Vence και άνοιξε τις «πόρτες» του ένα χρόνο αργότερα. Το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας αρνήθηκε να αναγνωρίσει αυτό το σχολείο με αποτέλεσμα να χτιστεί εξ ολοκλήρου με εθελοντικές προσφορές. Επίσης, το κίνημα δεν ήταν τόσο ενθαρρυντικό και έτσι υποστηρίχθηκε ελάχιστα σε αυτή την απόφασή του. Το σχολείο υποδεχόταν τα παιδιά των κοντινών οικογενειών, όπως και την κόρη του Freinet, παιδιά που ήταν αντιμέτωπα με κοινωνικές δυσκολίες όπως αυτά από την περιοχή των Παρισίων και αργότερα τα ορφανά προσφυγόπουλα από τον πόλεμο της Ισπανίας. Ο χώρος αυτός προσέφερε το κατάλληλο έδαφος για την επινοήση και εφαρμογή των τεχνικών του Freinet: το εβδομαδιαίο πλάνο εργασίας, η εφημερίδα του τοίχου, το συμβούλιο της τάξης που μέσω αυτού ρυθμιζόνταν ζωτικά ζητήματα για την λειτουργία και την οργάνωση του σχολείου, τα δελτία αυτοδιόρθωσης και η φυσική μέθοδος ανάγνωσης. Πραγματοποιήθηκαν παιδαγωγικά σεμινάρια το 1938-1939, απόδειξη πως το κίνημά του αναπτυσσόταν και είχε υποστήριξη από την εκπαιδευτική κοινότητα.

Ωστόσο, τα σχέδια του ανατράπηκαν, καθώς στην αρχή του Β' Παγκόσμιου Πολέμου συνελήφθη γιατί θεωρήθηκε ύποπτος για το νέο καθεστώς και ύστερα του επιβλήθηκε κατ' οίκον περιορισμός. Αυτό είχε ως συνέπεια το σχολείο να κλείσει το 1940, να συλληφθούν μερικοί εκπρόσωποι της παιδαγωγικής του και άλλοι να απολυθούν. Ο Freinet εκείνη την περίοδο αξιοποίησε τη φυλάκιση του αναστοχαζόμενος το έργο του και παράλληλα έγραψε τα βασικά έργα του (L' éducation du travail, Essai de psychologie sensible) τα οποία αναδείκνυαν τις παιδαγωγικές αντιλήψεις και μεθόδους του. Το 1944 ήταν ενεργός ενάντια στην αντίσταση, με το κίνημα του να προσφέρει φόρο αίματος στον πόλεμο και να συμμετέχει ενεργά ενάντια στον κατακτητή(Peyronie, 2000).

Θα ήταν παράλειψη να μην αναφερθούμε στο γεγονός πως ο ίδιος έκανε διαρκή αναστοχασμό και αυτοκριτική, τον κατείχε μια εποικοδομητική αμφιβολία: *«Αντί να μείνουμε ικανοποιημένοι από τις πρώτες επιτυχίες, συναισθανόμασταν τις*

ανεπάρκειες και τις αδυναμίες, είχαμε συνείδηση των κενών που έπρεπε να καλύψουμε και δεν παύαμε να αναζητούμε ψηλαφητά τις υλικές και τεχνικές φόρμες που θα μπορούσαν να κάνουν πιο αποτελεσματικό όλο το εκπαιδευτικό μας σύστημα» (Freinet, 1977:8).

Στο χρονικό διάστημα 1923-1939, κάτι περισσότερο από 15 χρόνια, ο Freinet κατάφερε να δημιουργήσει νέα εργαλεία και τεχνικές εκπαίδευσης πραγματοποιώντας τον αρχικό του σκοπό, παρά τις δυσκολίες και τις αντιξοότητες, δηλαδή την ίδρυση ενός σχολείου όπου ο μαθητής να κατέχει ενεργητικό ρόλο και να λαμβάνονται υπόψιν οι ανάγκες του. Με το πέρασμα του χρόνου όλο και περισσότεροι εκπαιδευτικοί τάσσονταν υπέρ του, αφού όλοι μοιράζονταν κάτι κοινό: την ανανέωση της εκπαίδευσης που θεωρούσαν πως ήταν επιτακτική ανάγκη. Μετά την λήξη του πολέμου τον Μάιο του 1945, ο Freinet αποφασισμένος για την διάδοση της ιδέας ενός σχολείου «ανοιχτού» για τα παιδιά του λαού, ζήτησε από τους εκπαιδευτικούς να ενωθούν ώστε όλοι μαζί να οργανωθούν για να δημιουργήσουν ένα σύγχρονο γαλλικό λαϊκό σχολείο. Κατανοώντας την σημασία της συνεργασίας και της ομαδικότητας για την τελική επίτευξη του στόχου αναφέρει: *«Η παιδαγωγική μας κίνηση δεν ζαρώνει καθόλου γύρω από μερικές μεθόδους, όσο περίφημες κι αν είναι αυτές. Δεν αποβλέπουμε στην επιτυχία μιας μεθόδου ούτε στη διάδοση ενός υλικού, όσο τέλειου κι αν είναι. Σκοπός μας είναι η ανανέωση και ο εκσυγχρονισμός του Λαϊκού Σχολείου, η αποτελεσματικότητα των προσπαθειών μας, η αξιοποίηση της εργασίας των 16 εκπαιδευτικών στους κόλπους ενός λαού που έχει συνείδηση της ιστορικής του αποστολής... Όλοι μαζί, σύμφωνα με το ίδιο αυτό πνεύμα που μας έδωσε την επιτυχία που σημειώνουμε σήμερα, θα οργανωθούμε, θα χτίσουμε το σύγχρονο γαλλικό λαϊκό σχολείο» (Freinet, 1977: 8).*

Ήταν η αρχή μιας πολύ δραστήριας περιόδου για τον Freinet και την Élise. Το 1945 ανέλαβε την διεύθυνση της σχολικής κοινότητας του Gap για παιδιά τα οποία ήταν θύματα πολέμου. Παράλληλα, την ίδια χρονολογία άνοιξε ξανά το ιδιωτικό σχολείο του στη Vence που είχε κλείσει την περίοδο της γερμανικής κατοχής. Στη συνέχεια, ο Freinet με τη βοήθεια της Élise, ασχολήθηκαν ενεργά με τον Συνεταιρισμό της Λαϊκής Παιδείας (CEL), όπου γυρίστηκαν αρκετές ταινίες. Μέσα σε αυτές περιλαμβάνονται το «Σκασιαρχείο», σε συνεργασία με το Ινστιτούτο του Μοντέρνου

Σχολείου (ICEM), ενώ στη συνέχεια συνεργάστηκαν και με την Ομοσπονδία των Κινημάτων του Μοντέρνου Σχολείου (FIMEM). Ακόμα, διεξάγονταν συνεχώς σεμινάρια, ενώ ταυτόχρονα δημοσιεύονται πολλά άρθρα σε περιοδικά. Το τέλος του Freinet έφτασε τον Οκτώβριο του 1966, καθώς είχε αρρωστήσει και άφησε την τελευταία του πνοή στη Vence (Φωτεινός, 2012: 61 – 62).

1.2. Η παιδαγωγική φιλοσοφία του Freinet

Προκειμένου να κατανοήσουμε τον τρόπο σκέψης και τη φιλοσοφία του Freinet, είναι απαραίτητο να διερευνήσουμε το κοινωνικοπολιτικό πλαίσιο που επικρατούσε στην εποχή του. Στα τέλη του 19^{ου} αιώνα με αρχές του 20^{ου}, το ρεύμα της «Μεταρρυθμιστικής Παιδαγωγικής» ή της «Παιδαγωγικής του Νέου Σχολείου» είχε ξεκινήσει να εμφανίζεται στον γερμανικό εκπαιδευτικό χώρο. Στη Γαλλία εκδηλώθηκε ως «Νέα Αγωγή», αφού υπήρχε ποικιλία στην ονομασία του στις διάφορες χώρες. Η βασική ιδεολογία του καινοτόμου αυτού ρεύματος ήταν η αλλαγή του τρόπου διαπαιδαγώγησης των παιδιών στο σχολικό περιβάλλον και επιδίωκε τη σύγκρουση με την παραδοσιακή διδασκαλία (Φωτεινός, 2012: 23). Ο Freinet «γοητευμένος» από τα βασικά στοιχεία αυτού του ρεύματος συνείσφερε στην οικοδόμησή του. Στο βιβλίο του «L'Éducation du travail» αναφέρει πως η «Νέα Αγωγή» διαδραμάτισε σπουδαίο ρόλο στην μεθοδική προετοιμασία των τεχνικών και των εργαλείων της παιδαγωγικής της εργασίας, καθώς εισήγαγε μια σχολική κουλτούρα που φαινόταν πως ήταν η απάντηση στην εύρεση μιας παιδαγωγικής που θα προετοίμαζε τους μαθητές για την τεχνική, κοινωνική και ανθρώπινη μελλοντική αποστολή τους» (Παιδαγωγική ομάδα «Το Σκασιαρχείο», 2017: 11).

Οι ιδέες του Freinet συνδέθηκαν με αυτές της Νέας Αγωγής, καθώς πιστεύει πως η αγωγή της εργασίας είναι κομβικό σημείο της εκπαίδευσης. Βέβαια, με τον όρο «εργασία» εννοεί την παραγωγική εργασία πολυτεχνικού χαρακτήρα, στο πλαίσιο της οποίας κανένα παιδί δεν θα είναι θύμα εκμετάλλευσης. Αυτό που διαφοροποιεί την κοινή εργασία από αυτή του παιδαγωγού είναι πως χαρακτηρίζεται από δημιουργικότητα, το παιδί απελευθερώνεται μέσω αυτής και δεν την αντιμετωπίζει σαν καταναγκαστικό έργο ή κοινή απασχόληση (Τουρτούρας, 2017β: 19).

Στο βιβλίο «L' éducation du travail», η Elise Freinet παρουσιάζει με ακρίβεια το ρόλο που διαδραματίζει η εργασία για τον Freinet: *«Αν θα έπρεπε να οργανώσω σήμερα αυτό το σχολείο του λαού, θα στηριζόμουν στην αρχή ότι αυτό που καθορίζει τη ζωή των ανθρώπων, αυτό που προκαλεί και προσανατολίζει τις σκέψεις τους, αυτό που δικαιώνει την ατομική και κοινωνική τους συμπεριφορά είναι η εργασία, μέσα στο καθετί σύνθετο και κοινωνικά οργανωμένο, η εργασία, βασική κινητήρια δύναμη, στοιχείο προόδου και αξιοπρέπειας, σύμβολο ειρήνης και αδελφότητας»* (Freinet,

1977: 7). Επιπλέον, στο ίδιο βιβλίο αναφέρει πως η εργασία δεν είναι μια διαδικασία που μπορούμε να κατανοήσουμε ή να ερμηνεύσουμε. Άλλωστε, δεν είναι αυτή η σημασία της. Είναι μία ανάγκη του ανθρώπου, η οποία αποτυπώνεται στο σώμα του, ικανοποιούνται οι ανάγκες του, δουλεύουν οι μύες του, δημιουργούνται σχέσεις συμφωνίας που εφάπτονται μεταξύ τους, διαδρομές που ενισχύονται αφού τις θυμηθεί ξανά (Φωτεινός, 2012: 70). Όπως αναφέρει η Παγώνη: « Για τον Freinet η εργασία, και όχι το παιχνίδι, αποτελεί την βασική φυσική τάση του παιδιού. Πρέπει λοιπόν, να δοθεί νόημα στην σχολική εργασία, ώστε αυτή να μην είναι στείρα και παθητική αλλά να μετατρέπει τον μαθητή σε ενεργό δράστη οικοδόμησης της γνώσης» (Παγώνη, 2007: 6).

Η «Αγωγή της εργασίας», όπως έχει ονομαστεί και ένα από τα σημαντικότερα έργα του, δεν περιλαμβάνει αποκλειστικά χειρωνακτικές δραστηριότητες, αλλά εμπεριέχει έναν συνδυασμό αυτών μαζί με τις πνευματικές, όπως συμβαίνει και στην κοινωνική διαδικασία με την οποία είναι συνδεδεμένη. Φυσικά είναι απαραίτητο να διατηρηθεί η ισορροπία μεταξύ τους, καθώς καμία δεν είναι φρόνιμο να υπερτερεί της άλλης. Δεν είναι αυτός ο στόχος. Σκοπός είναι η συνύπαρξη και η συνένωση της πνευματικής και της χειρωνακτικής εργασίας ώστε να παραχθεί μια νέα διαδικασία δημιουργικής σκέψης (Φωτεινός, 2012: 71). Ο Freinet τονίζει πως η εργασία θα είναι η κινητήριος δύναμη για την απόκτηση της γνώσης στο λαϊκό σχολείο και δεν θα είναι απλά η αποτύπωση της σχολικής διανοητικής εργασίας (Freinet, 1977: 23-24).

Επομένως, η σχολική εργασία είναι αναγκαίο να είναι μια εργασία- παιχνίδι που θα χαρακτηρίζεται από:

-την τοποθέτηση των αναγκών του παιδιού στο επίκεντρο, όπως οι κινήσεις και η προσπάθεια που απαιτούνται, η κόπωση που επιφέρει, ο μοναδικός ρυθμός εργασίας κάθε μαθητή

-την αρμονική κινητοποίησή του, ενώ ταυτόχρονα θα αποτελεί κατευναστική ικανοποίηση των βαθύτερων αναγκών του, χωρίς να προσφέρει έντονη σωματική κόπωση

-να περιλαμβάνει τις κλίσεις και τα ενδιαφέροντα του ατόμου: την ανάγκη για εξέλιξη, του εμπλουτισμού του τόσο πνευματικά όσο ηθικά και υλικά, την

καλλιέργεια της αυτοπεποίθησης του ώστε να επιβιώσει μόνος, την ανάπτυξη διαπροσωπικών σχέσεων (Φωτεινός, 2012: 71).

Τέλος, ο Γάλλος παιδαγωγός παρά τα ταξίδια και τις επισκέψεις του σε αρκετά σχολεία που ήταν ενταγμένα στο κίνημα της «Νέας Αγωγής» δεν θεώρησε πως βρήκε κάποιο μοντέλο που θα μπορούσε να υιοθετήσει για να εφαρμόσει στο λαϊκό δημόσιο σχολείο της δεκαετίας του '20. Σε συνέντευξη του το 1961 είχε αναφερθεί σε αυτό: *«Το 1925 έψαξα στα διάφορα κινήματα του Μοντέρνου Σχολείου [...]. Οι εμπειρίες που πολλοί είχαν 21 από ένα Μοντέρνο Σχολείο, και τις οποίες συχνά παρουσίαζαν, ήταν εμπειρίες οι οποίες δεν ταίριαζαν σε ένα χώρο σαν το δικό μας»* (Φωτεινός, 2012: 28).

Από την άλλη πλευρά, όπως αναφέραμε παραπάνω, αν και δεν ολοκλήρωσε τις σπουδές του στο Ινστιτούτο Δασκάλων, είχε αποκτήσει μια ολοκληρωμένη άποψη σχετικά με την προσωπική εκπαιδευτική του θεωρία μετά τη θητεία του στον πόλεμο, αφού όπως αναφέρει: *«την εκπαίδευσή μου ως δάσκαλος την έκανα στον πόλεμο»*. Κεντρική ιδέα της παιδαγωγικής του είναι η δημοκρατική εκπαίδευση των μαθητών και η ελευθερία. Η ελευθερία οικοδομείται μέσω των αναπροσαρμογών που πραγματοποιεί στο σχολικό περιβάλλον, όπως ο σκοπός της αγωγής, η εργασία και η πειθαρχία. Στο πλαίσιο της εκπαιδευτικής του πρακτικής, η ελευθερία και η παιδοκεντρικότητα αποτελούν ισότιμες έννοιες. Χρησιμοποιεί τον όρο «λαϊκή εκπαίδευση», καθώς η παιδαγωγική του απευθύνεται στα λαϊκά κοινωνικά στρώματα. Σκοπός του ήταν η προετοιμασία μιας κοινωνικής επανάστασης στην οποία ο εκπαιδευτικός θεσμός θα διαδραμάτιζε σημαντικό ρόλο μέσα από την συμβολή του. Στην ουσία είναι μια παιδαγωγική που προεκτείνεται σε πολιτικοκοινωνικό επίπεδο, αφού στοχεύει στην επαναδόμηση της κοινωνίας, ενώ συγχρόνως συνδυάζει και την παιδοκεντρική προσέγγιση, καθώς το παιδί αποτελεί πάντα το επίκεντρο (Καρακατσάνη & Μαρκάντες, 2019).

Αναλυτικότερα, ο Freinet επιθυμούσε να υιοθετήσει παιδαγωγικές πρακτικές που θα ήταν εφικτό να υιοθετηθούν στα λαϊκά σχολεία με στόχο την απελευθέρωση των μαθητών και των δασκάλων ενός ταξικού σχολείου. Το όραμα του ήταν η ίδρυση μιας εκπαιδευτικής κοινότητας που θα παρείχε τα κατάλληλα εργαλεία και εφόδια στο μαθητή, θα επέτρεπε την αλληλεπίδραση μεταξύ ενηλικών και παιδιών, θα

άλλαζε τη σχέση του μαθητή που επικρατεί στα παραδοσιακά σχολεία με τη γνώση, ο οποίος παράλληλα θα απολάμβανε την αυτονομία μιας αυτοδιοικούμενης κοινωνίας. Το κίνημα του οργανώθηκε από τους δασκάλους που συμμετείχαν ενεργά στους κοινωνικούς και πολιτικούς αγώνες που αφορούσαν την απελευθέρωση των μαθητών από τη «δουλική παιδαγωγική ορθοδοξία». Ταυτόχρονα, τους κατέστησε υπεύθυνους για την οργάνωση της σχολικής ζωής και της διδασκαλίας βασιζόμενοι στις μοντέρνες παιδαγωγικές αντιλήψεις, καθώς θεωρούσε πως αυτοί είναι οι υπερασπιστές των σχολικών λαϊκών συμφερόντων. Αυτό σημαίνει πως ήταν υποχρεωτικό να πραγματοποιηθεί ένας επαναπροσδιορισμός του ρόλου του δασκάλου, αφού πλέον δεν θα εξυπηρετούσε τις απαιτήσεις του αστικού κράτους, αλλά ήταν υπεύθυνος για την τροποποίηση του σχολείου, αναλαμβάνοντας το ρόλο του ερευνητή προκειμένου να δημιουργήσει ένα περιβάλλον που θα «αγκαλιάσει» τις ανάγκες και τις επιθυμίες των παιδιών του λαού και θα προωθή τα συμφέροντα της τάξης του. Οι μαθητές είχαν τη δυνατότητα να εκφράσουν τις ανάγκες τους, να μιλήσουν για τα βιώματα και τα ενδιαφέροντα τους, ενώ συγχρόνως είχαν το δικαίωμα να εκφράσουν την άποψη τους σχετικά με την σχολική ζωή. Όπως αναφέρουν οι Καρακατσάνη και Μαρκάντες, : *«Ο Freinet επιδιώκει να απελευθερώσει το παιδί από την αυταρχική παρουσία και καθοδήγηση του δασκάλου και τη σχολική ιεραρχία. (...) Το σχολείο του λαού πρέπει να είναι ένα δημοκρατικό σχολείο, το οποίο θα προετοιμάζει τους μαθητές για την πραγματική κοινωνική δημοκρατία μέσω του παραδείγματος και της δράσης»* (Καρακατσάνη& Μαρκάντες, 2019: 20).

Η παιδαγωγική αντίληψη του αποτελείται από αρχές και τεχνικές που χρησιμεύουν ως παιδαγωγικά εργαλεία και όχι ως δόγμα. Οι παιδαγωγικές ιδέες του είναι αποτέλεσμα των ιδεολογικών καταβολών του σε συνδυασμό με την ευαισθησία του για την παιδική ηλικία. Η ελεύθερη έκφραση και η διερεύνηση μέσω προσωπικής εμπειρίας και ανακάλυψης κατέχουν σημαντική θέση στη διδασκαλία του. Άλλωστε, το λαϊκό σχολείο οφείλει να αναγνωρίζει το κάθε παιδί ως μοναδική προσωπικότητα, να σέβεται τις ιδιαιτερότητες του χαρακτήρα του και όλες τις πτυχές της προσωπικότητάς του και να λαμβάνει υπόψιν του τα κοινωνικά και πολιτιστικά βιώματα του. Βασικές μέθοδοι της παιδαγωγικής του είναι ο προσωπικός

χαρακτήρας της μάθησης, η συνεργατική μορφή ζωής και ο εμπλουτισμός της σχολικής αίθουσας με παιδαγωγικά εργαλεία ώστε ο μαθητής να είναι ικανός να οργανώσει μόνος του τις έρευνες του (Καρακατσάνη & Μαρκάντες, 2019).

Συνοπτικά, οι Μαρκάντες και Καρακατσάνη αναφέρουν πως θα μπορούσαν να σημειωθούν οι εξής αρχές:

- *Η παιδεία στοχεύει στη διαμόρφωση και διερεύνηση της προσωπικότητας του παιδιού*
- *Το σχολείο πρέπει να είναι παιδοκεντρικό*
- *Το παιδί δομεί την προσωπικότητα του μόνο του και με τη βοήθεια του δασκάλου*
- *Το αυριανό σχολείο θα είναι σχολείο εργασίας, όπου η τελευταία θα συνιστά τη μεγάλη αρχή, τον κινητήρα και τη φιλοσοφία της λαϊκής παιδαγωγικής*
- *Το σχολείο αποστασιοποιείται από την τυπική και παθητική μόρφωση και ενισχύει την εποικοδομητική και αυτόβουλη δραστηριότητα των μαθητών, η οποία συμβάλλει στην παράλληλη ανάπτυξη «νου και χεριού»*
- *Πρόκειται για ένα πειθαρχημένο σχολείο, αφού υπόκειται σε μια ανώτερη οργάνωση της δραστηριότητας και της τάξης κατά την εργασία*
- *Το σχολείο πρέπει όχι μόνο να διαφοροποιήσει τους χώρους, τα προγράμματα και τα ωράρια του σύμφωνα με τις ανάγκες των μαθητών, αλλά και να προσαρμόσει τα εργαλεία της εργασίας τους σύμφωνα με τα τεχνολογικά επιτεύγματα της εποχής τους, τα οποία θα θέσει στη διάθεση των μαθητών*
- *Η αναπροσαρμογή αυτή χρειάζεται μια παιδεία που να βασίζεται στις δυνάμεις της, στην οικογένεια, στην παράδοση αλλά και σε μια μόρφωση που να βγαίνει μέσα από τη ζωή και όχι να επιτάσσεται από την εκάστοτε εξουσία*
- *Η αναπροσαρμογή παρουσιάζει μια «κοινωνική πολυσυνθετότητα» πάνω στην οποία πρέπει να ξεκινήσει η παιδαγωγική επανάσταση*
- *Το σχολείο του λαού «δεν θα μπορούσε να υπάρχει χωρίς τη λαϊκή κοινωνία». Με άλλα λόγια δεν μπορεί να είναι απομονωμένο από τις κοινωνικές εξελίξεις, το λαϊκό κίνημα και την κοινωνική πρόοδο, αλλά είναι αναγκαίο να τις ακολουθεί» (Καρακατσάνη & Μαρκάντες, 2019: 23-24).*

1.3. Οι πολιτικές επιρροές του Freinet

Ο Celestin Freinet προτείνει τόσο μια παιδαγωγική ουμανιστική όσο και επαναστατική. Ουμανιστική καθώς τοποθετεί στο επίκεντρο τον άνθρωπο, τον σεβασμό της προσωπικότητας του και την αξία της ύπαρξής του. Επαναστατική, αφού οραματίζεται μια εκπαιδευτική διαδικασία που θα συμβάλλει στην ανάπτυξη κριτικά σκεπτόμενων πολιτών, ώστε στη συνέχεια το γεγονός αυτό να επιφέρει αλλαγές στην κοινωνία. Το σχολείο του Freinet αντιτίθεται στο τρόπο διδασκαλίας του παραδοσιακού σχολείου. Η εκπαιδευτική θεωρία του έχει διαμορφωθεί ύστερα από έναν συνδυασμό των εμπειριών του στον πόλεμο, των ταξιδιών του, των βιωμάτων του στο σχολείο και ως μαθητή και ως εκπαιδευτικού, της συνεργασίας του με εκπαιδευτικούς από όλο τον κόσμο και των θεωρητικών του διαβασμάτων. Ωστόσο, θα ήταν παράλειψη να μην αναφερθούμε στις πολιτικές επιρροές του, οι οποίες αποτέλεσαν ζωτικό παράγοντα.

Αναλυτικότερα, η αγροτική ζωή από την αρχή της ζωής του καθόρισαν την μετέπειτα εξέλιξη του, καθώς σε εκείνη την περίοδο οφείλει τον ανθρωπιστικό χαρακτήρα της παιδαγωγικής του. Άλλωστε, η ανάγκη της επαφής με τη φύση στο σχολείο του Freinet πηγάζει από τα παιδικά του χρόνια, διότι έχοντας ο ίδιος βιώσει τα οφέλη της στενής σύνδεσης με το περιβάλλον, τα οποία επιδρούν τόσο σε προσωπικό όσο και γνωστικό επίπεδο, έκρινε απαραίτητο να εισάγει αυτή τη μέθοδο (Φωτεινός, 2012). Επιπλέον, η εμπειρία του στον πόλεμο και ο τραυματισμός του επηρέασαν την κοσμοθεωρία του σε σημαντικό βαθμό. Έπειτα από όσα αντίκρισε στη διάρκεια του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου υιοθέτησε μια βαθιά αντιπολεμική στάση. Γυρνώντας από τον πόλεμο δεν επιθυμούσε καμία εμπλοκή σε πολεμικές συρράξεις και τάχθηκε στο πλευρό άλλων παλαίμαχων, οι οποίοι ήθελαν να αποτρέψουν την επανάληψη ενός νέου πολέμου στο μέλλον. Οπότε, μέσω της εκπαιδευτικής διαδικασίας στόχευε στην γαλουχία δημοκρατικών και ειρηνιστικών πολιτών, οι οποίοι δεν θα έπεφταν θύματα τυφλής υπακοής (Peyronie, 2000).

Ο Φωτεινός αναφέρεται σε μία συνέντευξη του Freinet στην εφημερίδα «*Le Monde*», η οποία πραγματοποιήθηκε λίγο πριν το ξέσπασμα του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Η συντακτική ομάδα του έθεσε το ερώτημα «*Τι θα κάνατε εάν ξεσπούσε πόλεμος;*» και εκείνος απάντησε γράφοντας ένα άρθρο στο οποίο αναφέρει: «*Η*

διδασκαλία του μίσους προς τον πόλεμο, η αγάπη της ειρήνης, αλλά και η κατάργηση κειμένων, ποιημάτων, τραγουδιών, εικόνων που προπαγανδίζουν τον πόλεμο, όλα αυτά σίγουρα υπάρχουν στην εκπαίδευση μας. Όμως, δεν πρόκειται, παρά για ένα ιδεαλιστικό και λεκτικό «φιλειρηνισμό» ξεπερασμένο σήμερα στάδιο, στον αγώνα ενάντια στον πόλεμο, διότι τελικά αποδείχτηκε πρακτικά ανίκανος μπροστά στα πραγματικά γεγονότα. Δεν είναι όμως, αλίμονο! Δεν είναι βέβαια επειδή χιλιάδες δάσκαλοι διέγραψαν από το λεξιλόγιο τους τις λέξεις πόλεμος, όπλα, εθνικισμός, ή γιατί δίδαξαν όμορφες φράσεις, που απλά εξήραν την αγάπη και την ενότητα των λαών, ο λόγος για τον οποίο δεν θα υπάρξει πόλεμος. (...) Οι εκπαιδευτικοί έχουν μια διπλή αποστολή: να εκτρέψουν το ένστικτο αυτό προς μια κοινωνικής και «επαναστατικής» μορφής πάλη- και ταυτόχρονα να προετοιμάσουν το παιδί για να γίνει μελλοντικά ο συνειδητοποιημένος εργάτης, ο άνθρωπος που ελέγχει το πεπρωμένο του» (Φωτεινός, 2012: 75 – 76).

Στη συνέχεια του άρθρου τονίζει πως μέσω της παιδαγωγικής του στοχεύει στην σταδιακή εξάλειψη του μαχητικού ενστίκτου που υπάρχει στα παιδιά, καλλιεργώντας ουσιαστικά την κριτική τους σκέψη, ώστε να μην πέφτουν θύματα εξαπάτησης και παραπλάνησης των κοινωνικών διαφθορών ή των αυταρχικών εκπαιδευτικών τους. Ακόμη, αναφέρει πως η αποκλειστική συνεισφορά της εκπαίδευσης για την επίτευξη αυτού του σκοπού δεν είναι αρκετή, καθώς το παιδί μετά την ηλικία των 12-13 θα εισέλθει στην «καπιταλιστική κόλαση». Οπότε είναι αναγκαία η συνεργασία όλων των κοινωνικών φορέων -κράτος, εκκλησία, ΜΜΕ- ανεξαιρέτως ώστε να νικηθεί ο καπιταλισμός και να επέλθει η επικράτηση του σοσιαλισμού άρα και η νέα σοσιαλιστική εκπαίδευση. Με αυτό τον τρόπο θα οδηγηθούμε σε μια ανθρώπινη εκπαίδευση που εστιάζει στις ανάγκες των παιδιών, ενός λαϊκού και ταξικού σχολείου που βασίζεται στις επιθυμίες ολόκληρης της κοινωνίας (Φωτεινός, 2012: 76 – 77).

Από τα παραπάνω συνειδητοποιούμε πως ο Freinet ήταν στρατευμένος αριστερός που επιθυμούσε την δημιουργία μιας σοσιαλιστικής κοινωνίας και ενός σοσιαλιστικού σχολείου. Ο Γάλλος παιδαγωγός εναντιώθηκε στον ναζισμό και ξεχώρισε για τον ρατσισμό που επέδειξε...σε οτιδήποτε ρατσιστικό, αντίστοιχα και για την милитарιστική του διάθεση σε οτιδήποτε είχε σχέση με τον πόλεμο

(Τουρτούρας, 2017β: 19). Επίσης, ήταν μέλος του Κομμουνιστικού κόμματος από το 1927, αλλά στην πορεία χρειάστηκε να αποχωρήσει στις αρχές της δεκαετίας του '50 λόγω της διαμάχης του και των διαφορετικών απόψεων του με μερικούς διανοούμενους του κόμματος. Ωστόσο, αυτό δεν στάθηκε εμπόδιο για να εκδηλώνει τις κομμουνιστικές ιδέες του και να αρθρογραφεί σε περιοδικά για μια νέα λαϊκή παιδαγωγική και τη συμβολή του σχολείου στην προετοιμασία της κοινωνικής επανάστασης που ονειρευόταν. Όπως αναφέραμε και στα βιογραφικά του στοιχεία, ήταν από τους πρώτους δυτικούς που ταξίδεψε έως την ΕΣΣΔ (Ένωση Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών). Είναι άξιο να αναφερθούμε ξανά στο συμβάν που διαδραματίστηκε το 1932-1933 στο σχολείο του Saint-Paul, καθώς πέφτοντας θύμα μιας σκευωρίας των προεστών της περιοχής προτίμησε να χάσει τη θέση του υποστηρίζοντας τα «πιστεύω» του και τα ιδανικά του (Peyronie, 2000).

Ο Freinet όντας πλήρως συνειδητοποιημένος για την κοσμοθεωρία του, ασκεί έντονη και συνεχής κριτική στο καπιταλιστικό σχολείο και στον τρόπο οργάνωσης και διαμόρφωσης του. Εστιάζει στο γεγονός πως από τον 19^ο αιώνα και μετά η εκπαίδευση προωθεί ένα σχολείο καπιταλιστικό, βιομηχανιστικό και ανταγωνιστικό. Η κριτική του συνεχίζεται με την αντιμετώπιση των μαθητών, οι οποίοι μεταχειρίζονται ως ανθρώπινα υλικά που εκπαιδεύονται με τρόπο που να εξυπηρετεί τις ανάγκες του καπιταλισμού (Freinet, 1979).

Στο βιβλίο του *«Για ένα προλεταριακό σχολείο: το τελευταίο στάδιο του καπιταλιστικού σχολείου»* (1979) αναφέρει: *«Και το σχολείο αυτό θα είναι πάντοτε δεμένο με τις καπιταλιστικές του ρίζες: δε θα δίνει παρά ελάχιστη σημασία στη διαμόρφωση του ανθρώπου· δε θα προσφέρει καμιά ή σχεδόν καμιά ουσιαστική αγωγή και μάθηση. Αντίθετα, θα παρέχει συνεχώς ολοένα και περισσότερη εκπαίδευση στο μέτρο που αυξάνονται οι αναγκαιότητες του καπιταλιστικού ανταγωνισμού. Στη δίψα για κατοχή – ακόμα και με την αρπαγή –, στην επιθυμία για κυριαρχία με τη βία, πράγματα που καθορίζουν σήμερα την κοινωνική δραστηριότητα, αντιστοιχεί μια πνευματική κατάσταση ισοδύναμη με το σχολείο: ο καπιταλισμός της κουλτούρας. Η συνεχής διεύρυνση του πεδίου των γνώσεων, η υπερτροφία της γνώσης, επειδή κάτι τέτοιο πιστεύεται ότι συμβάλλει στην ανάπτυξη της ζωικής δύναμης του ανθρώπου· επομένως, η αδιαφορία για τις πνευματικές*

δυνάμεις και την κοινωνική αρμονία, που θα μπορούσαν να εξασφαλίσουν την ανθρώπινη ευημερία. Η διανομή μιας κουλτούρας που προσφέρεται για καπιταλιστικά κέρδη, αυτά είναι τα χαρακτηριστικά του σημερινού καπιταλιστικού σχολείου» (Freinet, 1979: 327). Επομένως, καταλήγει στο συμπέρασμα πως ο καπιταλισμός υποστηρίζει και ενισχύει μια εκπαιδευτική διαδικασία που στοχεύει στην απόκτηση όλο και περισσότερων γνώσεων, χωρίς να λαμβάνει υπόψιν την ευημερία του λαού (Freinet, 1979).

Συμπερασματικά, θα λέγαμε πως ο Freinet είχε αναπτύξει μια παιδαγωγική ιδεολογία ουμανιστική, ανθρώπινη και αντιπολεμική με μία επαναστατική διάθεση. Υποστήριζε πως στοχεύοντας στην βέλτιστη ανάπτυξη του καπιταλισμού οδηγούμαστε στην παρακμή και στην εξάλειψη του σχολείου. Αυτός είναι ο λόγος που πρότεινε μία παιδαγωγική που στο επίκεντρο της είχε τοποθετήσει τον άνθρωπο, η οποία μπορούσε να προσαρμοστεί ανάλογα τις εκάστοτε κοινωνικοπολιτικές συνθήκες στο πέρασμα των χρόνων.

1.4. Οι παιδαγωγικές μέθοδοι- τεχνικές του Freinet

Σε αυτό το κεφάλαιο θα αναλύσουμε μερικές από τις σημαντικές μεθόδους-τεχνικές της Παιδαγωγικής Freinet, οι οποίες τον έκαναν να ξεχωρίσει. Αναλυτικά αυτές είναι: το τυπογραφείο, η αλληλογραφία, το συμβούλιο της τάξης, το ελεύθερο κείμενο και ο κινηματογράφος.

i) Το τυπογραφείο

Ο Freinet εισάγει τη μέθοδο του τυπογραφείου πειραματικά το 1925 στο σχολείο του στη Vence. Η μέθοδος αυτή εξυπηρετεί τον σκοπό του για μια μορφή φυσικής διδασκαλίας που πηγάζει από τη ζωή του παιδιού μέσα στο περιβάλλον του και την έκφραση της παιδικής σκέψης και δράσης του. Άλλωστε, ο Γάλλος παιδαγωγός πιστεύει πως αποτελεί κινητήριο δύναμη η πιθανότητα πως το κείμενο που θα γράψει το παιδί θα διαβαστεί. Η εν λόγω τεχνική παρέχει την ικανότητα οι μαθητές να μελετήσουν κείμενα που τους κινητοποιούν να τα διαβάσουν, καθώς πληρούν τις γνωστικές και ψυχικές τους ανάγκες. Επομένως, προτείνει την κατάργηση των σχολικών εγχειριδίων και την εφαρμογή της ανάγνωσης και της ορθογραφίας μέσω των κειμένων που τα ίδια τα παιδιά έχουν συγγράψει. Το τυπογραφείο είναι ένα παιδαγωγικό εργαλείο που βοηθάει στην ανάδειξη του γραπτού λόγου ως ένα μέσο ελεύθερης αυτοέκφρασης. Επιπλέον, αναδεικνύεται η χειρωνακτική εργασία ως μια παραγωγική και ευγενή μορφωτική δραστηριότητα και είμαστε σε θέση να μιλήσουμε για μια «παιδαγωγική εργασίας» που επιτρέπει την εκμάθηση κατασκευής χρήσιμων αντικειμένων και την προσφορά πολύτιμων υπηρεσιών. Τέλος, το τυπογραφείο υπήρξε η αφορμή της ανάπτυξης και εξέλιξης και άλλων μεθόδων όπως η αλληλογραφία, τα ελεύθερα κείμενα και η σχολική εφημερίδα (Μαρκάντες & Καρακατσάνη, 2019 & Freinet, 1977:96-100).

ii) Η αλληλογραφία

Η πρακτική της σχολικής αλληλογραφίας δημιουργεί μία δίοδο η οποία αποκαλύπτει τα ενδιαφέροντα του παιδιού, παρέχει πρόσβαση στο υποσυνείδητό του και προσφέρει πληροφορίες για το κοινωνικό του περιβάλλον. Ο γραπτός λόγος παίρνει τη μορφή ενός τρόπου ψυχικής έκφρασης, επικοινωνίας και εξάπλωσης των ιδεών του εκτός των συνόρων της τοπικής κοινωνίας. Η ανταλλαγή γραμμάτων

επιτρέπει τη δημιουργία ενός αυθεντικού πλαισίου ανταλλαγής απόψεων και την επικοινωνία με άλλα σχολεία (Καρακατσάνη & Μαρκάντες, 2019). Ακόμα, η μέθοδος αυτή κινητοποιεί τον μαθητή να προσπαθήσει να βελτιώσει και να διορθώσει το κείμενο που έγραψε, καθώς απευθύνεται σε πραγματικό πρόσωπο. Επομένως, ύστερα από δική του βούληση θα ζητήσει ή θα παρέχει βοήθεια σε έναν συμμαθητή του που την χρειάζεται, ώστε να πραγματοποιήσουν αλλαγές στα γράμματά τους (Freinet, 1977).

iii) Το συμβούλιο της τάξης

Το συμβούλιο της τάξης αφορά μια εβδομαδιαία συνέλευση που τα μέλη της συζητούν σχετικά με τα ζητήματα που τους προβληματίζουν, αλλαγές και ιδέες που θα ήθελαν να προτείνουν. Όλα τα μέλη, τόσο ο δάσκαλος όσο και οι μαθητές, συμμετέχουν ισότιμα. Στο συμβούλιο οι μαθητές αναλαμβάνουν διάφορους ρόλους όπως: πρόεδρος που συντονίζει τη συζήτηση, γραμματέας και υπεύθυνος για τη διατήρηση της ησυχίας. Επίσης, στο συμβούλιο αποφασίζονται και οι ρόλοι που θα κατέχουν οι μαθητές κατά τη διάρκεια της εβδομάδας: υπεύθυνος βιβλιοθήκης, επιμελητής τυπογραφείου κτλ. Στόχος είναι η ανάπτυξη της κριτικής σκέψης και η καλλιέργεια σκεπτόμενων ενεργά πολιτών. Η πολιτειότητα των παιδιών αναπτύσσεται σταδιακά μέσω της υπεράσπισης των δικαιωμάτων τους, την αναγνώριση των υποχρεώσεών τους, την ανάληψη ευθυνών, την ανταλλαγή απόψεων και την έκφραση ιδεών για αλλαγή (Freinet, 1977). Άλλωστε, όπως ο ίδιος ο Freinet αναφέρει: *«Η αυριανή δημοκρατία προετοιμάζεται με τη δημοκρατία στο Σχολείο. Ένα αυταρχικό καθεστώς στο Σχολείο δε θα μπορούσε να διαμορφώσει δημοκρατικούς πολίτες»*

iv) Το ελεύθερο κείμενο

Το ελεύθερο κείμενο πρόκειται για μία μέθοδο που ο κάθε μαθητής επιλέγει να γράψει για ένα θέμα που τον αφορά και το επιθυμεί ο ίδιος. Όπως αναφέραμε παραπάνω, ο γραπτός λόγος κατέχει εξέχουσα θέση στην παιδαγωγική του Freinet, γι' αυτό προσπάθησε να βρει τρόπους για να επιτευχθεί η φυσική μέθοδος εκμάθησής του. Πρωτίστως αποτελεί έναν τρόπο επικοινωνίας και ύστερα ένα μέσο μάθησης. Αναλυτικότερα, αυτή η τεχνική συνδέει την μάθηση γραφής, την ελεύθερη

έκφραση και την επικοινωνία. Το ελεύθερο κείμενο παρέχει τη δυνατότητα σύνδεσης εξωσχολικής και σχολικής ζωής, αφού συνήθως θίγονται ζητήματα που αφορούν την κοινωνική και οικογενειακή του εμπειρία και παράλληλα μπορούν να διανεμηθούν στην οικογένεια ή σε άλλα σχολεία. Επιπλέον, δεν βαθμολογείται αλλά διαβάζεται στην τάξη και υπάρχει η δυνατότητα να εκτυπωθεί και να διανεμηθεί ανάλογα το ενδιαφέρον που θα διεγείρει. Θα ήταν παράλειψη να μην ειπωθεί πως ελεύθερο κείμενο γράφει όποιος θέλει και όποτε θέλει, χωρίς να ασκείται οποιαδήποτε μορφή πίεσης από την πλευρά του εκπαιδευτικού (Giguère, 2007).

v) Ο κινηματογράφος- Νέες τεχνολογίες

Ο Γάλλος παιδαγωγός υπήρξε πρωτοπόρος όσον αφορά την εισαγωγή και τη χρήση του κινηματογράφου στην εκπαιδευτική διαδικασία. Συνεργαζόταν με μία Συνεργατική Ταινιοθήκη που τον εφοδίαζε συχνά με ταινίες. Παράλληλα, είχε μηχανή την οποία οι μαθητές μπορούσαν να χρησιμοποιήσουν, για να τραβήξουν ταινίες, οι οποίες ήταν συνήθως εμπνευσμένες από τη ζωή στο χωριό και τους περιπάτους που πήγαιναν. Η παραγωγή ταινιών από τα ίδια τα παιδιά αναγνώριζε πως είχε ισότιμη δύναμη με τα κείμενά τους και πως αποτελούσαν «τη ζωντανή και ανάγλυφη έκφραση της ζωής» (Freinet, 1977:121).

Σε ένα αφιέρωμα που πραγματοποίησε το «Αλλιώςτικο Σχολείο- Το Μικρό Δέντρο» αναφέρει πως: «Από την φύση του, σαν τέχνη εκπληρώνει την ατομική δημιουργικότητα μέσα από την συν-δημιουργία με μια ομάδα και δημιουργεί νέους κανόνες συμβίωσης. Ως παιδαγωγικό εργαλείο, λοιπόν, αναδεικνύει την συνεργασία και τις ατομικές ευαισθησίες. Μέσω της κυκλικής εναλλαγής ρόλων-ειδικοτήτων, αποτρέπεται η ανάπτυξη αυθεντιών και ιεραρχίας, ενώ προάγεται η πολύπλευρη γνώση. Οι δραστηριότητες με κινηματογραφικά υλικά θέτουν έναν άμεσο και έναν έμμεσο στόχο. Ο άμεσος στόχος εκπληρώνεται κάθε φορά που το παιδί επισκέπτεται την γωνιά κινηματογράφου. Την ίδια στιγμή δημιουργείται το πεδίο εκπλήρωσης ενός έμμεσου στόχου, δηλαδή η δημιουργία μιας ταινίας» (Μικρό Δέντρο, 2016). Τέλος, θα ήταν παράλειψη να μην ειπωθεί πως στην προσπάθεια του να προωθήσει τον «παιδαγωγικό ματεριαλισμό» αξιοποιούσε όσα περισσότερα τεχνολογικά εργαλεία της εποχής μπορούσε όπως το τυπογραφείο, το μαγνητόφωνο, τη λινোগραφία, την κάμερα και τη φωτογραφική μηχανή (Καρακατσάνη & Μαρκάντες, 2019).

1.5. Οι παιδαγωγικές τεχνικές του στο νηπιαγωγείο

Τα πρώτα χρόνια ζωής του ανθρώπου έχουν πρωταρχική και καθοριστική σημασία για την μετέπειτα εξέλιξη του. Η πρώτη αυτή διαμόρφωση καθορίζει την μελλοντική παιδαγωγική επιτυχία σε πολύπλευρους τομείς, κοινωνικούς, ατομικούς και ανθρώπινους, στη διάρκεια των σχολικών βαθμίδων που ακολουθούν. Τόσο οι εκπαιδευτικοί, όσο και οι σχετικοί κρατικοί φορείς και οι γονείς δεν πρέπει να αδιαφορούν για τα προβλήματα που διέπουν τη ζωή του παιδιού όποια και αν είναι αυτά (Freinet, 1977).

Το νηπιαγωγείο είναι ο χώρος που ξεκινούν δύο αλληλοσυμπληρούμενες μορφές: το παιχνίδι-εργασία και η εργασία-παιχνίδι. Ο εκπαιδευτικός στο νηπιαγωγείο οφείλει να οργανώσει τους χώρους του νηπιαγωγείου, να διαμορφώσει την ύλη και να δημιουργήσει συνθήκες που θα εξυπηρετούν την εργασία- παιχνίδι. Μάλιστα, υπάρχουν ήδη παιδαγωγοί που θα μπορούσαμε να αξιοποιήσουμε τις τεχνικές και τις ιδέες τους, όπως ο Ντεκρολύ και η Μοντεσσόρι. Ο Freinet βασιζόμενος σε αυτά και θέλοντας να τα εξελίξει περισσότερο πρότεινε τροποποιήσεις, αλλαγές και συμπληρώσεις που έκρινε πως ήταν απαραίτητες (Freinet, 1977).

Αναλυτικότερα, οι βελτιώσεις που προτείνει βασίζονται στην ενθάρρυνση της ψηλαφητής βιωματικής εμπειρίας και οραματίζεται ένα νηπιαγωγείο με βασική αρχή τη σύνθετη ζωή και εργασία. Επομένως, αναφέρει ότι είναι απαραίτητο να υπάρχει μεγάλος χώρος, ώστε να υπάρχει η δυνατότητα να εμπλουτιστεί και να εξυπηρετήσει τους σκοπούς μας. Επίσης, θα ήταν παράλειψη να μην ειπωθεί ότι είναι αναγκαίο ο χώρος της τάξης να συμπληρώνεται από έναν μεγάλο εξωτερικό χώρο για τα ζώα, τα φυτά, τους κήπους και το νερό. Ο Freinet θεωρούσε πως η επαφή με τη φύση αποτελούσε σημαντικό παράγοντα μάθησης και παράλληλα ευνοούσε την εργασία-παιχνίδι. Το «ζωντανό» νηπιαγωγείο του περιλαμβάνει μία αίθουσα φωτεινή, ευάερη, ευρύχωρη, ευήλια, η οποία χωρά τον απαραίτητο εξοπλισμό που θα χρειαστούμε για τα πειράματα και τις εργασίες που θα διεξαγάγουμε. Επίσης, θα ήταν καλό να δημιουργηθεί μια γωνία περιβάλλοντος- φύσης στην οποία τα παιδιά θα μπορούν να απασχοληθούν τις μέρες με κακοκαιρία, ώστε να αντικατασταθεί ο εξωτερικός κήπος. Σε περίπτωση που δεν υπάρχει εξωτερικός χώρος προς

εκμετάλλευση μπορεί να αξιοποιηθεί ένας χώρος που δεν ανήκει στο σχολικό κτίριο και να πραγματοποιούνται επισκέψεις τις ηλιόλουστες μέρες (Freinet, 1977).

Όσον αφορά το υλικό με το οποίο θα εμπλουτιστεί ο χώρος, αναφέρει πως θα πρέπει να επιλεγεί με προσοχή ώστε να μπορούμε να εκπληρώσουμε τους βασικούς μας στόχους. Ειδικότερα, το παιδί βρίσκεται στο στάδιο ανάπτυξης που επιθυμεί να ανακαλύψει το περιβάλλον του, να ψηλαφίσει τα αντικείμενα, να πειραματιστεί με αυτά και να κατασκευάσει. Η ψηλαφητή διερεύνηση του παιδιού είναι αναγκαίο να ευνοηθεί από την ποικιλία παιδαγωγικών υλικών, ώστε να μπορέσει να αυτονομηθεί. Ύστερα, ακολουθεί η διαδικασία της διευθέτησης, δηλαδή το παιδί δεν αρκείται στο να μάθει για να μάθει, αλλά αρχίζει να οργανώνει μόνο του την ζωή του στηριζόμενο στις ψηλαφητές του εμπειρίες. Γύρω στην ηλικία των τεσσάρων- πέντε και όταν νιώσει πως η ανακάλυψη και η οργάνωση του περιβάλλοντός του έχει ολοκληρωθεί, συνεχίζει με την κατάκτηση του κόσμου του. Η διεργασία αυτή πραγματοποιείται μέσω της εργασίας και αποτελεί μια δραστηριότητα που ικανοποιεί τις μεγάλες φυσικές και ψυχικές ανάγκες του, ώστε να αποκτήσει την απαραίτητη δύναμη που χρειάζεται για να εκπληρώσει τον σκοπό του. Βέβαια, αυτό προϋποθέτει πως ο ενήλικας έχει διαμορφώσει ένα χώρο και τις κατάλληλες συνθήκες που να επιτρέπουν την ανάπτυξη των παραπάνω. Άλλωστε, δεν πρέπει να ξεχνάμε πως πάντα πρέπει να προσαρμόζουμε τις καταστάσεις ανάλογα με τις ανάγκες του εκάστοτε παιδιού (Freinet, 1977).

Ο Freinet πιστεύει πως η εργασία και όχι το παιχνίδι είναι από τους πιο αποδοτικούς τρόπους μάθησης. Αυτός είναι ο λόγος που αναφέρει πως δεν είναι κατάλληλο ένα νηπιαγωγείο το οποίο δεν διαθέτει εξωτερικό περιβάλλον. Αυτό συμβαίνει, διότι το περιβάλλον είναι ευέλικτο, «εύπλαστο» και προσαρμόσιμο στις ανάγκες του κάθε παιδιού. Ωστόσο, ο εκπαιδευτικός είναι απαραίτητο να υιοθετήσει έναν υποστηρικτικό ρόλο, αλλά παράλληλα να τοποθετεί συγκεκριμένα όρια με σκοπό την αποφυγή ριψοκίνδυνων ατυχημάτων και γεγονότων. Επιπλέον, το περιβάλλον μόνο του δεν επαρκεί για τη σύγχρονη εκπαίδευση. Επομένως, το ενισχύουμε με μηχανικές, πνευματικές και καλλιτεχνικές δραστηριότητες (Freinet, 1977).

Η παιδαγωγική Freinet στοχεύει: στην έκφραση και επικοινωνία, στην μάθηση, στην συνεργασία, στην οργάνωση, στην εξατομικευμένη μάθηση, στην αυτοδιαχείριση και στην αξιολόγηση. Αναγνωρίζει τη μοναδικότητα κάθε ατόμου και αυτός είναι ο λόγος που είναι απαραίτητο να δοθεί η δυνατότητα να εκφραστεί και να αναπτύξει και να αξιοποιήσει στο έπακρον τις δυνατότητές του (Giguère, 2007). Σχετικά με τον τρόπο που οι μαθητές έρχονται σε επαφή με τη γλώσσα, η παιδαγωγική Freinet τους ωθεί σε μια γλώσσα «ζωντανή». Πιο αναλυτικά, τα παιδιά λόγω της καθημερινότητας τους στο σχολικό περιβάλλον είναι απαραίτητο να χρησιμοποιήσουν τη γλώσσα για να επικοινωνήσουν και να εκφραστούν όπως όταν βρίσκονται στα χωράφια ή στα ζώα και με αυτό τον τρόπο ευνοούνται ακόμα και τα παιδιά των λαϊκών κοινωνικών στρωμάτων που συνήθως δεν έχουν τόσο ανεπτυγμένο λεξιλόγιο. Η εισαγωγή στην γραφή- ανάγνωση πραγματοποιείται σε αρχικό στάδιο με το σχέδιο, διότι αποτελεί σημαντικό μέσο έκφρασης, ιδιαίτερα σε τόσο μικρές ηλικίες. Επομένως, ο εκπαιδευτικός δίνοντας την πλήρη ελευθερία και χωρίς να κριτικάρει τα έργα τους, επωφελείται από αυτά, αφού οι μαθητές είναι ικανοί να παράγουν λόγο, να εξωτερικεύσουν τα συναισθήματά τους και να κοινωνικοποιηθούν. Ύστερα, περιμένει υπομονετικά για τη στιγμή που ο καθένας ξεχωριστά θα νιώσει έτοιμος να πειραματιστεί με τον γραπτό λόγο για να εμπλουτίσει τις δημιουργίες του (Freinet, 1977).

Σε επόμενο στάδιο, σιγά σιγά τα παιδιά θα οικειοποιηθούν με τη γραφή και θα προσπαθήσουν να νοηματοδοτήσουν και να αποτυπώσουν όσα καλύτερα μπορούν το κείμενο τους. Βέβαια, απαιτείται ιδιαίτερη προσοχή από την πλευρά του εκπαιδευτικού και πώς θα το διαχειριστεί. Είναι απαραίτητο να παρέχει στον καθένα τον απαιτούμενο χρόνο ώστε να εργαστεί με τους δικούς του ρυθμούς χωρίς να εξαναγκάσει ή να πιέσει καταστάσεις. Τελικό στάδιο αποτελεί η νοηματοδότηση της γραφής, για να κινητοποιηθούν. Μέσω της πολυγράφησης και της τυπογραφίας «γεννιέται» η αναγκαιότητα της ενασχόλησης του παιδιού. Ο τρόπος αυτός εξυπηρετεί την παιδαγωγική ανάγκη για παρακίνηση. Η γραφή αποκτά σημασία, αφού μέσω της δημιουργίας μιας εφημερίδας, της αλληλογραφίας με άλλα σχολεία ή του τυπογραφείου τα παιδιά κατανοούν πως τα κείμενα τους θα έχουν αποδέκτη (οικογένεια, κοινότητα, αλληλογραφία με άλλα σχολεία) και επιθυμούν τα ίδια να

βελτιώσουν το κείμενο τους σε όλους τους τομείς. Σε αυτή τη διαδικασία μπορούν να βοηθήσουν τα παιδιά μεγαλύτερων τάξεων. Επιπλέον, σχέδια ή κλισέ στο λινόλεουμ μπορούν να εμπλουτίσουν το κείμενο. Με αυτό τον τρόπο, το παιδί εισέρχεται σε μια διαδικασία που μέσω της γραφής προσπαθεί να καλύψει τις σχολικές του ανάγκες. Άλλωστε, όπως είχε αναφέρει: «*Το ουσιαστικό είναι το παιδί να νιώθει την αξία, το νόημα, την αναγκαιότητα, την ατομική και κοινωνική εμβέλεια της γραφής-έκφρασης*» (Freinet,1977: 50).

Επομένως, στο πλαίσιο αυτής της παιδαγωγικής ο γραπτός λόγος κατέχει σημαντικό ρόλο και δικαιολογείται μέσω της χρησιμότητάς του στην επικοινωνία. Η «φυσική μέθοδος μάθησης» που επιδιώκει ο παιδαγωγός στοχεύει στην εκμάθηση της γραφής, γράφοντας. Η διαδικασία αυτή αποκτά νόημα για το παιδί, διότι τα κείμενα του απευθύνονται σε πραγματικούς παραλήπτες μέσω της εφημερίδας, της αλληλογραφίας, του ελεύθερου κειμένου. Έτσι, κατανοεί τους λόγους που γράφει και είναι πιο εύκολο μετά για εκείνον να μάθει πώς να γράφει. Επίσης, η διόρθωση και η βελτίωση του κειμένου αποκτά μια διάσταση κοινωνικής απαίτησης, αφού θα δημοσιευθεί δημόσια, και συνδέεται άμεσα με την λειτουργία του ως μέσο επικοινωνίας. Παράλληλα, οι παρατηρήσεις που πραγματοποιούνται από τους άλλους μαθητές σχετικά με το κείμενο περιέχουν ερωτήσεις, κριτικές, συμβουλές και συγχαρητήρια. Με αυτό τον τρόπο ευνοείται η μέθοδος της αξιολόγησης, χωρίς ο εκπαιδευτικός να αποτελεί την αυθεντία, η παραγωγή προφορικού λόγου και η ανταλλαγή απόψεων μεταξύ των μαθητών (Giguère, 2007).

Όσον αφορά την ανάγνωση, η διαδικασία αυτή ξεκινάει παράλληλα με τη γραφή. Το χειρόγραφο του παιδιού μετατρέπεται σε μια εκπληκτική τυπωμένη σελίδα που με τον καιρό αποτυπώνεται στην οπτική του μνήμη και με τη βοήθεια της ακουστικής του αντίληψης κάνει τις κατάλληλες συνδέσεις. Σε βάθος χρόνου, αυτή η διαδικασία θα αποδώσει «καρπούς», αφού σταδιακά θα αναγνωρίζει όλο και περισσότερες λέξεις χωρίς ιδιαίτερη εξάσκηση, καθώς η ανάγνωση θα επιτευχθεί μέσω της ψηλαφητής εμπειρίας. Συνεπώς, σε πρώτη φάση αναγνωρίζει -χωρίς να διαβάζει- λέξεις με τις οποίες είναι εξοικειωμένο, ύστερα μερικές φράσεις ή κείμενα και υπάρχουν φορές που κατανοεί αμέσως τη σημασία άγνωστων λέξεων και φράσεων. Με αυτό τον τρόπο επιτυγχάνεται η φυσική μέθοδος ανάγνωσης, χωρίς να

εξασκήσουμε τους μαθητές μας σε αυτό. Βέβαια, απαιτεί χρόνο αλλά είναι τόσο μεγάλο το παιδαγωγικό όφελος και αποδεδειγμένη η επιτυχία που είναι άξια να πειραματιστεί έστω κάποιος εκπαιδευτικός με αυτή (Freinet, 1977).

Σχετικά με τη διδακτική των μαθηματικών και των φυσικών επιστημών, το σχολείο που παρουσιάζει ο Freinet διαφέρει από ένα παραδοσιακό. Οι εκπαιδευτικοί σε αυτό βασίζονται στις προϋπάρχουσες γνώσεις των παιδιών και σε όσα επιθυμούν να μάθουν, για να διαμορφώσουν τη διδασκαλία τους. Επομένως, υπάρχει περίπτωση ένας μαθητής παρουσιάζοντας ή περιγράφοντας ένα αντικείμενο ή συμβάν να δώσει την αφορμή για την δημιουργία μιας ατομικής ή ομαδικής έρευνας. Αναφορικά με τη λογική προόδου της φυσικής και των μαθηματικών στη διάρκεια της σχολικής ζωής του μαθητή θα λέγαμε ότι είναι περισσότερο κυκλική: παρόμοια μέθοδος προσέγγισης και συνεχής επανάληψη της. Βέβαια, διαφοροποιείται ανάλογα με την ηλικία των μαθητών, διότι επικεντρώνεται σε διαφορετικούς τομείς και επιτρέπει την όλο και αυξανόμενη αυτονομία των παιδιών. Επίσης, σημαντικός είναι ο ρόλος που κατέχουν οι γνώσεις, οι μαθητές και ο δάσκαλος. Η γνώση συνδέεται με το παιδί εμμέσως, αφού αυτό είναι που την «φέρνει» στο τμήμα και την παρουσιάζει, δεν είναι απομονωμένη αλλά εντάσσεται σε ένα δίκτυο νοημάτων και καταστάσεων (Cohen-Azria, 2007).

Ιδιαίτερα, για τη διδακτική των μαθηματικών, δεν χρησιμοποιούνται σχολικά εγχειρίδια αλλά προμηθεύονται οι μαθητές με εργαλεία όπως χάρακες, διαβήτες, τρίγωνα και λευκές κόλλες. Είναι διαθέσιμες πηγές αναφοράς όπως και τα ημερολόγια, οι φωτογραφίες ή τα γεωμετρικά σχέδια. Οι μαθητές είναι «υποχρεωμένοι» να προβληματιστούν για το χώρο που τους περιβάλλει. Συνεπώς, αναλαμβάνουν να αναπτύξουν ο καθένας ερωτήματα, για να προχωρήσουν στην έρευνα τους. Η διαχείριση των προβλημάτων δεν είναι εύκολη υπόθεση για αυτό ο εκπαιδευτικός οφείλει να είναι προσεκτικός, διότι είναι απαραίτητο να αποφασισθούν ύστερα από διαπραγμάτευση με τους μαθητές και να δοθεί έμφαση στη σύνδεση με τα βιώματα τους (Lahanier- Reuter, 2007).

Θα ήταν παράλειψη να μην αναφερθούμε στην χειρωνακτική πλευρά της τάξης του Freinet, η οποία κατέχει ισάξια θέση με την πνευματική. Ο Γάλλος παιδαγωγός αναγνωρίζει πως η τέχνη αποτελεί μία μορφή επικοινωνίας και επιθυμεί

να δώσει στους μαθητές του την επιλογή να εκφραστούν μέσω αυτής, ιδιαίτερα αυτούς που δεν αισθάνονται ακόμη άνετα με την γραφή. Επομένως, παρέχεται η δυνατότητα να ασχοληθούν με το σχέδιο, την εικονογράφηση κειμένων, τη ζωγραφική, τη χαρακτηριστική σε χαρτόνι ή λινόλεουμ, το τραγούδι, τη ρυθμική, το κουκλοθέατρο, το θέατρο και τις μαριονέτες. Ακόμη, ένα εξαιρετικό παιδαγωγικό εργαλείο είναι οι δελτιοθήκες, το οποίο έχει μικρό σχετικά κόστος και ταυτόχρονα είναι πλούσιο σε παιδαγωγικές προοπτικές. Αναλυτικότερα, οι δελτιοθήκες αποτελούνται από φύλλα που τα παιδιά κολλούν εικόνες, φωτογραφίες, αποσπάσματα από περιοδικά ή εφημερίδες, τα οποία τα κόβουν και τα κολλούν. Είναι μια ενεργή διαδικασία που τους δίνει μεγάλη χαρά και θα μπορούν να ανατρέξουν σε αυτές, για να συλλέξουν δεδομένα για κάποια έρευνά τους. Επιπλέον, ο εκπαιδευτικός έχει την ευθύνη της δημιουργίας των εβδομαδιαίων πλάνων εργασίας, πάντα σε συνεργασία με τα παιδιά, μέσω των οποίων καταμερίζονται οι εργασίες που πρέπει να γίνουν. Με αυτό τον τρόπο θα επιτευχθεί η πειθαρχία στο Νηπιαγωγείο, όσο και αν αυτό σε μερικούς φαντάζει ουτοπικό, καθώς η μεθοδική οργάνωση και ατομική δραστηριότητα θα έχουν οδηγήσει σε αυτή. Άλλωστε, όπως τονίζει ο Freinet: *«Χωρίς πλάνο εργασίας ο μαθητής είναι σαν φόρου υποτελής και διαθέσιμος στην αγγαρεία του καθενός. Αν έχει τελειώσει τη συλλογική εργασία, γρήγορα του δίνουν μια άλλη συμπληρωματική εργασία. Τον ενοχλούν την ώρα που τον παθιάζει μια δραστηριότητα για άλλες, εκτός προγράμματος, εργασίες. Το αποτέλεσμα είναι αταξία, τεμπελιά, εκνευρισμός. [...] Με το πλάνο εργασίας το παιδί γίνεται, κατά κάποιο τρόπο, ελεύθερο μέσα στο πλαίσιο ορισμένων φραγμών που από πριν έχει υπολογίσει και αποδεχτεί. Μέσα στα όρια του πλαισίου αυτού μπορεί να προχωρήσει με το δικό του ρυθμό, να υπολογίσει την πρόοδο της εργασίας του, να βιαστεί για να αναπαυτεί στη συνέχεια ή για να επιδοθεί σε άλλες πολύ πιο ενδιαφέρουσες ασχολίες. Αν και πολύ μικρό, το παιδί αποδέχεται μέσα από μια τέτοια πρακτική τις έννοιες της τάξης, της αυτοπειθαρχίας, της εμπιστοσύνης, της αγάπης για την ολοκληρωμένη εργασία – που θα εξελιχτεί σε επαγγελματική συνείδηση –, της ισορροπίας και της ειρήνης, που κατακτιούνται με τον περήφανο αγώνα μέσα από τη δύναμη της εργασίας»* (Freinet, 1977:52-55).

1.6. Ο Freinet στην Ελλάδα

Η Ευρώπη του 20^ο αιώνα στον εκπαιδευτικό χώρο εναποθέτεσαι τις ελπίδες της για την κοινωνική επανάσταση που είχε ανάγκη. Εκείνη την περίοδο μεταξύ άλλων ξεχωρίζουν οι Ferrer, Freire, Korczak και Freinet. Ο καθένας με τον δικό του τρόπο, μέσω της διδασκαλίας του, επιθυμεί να επιτύχει την κοινωνική αλλαγή και την καλλιέργεια κριτικά σκεπτόμενων πολιτών. Ο Freinet αφιέρωσε τη ζωή του για τη δημιουργία ενός σχολείου όπου θα πραγματοποιούνταν σύνδεση μεταξύ της χειρωνακτικής και της πνευματικής εργασίας, ένα λαϊκό σχολείο εργασίας. Η γαλλική παιδαγωγική ξεκινά να εμφανίζεται στη χώρα μας σταδιακά, ιδιαίτερα μέσα στο πλαίσιο του κομμουνιστικού διεθνισμού. Ωστόσο, αυτό αποτέλεσε τροχοπέδη για την ευρεία διάδοση της παιδαγωγικής του, καθώς εκείνη την περίοδο επικρατούσε ένα κλίμα αντικομμουνισμού στον ελλαδικό χώρο. Βέβαια, στην πορεία, η διαγραφή του από το Κομμουνιστικό Κόμμα βοήθησε στην πρόσληψη των ιδεών του, αφού η ταμπέλα του «κομμουνιστή» δεν υπήρχε πλέον (Μπαλτάς,2019).

Αναλυτικότερα, η διάδοση και υιοθέτηση των παιδαγωγικών του αντιλήψεων στην Ελλάδα πραγματοποιήθηκε σε τρεις φάσεις: η πρώτη είναι στον Μεσοπόλεμο, η δεύτερη στη μεταπολεμική κοινωνία και η τρίτη στη μεταπολίτευση. Σχετικά με την πρώτη φάση, δάσκαλοι που είναι μέλη της «Διεθνή των Εργατών Παιδείας», είναι ενεργά μέλη της Νέας Αγωγής και έχουν γοητευτεί από την ρωσική επανάσταση, μεταφράζουν για πρώτη φορά στα ελληνικά το έργο του το 1926. Οι μεταφράσεις χωρίζονται και εκείνες σε δύο φάσεις, στην γενιά του '20 και τη γενιά του '30. Η γενιά του '20 εστίασε και βοήθησε στην κατάκτηση των θεμελιωδών γνώσεων σχετικά με το Σχολείο Εργασίας, την παιδαγωγική της σχολικής κοινότητας, τη ριζοσπαστική αντίληψη της Αγωγής του Πολίτη και τη σχέση του συνδικαλισμού με τα κοινωνικά και πολιτικά δικαιώματα και τα ιδεώδη του κομμουνισμού. Από την άλλη πλευρά, η γενιά του '30 εστίασε σε διαφορετικούς τομείς, καθώς υπήρχαν διαφορετικοί κοινωνικοπολιτικοί παράγοντες που επηρέαζαν τους εκπαιδευτικούς εκείνη την περίοδο. Ειδικότερα, δεν υπήρχε συλλογική οργάνωση και προσπάθεια για την επίτευξη ενός συγκεκριμένου στόχου, επικρατούσε μια αίσθηση πως η Ελλάδα ήταν ελλιπής σε σύγκριση με τις υπόλοιπες χώρες της Ευρώπης και εστίασαν περισσότερο

στον γερμανικό τρόπο οργάνωσης, τη συντηρητική εκδοχή του Freinet (Μπαλτάς, 2019).

Παράλληλα, Έλληνες εκπαιδευτικοί το 1925 γνώρισαν τον Celestin Freinet καθώς συμμετείχαν στη «Διεθνή των Εργατών της Παιδείας» στη Γαλλία, ανάμεσα τους ήταν η Ρόζα Ιμβριώτη, ο Θεodorής Βλιζιώτης και ο Ιορδάνης Ιορδανίδης. Αυτός που ανέλαβε το μεταφραστικό έργο ήταν ο Θεodorής Βλιζιώτης, ο οποίος υπήρξε ο πρώτος μεταφραστής του στην Ελλάδα στο περιοδικό *Νέα Αγωγή* (1925-1928). Η παιδαγωγική ομάδα του περιοδικού ήταν κομμουνιστές, επομένως εξέφραζαν και το Κομμουνιστικό Κόμμα Ελλάδας. Ο Freinet παρουσιάστηκε στον ελληνικό εκπαιδευτικό χώρο ως ένας παιδαγωγός που επιδιώκει την αποφυγή ενός δεύτερου πολέμου, που όντας μέλος της Διεθνούς των Εργατών της Παιδείας (ΔΕΠ) προσπαθεί για τη συνεργασία των εκπαιδευτικών όλου του κόσμου, ώστε να υπάρχει σε κάθε σχολείο έστω ένας εκπαιδευτικός που να είναι μέλος της (Μπαλτάς, 2019).

Τελικά, την δεκαετία που ακολούθησε, αυτοί που προέβησαν να κάνουν πράξη τις ιδέες του Γάλλου παιδαγωγού στο ελληνικό σχολείο δεν είχαν σχέση με το κομμουνιστικό κόμμα, αλλά είχαν ένα κοινό: ανήκαν και εκείνοι στην εργατική τάξη. Ο Τζάνος Τσαγκιάς είναι ο πρώτος Έλληνας δάσκαλος που αλληλογραφεί με τον Freinet το 1929, ενώ το 1928 ήταν πρόεδρος της Διδακταλικής Ομοσπονδίας της Ελλάδας. Ύστερα, μεταφράζει πρώτος το βιβλίο του *Όχι πια αναγνωστικά- Το τυπογραφείο στο Δημοτικό Σχολείο(1933)* και παράλληλα προμηθεύεται τα απαραίτητα υλικά για την δημιουργία του δικού του τυπογραφείου στο σχολείο που δούλευε στην Καλογρέζα. Παρόμοια, ενέργησαν και εκπαιδευτικοί στα σχολεία του Μαράσλειου και της Ελευθερούπολης στη Νέα Ιωνία. Ο Τζάνος Τσαγκιάς κάθε δεκαπενθήμερο εξέδιδε το περιοδικό *Η Ζωή μας* (1930-1933) σύμφωνα με τις ιδέες του Freinet. Επομένως, η τυπογραφία ήταν η πρώτη μέθοδος που αξιοποιήθηκε στην Ελλάδα (Μπαλτάς, 2019).

Η δεύτερη μέθοδος που υιοθετήθηκε ήταν αυτή της αλληλογραφίας. Δημοσιεύσεις από δασκάλους φανερώνουν το συγκεκριμένο γεγονός στο περιοδικό *Εκπαιδευτικά Χρονικά(1936-1937)*. Οι Ε. Αθανασιάδης στην Βέροια, ο Κ. Δημαράς στα Τρίκαλα και ο Ε. Φέτσης στην Ελλάδα είναι ενδεικτικά κάποιοι από τους εκπαιδευτικούς που ακολούθησαν αυτή τη τεχνική. Ωστόσο, η αλληλογραφία ήταν

χειρόγραφο χωρίς να συνδυαστεί με τις υπόλοιπες τεχνικές του. Επίσης, αυτή την περίοδο δεν είχε δοθεί η αρμόζουσα σημασία στην πολιτική διάσταση της εκπαιδευτικής διαδικασίας του, παρά μόνο μετά το τέλος του Μεσοπολέμου, καθώς είχαν επικεντρωθεί αποκλειστικά στις τεχνικές του. Τέλος, όσον αφορά τα χρόνια που ακολουθούν μετά το Μεσοπόλεμο, όπως φάνηκε η Ελλάδα είχε ανάγκη την ελευθερία και ιδιαίτερα την ελεύθερη έκφραση του λόγου που προσφέρει η παιδαγωγική του. Όπως αναφέρει ο Χ. Μπαλτάς στο βιβλίο *«Celestin Freinet: Θεσμική και κριτική παιδαγωγική»*: *«Αυτό που χαρακτηρίζει τους δασκάλους της γερμανικής κατοχής και αντίστασης στην Ελλάδα είναι αυτό που χαρακτηρίζει τον Freinet, ο αντιφασιστικός αγώνας»* (Μπαλτάς, 2019: 91-92).

Η δεύτερη φάση αφορά την περίοδο της μεταπολίτευσης. Η κατάσταση που επικρατεί στον ελλαδικό χώρο είναι πιο ευνοϊκή, καθώς όλο και περισσότεροι Έλληνες εκπαιδευτικοί παρακολουθούν το έργο του. Η ταινία *Σκασιαρχείο* (1949), η οποία διαδραματίζει την παιδαγωγική του μέθοδο, γυρίζεται με αφορμή την Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (1948) και προβάλλεται παγκοσμίως. Η Μυρσίνη Κλεάνθους- Παπαδημητρίου είναι από τις πρώτες που παρακολουθούν την ταινία στη Γαλλία, μετά τον εμφύλιο πόλεμο (1946-1949). Επίσης, στις αρχές της δεκαετίας του '50, στο πλαίσιο της παρουσίασης των παιδαγωγικών αρχών της Νέας Αγωγής η Μυρσίνη Κλεάνθους - Παπαδημητρίου κάνει ένα μεγάλο αφιέρωμα για εκείνον. Παράλληλα, όσο επικρατεί ο ελληνικός εμφύλιος πόλεμος, εκδίδονται μεταφρασμένα από τον Χάρη Πάτση τα πρώτα βιβλία του, *Σχολείο και Οικογένεια* (1954) και *Η ανιχνευτική πείρα του παιδιού και η αγωγή* (1955). Ο ίδιος αλληλογραφεί μαζί του και συζητούν για την αναγκαιότητα μεταρρυθμίσεων στη χώρα μας. Βέβαια, την δεκαετία του '50 οι αναφορές στο όνομα του είναι ελάχιστες με κάποιες εξαιρέσεις όπως το περιοδικό *Σχολείο και Ζωή* (1954-1970), το οποίο εκδίδει και μεταφρασμένα τα άρθρα του. Η διαγραφή του από το κομμουνιστικό κόμμα «άνοιξε» το δρόμο για την μεγαλύτερη διάδοση των αρχών του (Μπαλτάς, 2019).

Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '60, το παιδαγωγικό του έργο δεν φαίνεται να κεντρίζει το ενδιαφέρον των εκπαιδευτικών στην Ελλάδα. Ωστόσο, τον Μάιο του '68 οι ιδέες του είναι πιο επίκαιρες από ποτέ, ιδιαίτερα με τις

κινητοποιήσεις που πραγματοποιούνταν στην Γαλλία. Βέβαια, στην Ελλάδα αυτό συνέβη την περίοδο της δικτατορίας των συνταγματαρχών. Λίγο πριν την εξέγερση του Πολυτεχνείου(1973), εν μέσω δικτατορίας, πραγματοποιήθηκε επίσκεψη στο σχολείο του Freinet στη Γαλλία από τη Σχολή Νηπιαγωγών της Καλλιθέας με διευθύντρια την Π. Κυριαζοπούλου -Βαληνάκη. Τα χρόνια που ακολουθούν υπάρχουν εκπαιδευτικοί που αναζητούν μια διαφορετική εκπαίδευση και αμφισβητούν την ύπαρξη της αυθεντίας, αλλά η ευρεία διάδοση της παιδαγωγικής του Νικόλαου Εξαρχόπουλου οδήγησε στην καθήλωση του σχολείου στον εγκυκλοπαιδισμό και τον γνωσιοκεντρισμό (Μπαλτάς, 2019).

Όσον αφορά την τρίτη φάση, την περίοδο της μεταπολίτευσης, πέρασε μεγάλο χρονικό διάστημα για την μετάφραση του σημαντικότερου έργου του «*Το σχολείο του λαού*» (1977). Η Άννα Φραγκουδάκη μέσω του περιοδικού *Ο Πολίτης* παρουσιάζει το έργο του και ανατρέχει συχνά σε εκείνον ιδιαίτερα για τα θέματα του λειτουργικού αλφαριθμητισμού και της μείωσης της σχολικής αποτυχίας. Το 1979 μεταφράζεται άλλο ένα κείμενο του, το άρθρο «*Για ένα προλεταριακό σχολείο*» (1924), ενώ συγχρόνως μεταφράζονται βιβλία και κείμενα και άλλων υποστηρικτών της θεσμικής παιδαγωγικής στην ελληνική γλώσσα. Αν και είναι έντονη η επιρροή της παιδαγωγικής του Νικόλαου Εξαρχόπουλου, δημιουργείται ένα περιβάλλον έτοιμο να υποδεχτεί τις καινοτόμες ιδέες του Freinet (Μπαλτάς, 2019).

Στη χώρα μας, την περίοδο 1975-1985 ξεκινούν να εκδίδονται πληθώρα βιβλίων που αφορούν την ριζοσπαστική εκπαίδευση. Η διακίνηση τους σηματοδότησε μια περίοδο πειραματισμού από πολλά σχολεία, ένα από αυτά που υιοθέτησαν τις παιδαγωγικές αντιλήψεις του Freinet είναι το ιδιωτικό σχολείο «*Το Εργαστήρι*» (1975-1985), ενώ πραγματοποιήθηκε και η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στον Βύρωνα. Την δεκαετία του '80 εισάχθηκε ο πολυγράφος και τα φωτοτυπικά μηχανήματα, γεγονός που ευνόησε την έκδοση σχολικών εντύπων από τα παιδιά. Ωστόσο, ύστερα από διαμαρτυρίες σχετικά με το κόστος και τη δαπάνη χαρτιού μειώθηκε η χρήση τους. Σταδιακά, η θεσμική και η κριτική παιδαγωγική ξεκινούν να «*κερδίζουν*» έδαφος στον ελληνικό εκπαιδευτικό χώρο. Η Καλλιόπη Ψαλιδά στο περιοδικό «*Σύγχρονα Θέματα*» αναφέρεται στην κατάργηση των σχολικών εγχειριδίων, καθώς ταυτόχρονα η αντίληψη για τον επαναπροσδιορισμό

του ρόλου του εκπαιδευτικού εμποτίζει τα νεοσυσταθέντα Παιδαγωγικά Τμήματα Δημοτικής Εκπαίδευσης. Το όνομα του συνδέεται άμεσα με τις τεχνικές του όπως το τυπογραφείο, η εφημερίδα του τοίχου, η αλληλογραφία, η βιβλιοθήκη, το λαϊκό σχολείο και η μείωση της σχολικής αποτυχίας. Ακόμα, γίνονται αναφορές σε όλο και περισσότερα βιβλία που εκδίδονται εκείνη την εποχή όπως αυτά των Mialaret, Debessse και Φραγκουδάκη. Η δεκαετία του '80 χαρακτηρίζεται από δύο ζητήματα ύψιστης σημασίας: το πρώτο είναι η σχέση της οικονομίας και της εκπαίδευσης, για την οποία ο Freinet προτείνει την αναδιοργάνωση του δημόσιου σχολείου και την σύνδεση μεταξύ της χειρωνακτικής και πνευματικής εργασίας, ενώ το δεύτερο είναι η εκμετάλλευση της εκπαίδευσης ως μέσο αναπαραγωγής των καπιταλιστικών σχέσεων αναπαραγωγής και ιδεών (Μπαλτάς, 2019).

Την επόμενη δεκαετία, αναδεικνύεται το έργο του μέσω των επιγόνων του, καθώς γίνονται αναφορές σε εκείνον στα βιβλία τους, όπως αυτά των Guattari, Oury, Lobrot και Ντουέ. Ο Κορνήλιος Καστοριάδης από τις αρχές προσπαθεί να αναδείξει το έργο του Freinet στο περιοδικό του, αλλά οι εκπρόσωποι και υποστηρικτές της θεσμικής παιδαγωγικής θα τον εγκαταλείψουν. Στο ίδιο πνεύμα, κινούνται και οι εργασίες του Κωνσταντίνου Μπαρκίτση και Αλέξανδρου Κοσμοπούλου, οι οποίοι αναζητούν τη μαγεία στην μάθηση, την μη παρεμβατική εκπαιδευτική διαδικασία, την ανάδειξη της προσωπικότητας κάθε μαθητή που αναπτύσσεται μέσω της ενεργητικής ακρόασης (Μπαλτάς,2019).

Συνοπτικά, θα μπορούσαμε να πούμε πως στο χρονικό διάστημα που περιγράψαμε παραπάνω, η διάδοση των ιδεών του στον ελληνικό χώρο αν και συνάντησε πολλές δυσκολίες, με το πέρασμα των χρόνων άρχισε να ανθίζει όλο και περισσότερο. Ειδικότερα, στην αρχή δόθηκε ιδιαίτερη έμφαση στις τεχνικές που χρησιμοποιούσε, δίχως να πραγματοποιείται σύνδεση με το κοινωνικό και ιδεολογικό πλαίσιο στο οποίο τις ανέπτυξε. Ωστόσο, σιγά σιγά, οι κοινωνικοπολιτικές συνθήκες στην Ελλάδα κατέστησαν αναγκαίο την αναζήτηση μιας ιδεολογίας που θα συνέβαλλε στην κοινωνική επανάσταση και έτσι δημιουργήθηκε πρόσφορο έδαφος για την ανάπτυξη των παιδαγωγικών ιδεών του (Μπαλτάς, 2019).

1.7. Ο Freinet στην Ελλάδα σήμερα – Παιδαγωγική ομάδα «Το Σκασιαρχείο» - Πειραματικοί ψηλαφισμοί για ένα σχολείο της κοινότητας

Στις αρχές της δεκαετίας του 2000 η Δέσποινα Καρακατσάνη μεταφράζει το βιβλίο του Jean Houssaye (επιμέλεια) *Δεκαπέντε παιδαγωγοί* (2000), στο οποίο υπάρχει ένα κείμενο για τον Freinet, τον οποίο διδάσκει στο Πανεπιστήμιο της Πελοποννήσου. Στην προσπάθεια της να διαδώσει τις αρχές της θεσμικής παιδαγωγικής στη νέα γενιά εκπαιδευτικών αρθρογραφεί συχνά σχετικά με το έργο του και των επιγόνων του. Επιπλέον, το περιοδικό *Το Νησί της Αλφαβήτου* (2001) δημοσιεύει ένα κείμενο του Ραφαέλ Ντοριντάν που αφορά τα κύρια σημεία της παιδαγωγικής του Freinet. Ωστόσο, η επιρροή της θεσμικής παιδαγωγικής θα μειωθεί για λίγα χρόνια, ώσπου η Μαρία Παγώνη θα πραγματοποιήσει ένα αφιέρωμα για εκείνον στο περιοδικό *Σύγχρονα Θέματα* (τχ. 99, 2007). Συγχρόνως, οι πολιτικοκοινωνικές συνθήκες στην Ελλάδα απαιτούσαν την εύρεση μιας παιδαγωγικής που θα επέτρεπε στα αλλόγλωσσα παιδιά να συμμετέχουν στην εκπαιδευτική διαδικασία. Η Άννα Φραγκουδάκη ανέδειξε την παιδαγωγική του Freinet ως τη λύση στο πρόβλημα, καθώς είναι ήδη υποστηρίκτρια του έργου του από την δεκαετία του '70 (Μπαλτάς, 2019).

Έτσι, ξεκινά μία περίοδος στην οποία διδάσκεται στα Πανεπιστήμια, ιδιαίτερα το Τμήμα Εκπαίδευσης και Αγωγής της Προσχολικής Ηλικίας (ΤΕΑΠΗ) του Πανεπιστημίου Αθηνών, πραγματοποιούνται σχετικές δημοσιεύσεις σε περιοδικά και γίνεται η αφορμή για την ίδρυση του Νεανικού Πλάνου (1998) που αφορά την παραγωγή ταινιών από τους μαθητές. Θα ήταν παράλειψη να μην αναφερθούμε στο σημαντικό έργο του Κώστα Χρυσafίδη, του Νίκου Χανιωτάκη της Αλεξάνδρας Ανδρούσου, της Μαρίας Σφυρόερας, του Βασίλη Τσάφου, του Κώστα Μάγου και του Χρήστου Τουρτούρα, οι οποίοι αναφέρονται στο όνομα του στα ακαδημαϊκά τους μαθήματα (Μπαλτάς, 2019).

Το 2010 πραγματοποιείται η προβολή της αυτοβιογραφικής ταινίας του «*Το Σκασιαρχείο*» στην Ελλάδα. Ακολουθούν οι προβολές και των υπόλοιπων ταινιών του, «*Η πατάτα- η τιμή και το κέρδος*»(2012), «*Ο δάσκαλος που άφηνε τα παιδιά να ονειρεύονται*» (2015) και «*Η μάθηση είναι ιερή! Στα πρώτα βήματα μιας τάξης*

Freinet» (2016). Τα παραπάνω σε συνδυασμό με την επιτακτική ανάγκη για πραγματοποίηση αλλαγών στην εκπαίδευση δημιούργησαν ευνοϊκές συνθήκες για τη δημιουργία μιας ομάδας-κοινότητας που στοχεύει στην οικειοποίηση των τεχνικών του, στη δημιουργία ενός δημοκρατικού σχολείου που καλλιεργεί την πολιτειότητα, την (συν)εργασία, την ελεύθερη έκφραση και τη συμμετοχή των παιδιών στις αποφάσεις σχετικά με την σχολική κοινότητα. Η παιδαγωγική ομάδα ονομάστηκε «Το Σκασιαρχείο- Πειραματικοί Ψηλαφισμοί για ένα Σχολείο της Κοινότητας» (2013) (Μπαλτάς, 2019).

Αυτή η ομάδα αποτελείται από ένα σύνολο ανθρώπων που οραματίζονται ένα σχολείο λαϊκό, δημοκρατικό, ανοιχτό στην κοινότητα και προσπαθούν συλλογικά να ανταπεξέλθουν στις «πραγματικές» ανάγκες του ελληνικού σχολείου (Μπαλτάς, 2019). Η περιγραφή στην ιστοσελίδα τους αναφέρει πως: *«Είμαστε η παιδαγωγική ομάδα “Το Σκασιαρχείο”, η οποία συγκεντρώνει ανθρώπους των γραμμάτων και των τεχνών, εκπαιδευτικούς από τους χώρους της Πρωτοβάθμιας, της Δευτεροβάθμιας και της Τριτοβάθμιας εκπαίδευσης με σκοπό την ανταλλαγή απόψεων, ιδεών και προτάσεων για το δημόσιο σχολείο, αντισταθμιστικό στις ανισότητες και πολιτικό στα χαρακτηριστικά του, για ένα σχολείο της κοινότητας, στο οποίο η κριτική και η θεσμική παιδαγωγική θα βρει τη θέση της. Δουλεύουμε για μια ενότητα των ανθρώπων της παιδείας, με σκοπό τις δημιουργικές σχέσεις πολιτισμού κι εκπαίδευσης με κύρια χαρακτηριστικά το πολιτισμό του βιβλίου και των Μέσων Επικοινωνίας, προκειμένου να μεταβούμε στο σχολείο της κοινότητας. Στόχος είναι να δημιουργήσουμε μια “μικρή κιβωτό” ιδεών και παιδαγωγικών αντιλήψεων θεσμικής και κριτικής παιδαγωγικής στα σχολεία μας και στο πανεπιστήμιο. Για να μπορούμε ξανά “να κάνουμε τους μαθητές μας να ονειρεύονται».*

Ανάμεσα στα ιδρυτικά μέλη είναι η Ειρήνη Καλαπανίδα, ο Νίκος Θεοδοσίου, η Σοφία Λάχλου, ο Χαράλαμπος Μπαλτάς, η Δέσποινα Καρακατσάνη, η Στέλλα Μπαδικιάν, ο Γιάννης Φωτεινός και η Φωτεινή Παπαρήγα, σε συνεργασία με ανθρώπους στη Γαλλία όπως ο Ολιβιέ Φρανκόμ, ο Γιάννης Γιουλούντας και ο Ντένις Μορά. Στο πλαίσιο της ομάδας διεξάγονται συναντήσεις και επιμορφώσεις των εκπαιδευτικών σχετικά με την παιδαγωγική Freinet στο Γαλλικό Ινστιτούτο (2014-2016) με αποτέλεσμα τα μέλη της ομάδας να πολλαπλασιαστούν. Είναι άξιο να

ειπωθεί πως τα πιλοτικά προγράμματα πραγματοποιούνται με την εθελοντική συμμετοχή των μελών και πλέον έχουν επεκταθεί σε περιοχές σε όλη την Ελλάδα. Τέλος, θα ήταν σημαντικό να αναφέρουμε πως το «Σκασιαρχείο» συνεργάζεται στενά όσον αφορά την Ευρώπη με το Συνεταιριστικό Ινστιτούτο Μοντέρνου Σχολείου στη Γαλλία (ICEM), ενώ σε παγκόσμιο επίπεδο είναι μέλος της Διεθνούς Ομοσπονδίας των κινήματων για το Μοντέρνο Σχολείο (FIMEM) (Μπαλτάς, 2019).

Κεφάλαιο 2: Μεθοδολογία της έρευνας

2.1 Σκοπός

Η εύρεση του θέματος της έρευνας δεν αποτελεί εύκολη διαδικασία για τον ερευνητή, καθώς εξαρτάται από πολλούς παράγοντες όπως τα ενδιαφέροντά του, τα ενδιαφέροντα και τα αντικείμενα του Τμήματος που εκπονείται η εργασία, αν η εκπόνηση της είναι εφικτή κτλ. Βέβαια, κατά τη διάρκεια της εκπόνησης της μελέτης υπάρχει περίπτωση να πραγματοποιηθούν αλλαγές στο θέμα ανάλογα τις συνθήκες (Ζαφειρόπουλος, 2005). Αυτό συνέβη και στη συγκεκριμένη λόγω της πανδημίας του Covid-19 και έτσι έγιναν οι ανάλογες αλλαγές και προσαρμογές. Έτσι, σκοπός της παρούσας έρευνας αποτελεί η μελέτη του τρόπου πρόσληψης και υιοθέτησης της Παιδαγωγικής του Celestin Freinet στην Ελλάδα μέσα από την ανάλυση των απόψεων και των ιδεών των εκπαιδευτικών που την χρησιμοποιούν. Ως επί το πλείστον, στην ελληνική εκπαιδευτική πραγματικότητα κυριαρχεί ο παραδοσιακός τρόπος προσέγγισης της γνώσης που τοποθετεί τον εκπαιδευτικό στο επίκεντρο και υιοθετεί το ρόλο του παντογνώστη και «μεταλαμπαδευτή» της γνώσης. Επομένως, αξίζει να μελετηθούν εναλλακτικοί τρόποι διδασκαλίας και μάθησης που έχουν ως στόχο την ολόπλευρη ανάπτυξη και εξέλιξη του μαθητή μέσω δημοκρατικών διαδικασιών εστιάζοντας στο παιδί, στα ενδιαφέροντα, στις ανάγκες, στα βιώματα και στην ψυχосύστασή του. Συνεπώς, η συγκεκριμένη εργασία αποτελεί μια προσπάθεια κινητοποίησης της εκπαιδευτικής κοινότητας προς αλλαγή, μια αλλαγή που θα ωφελήσει όλους, εκπαιδευτικούς και μαθητές.

2.2 Ερευνητικά ερωτήματα

1. Πώς μπορεί να επηρεάσει την εκπαιδευτική διαδικασία η υιοθέτηση των αρχών της παιδαγωγικής Freinet;
2. Η παιδαγωγική θεωρία του Freinet μπορεί να αξιοποιηθεί στο νηπιαγωγείο;
3. Πόσο επίκαιρες μπορεί να είναι οι αρχές της παιδαγωγικής Freinet και γιατί;
4. Ποιες δυσκολίες προέκυψαν στην πορεία;
5. Ποιος είναι ο ρόλος του Σκασιαρχείου στην διάδοση και αξιοποίηση των παιδαγωγικών αρχών του στην Ελλάδα;

2.3 Μεθοδολογική προσέγγιση

Η μεθοδολογία που θα ακολουθηθεί στην έρευνα είναι ένα από τα πιο καθοριστικά και καίρια στάδια, μετά τον καθορισμό του στόχου και των ερευνητικών ερωτημάτων, καθώς από αυτή εξαρτάται η αποτελεσματικότητα. Άλλωστε, η μεθοδολογική προσέγγιση καθορίζει άμεσα τον προσανατολισμό της και με έμμεσο τρόπο το δείγμα, τα εργαλεία και τις τεχνικές που θα χρησιμοποιηθούν.

Η παρούσα έρευνα στηρίχθηκε στην ποιοτική μεθοδολογική προσέγγιση. Οι λόγοι που με οδήγησαν σε αυτή την επιλογή είναι πως οι ποιοτικοί μέθοδοι εξυπηρετούν την περιγραφή, την αποκωδικοποίηση και την απόδοση νοήματος σε ένα φαινόμενο, ενώ παράλληλα βοηθούν στην εξήγηση και στην ανάλυση των λόγων εμφάνισης αυτού (Ιωσηφίδης 2008:21& Ζαφειρόπουλος, 2005). Το μεθοδολογικό εργαλείο που χρησιμοποιήθηκε ήταν αυτό της συνέντευξης μέσω τηλεδιάσκεψης λόγω των περιοριστικών μέτρων της καραντίνας. Η συνέντευξη μπορεί να θεωρείται φαινομενικά εύκολη, αντιθέτως όμως απαιτεί έλεγχο και μεθοδικότητα από την πλευρά του ερευνητή, διότι είναι απαραίτητο να πληροί συγκεκριμένα κριτήρια για να θεωρηθεί αξιόπιστη και έγκυρη (Ζαφειρόπουλος, 2005).

Η προσωπική συνέντευξη χρησιμοποιείται ευρέως, διότι προσφέρει περισσότερη ευελιξία κατά τη διάρκεια της εξαγωγής της, εξοικείωση και αμεσότητα μεταξύ του συνεντευξιζόμενου και του ερευνητή και αποτελεί μία τεχνική με μικρό χρηματικό κόστος. Ο βασικός σκοπός της είναι η συλλογή πληροφοριών που κατέχουν τα άτομα που συμμετέχουν είτε λόγω των βιωμάτων τους είτε λόγω της ένταξής τους σε μια κοινωνική ομάδα. Τέλος, μέσω της διερεύνησης και της επαγωγικής διαδικασίας ανακύπτουν οι γνώσεις και τα τελικά συμπεράσματα της έρευνας (Ζαφειρόπουλος, 2005).

2.4 Μέσα συλλογής δεδομένων

Τα μέσα συλλογής δεδομένων συνδέονται άμεσα με την μεθοδολογική προσέγγιση της έρευνας, η οποία είναι ποιοτική. Επομένως, κρίθηκε απαραίτητη η χρήση της δομημένης συνέντευξης. Ο Jean Piaget ήταν ο καινοτόμος αυτής της μεθόδου την οποία και ανέδειξε (Γρηγοριάδης, Μπιρμπίλη, Παπανδρέου και Ιππέκη, 2014). Η συνέντευξη αφορά τη προφορική συζήτηση μεταξύ δύο ατόμων: ο ερευνητής και ο συμμετέχοντας, η οποία πραγματοποιείται με τέτοιο τρόπο ώστε ο ερευνητής

να συλλέξει όλες τις απαραίτητες πληροφορίες σχετικά με την άποψη και τις ιδέες του συνεντευξιαζόμενου σχετικά με ένα συγκεκριμένο ζήτημα (Κομίλη, 1989).

Η ποιοτική συνέντευξη αποτελεί μια «συνάντηση», η οποία εξελίσσεται διαφορετικά κάθε φορά, καθώς εξαρτάται από τους συμμετέχοντες και τις συνθήκες διεξαγωγής (Κυριαζή, 2011). Θεωρώντας δεδομένο πως στόχος της συνέντευξης είναι η συλλογή πληροφοριών και η ανάδειξη των πεποιθήσεων, των συναισθημάτων, των απόψεων και των στάσεων των ανθρώπων (Σταλίκας, 2005), ο σωστός τρόπος διεξαγωγή της συνέντευξης από τεχνικής απόψεως σε συνδυασμό με την τυπική και έντιμη στάση του ερευνητή εξασφαλίζουν πως τα αποτελέσματα θα παρουσιάζουν την πραγματικότητα (Κυριαζή, 2011), διασφαλίζεται δηλαδή η εγκυρότητα και η αξιοπιστία των ευρημάτων της.

2.5 Δειγματοληψία

Στόχος είναι η πολυεπίπεδη και σε βάθος προσέγγιση και κατανόηση του φαινομένου που εξυπηρετείται μέσω της ποιοτικής έρευνας (Ανδρούσου και Τσάφος, 2020). Επομένως, με ένα δείγμα που έχουμε επιλέξει με «ορθό» τρόπο μας δίνει τη δυνατότητα να έχουμε ικανοποιητικές γενικεύσεις και εκτιμήσεις. Η δειγματοληψία αποτελεί την επιλογή ενός μέρους από κάποιο ευρύτερο σύνολο. Επιτυχής θεωρείται στην περίπτωση που η λήψη του δείγματος παράγει δείκτες, μετρήσεις και αποτελέσματα που μπορούν να γενικευτούν και αντικατοπτρίζουν την πραγματικότητα όσο περισσότερο είναι αυτό δυνατόν (Ζαφειρόπουλος, 2005). Στη συγκεκριμένη έρευνα εφαρμόστηκε απλή τυχαία δειγματοληψία, καθώς όλα τα υποκείμενα είχαν ίσες πιθανότητες να επιλεγθούν. Το δειγματοληπτικό πλαίσιο υπήρξε ο κατάλογος μελών του Σκασιαρχείου που δυστυχώς δεν συμπεριλαμβάνει όλο το πληθυσμό των εκπαιδευτικών που εφαρμόζουν τις παιδαγωγικές τεχνικές του Freinet στην Ελλάδα, αλλά εικάζουμε πως η πλειοψηφία αυτών ανήκει σε αυτόν. Στη συνέχεια ακολούθησε η ομαδοποίηση του δείγματος, σε νηπιαγωγούς και δασκάλους άρα υπήρξε μη αναλογική στρωματοποιημένη δειγματοληψία. Τέλος, επιλέγοντας τυχαία εκπαιδευτικούς και στέλνοντας τους email δημιουργήθηκε το δείγμα της έρευνας.

2.6 Δείγμα

Η έρευνα αφορά την συνέντευξη πέντε εκπαιδευτικών, εκ των οποίων οι τρεις είναι νηπιαγωγοί και οι δύο δάσκαλοι δημοτικής εκπαίδευσης. Όλοι τους έχουν περισσότερα από δεκαπέντε χρόνια εμπειρίας στον εκπαιδευτικό τομέα, ενώ μόνο η νηπιαγωγός Ν.Κ. έχει εργασθεί και στον ιδιωτικό τομέα, εκτός από τον δημόσιο. Όλοι έχουν οργανικές θέσεις στο δημόσιο τομέα, εκτός από τη δασκάλα Α.Κ., η οποία είναι αναπληρώτρια. Επίσης, και οι πέντε εκπαιδευτικοί έχουν παρακολουθήσει πληθώρα σεμιναρίων με διάφορες θεματικές, ενώ τέσσερις από αυτούς είναι κάτοχοι μεταπτυχιακού διπλώματος. Η Ν.Κ., η νηπιαγωγός που δεν έχει μεταπτυχιακό δίπλωμα, έχει αποφοιτήσει από το διετές τμήμα Νηπιαγωγών και αργότερα παρακολούθησε και αποφοίτησε από το τεταρτοετές τμήμα της Θεσσαλονίκης. Τέλος, όλοι οι εκπαιδευτικοί είναι μέλη στην κοινότητα του Σκασιαρχείου.

2.7 Ερευνητική διαδικασία

Πρωταρχικό μέλημα κατά τη διαδικασία σχεδιασμού της εργασίας υπήρξε η επιλογή του θέματος, δηλαδή η ανάλυση των παιδαγωγικών τεχνικών του Freinet και η εφαρμογή τους στην Ελλάδα. Ένα σημαντικό ζήτημα που τέθηκε από την αρχή ήταν η διερεύνηση των απόψεων τόσο των νηπιαγωγών όσο και των δασκάλων. Ύστερα, διαμορφώθηκαν ο σκοπός της έρευνας και τα ερευνητικά ερωτήματα.

Η χρήση της δομημένης συνέντευξης, ως το εργαλείο συλλογής των ερευνητικών δεδομένων υπήρξε το τρίτο στάδιο του ερευνητικού σχεδιασμού και στη συνέχεια διαμορφώθηκαν οι ερωτήσεις της συνέντευξης. Οι ερωτήσεις είναι παρόμοιες για τους εκπαιδευτικούς (Παράρτημα Ι). Η δόμηση των ερευνητικών ερωτημάτων και των ερωτήσεων της συνέντευξης βασίστηκε σε τέσσερις θεματικούς άξονες. Ειδικότερα, ο πρώτος θεματικός άξονας αφορά την ανάδειξη των οφελών των παιδαγωγικών πρακτικών τόσο για τους μαθητές όσο και για τους εκπαιδευτικούς. Ο δεύτερος άξονας διερευνά τον ρόλο της ομάδας του Σκασιαρχείου για τη διάδοση των τεχνικών και τη βοήθεια που προσφέρει σε μετέπειτα στάδιο. Ο τρίτος άξονας ανιχνεύει την επικαιρότητα αυτών των μεθόδων, ο τέταρτος τις δυσκολίες που χρειάστηκε να αντιμετωπίσουν οι εκπαιδευτικοί ενώ ο τελευταίος τις διαφορές μεταξύ του δημοτικού και του νηπιαγωγείου και αν χρειάζεται αναμορφώσεις.

Όσον αφορά τον τελικό καθορισμό των ερωτήσεων της συνέντευξης πραγματοποιήθηκε μια πιλοτική από την οποία δεν κρίθηκε απαραίτητη κάποια αλλαγή σχετικά με το περιεχόμενο τους. Οι συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν ηλεκτρονικά μέσω τηλεδιάσκεψης λόγω της καραντίνας μετά από την τηλεφωνική επικοινωνία με τους εκπαιδευτικούς που ενημερώθηκαν σχετικά με τον σκοπό της μελέτης. Οι τηλεδιασκέψεις πραγματοποιήθηκαν μέσω της εφαρμογής Zoom όπου μαγνητοφωνήθηκαν με τη σύμφωνη έγκριση τους και διήρκησαν κατά μέσο όρο σαράντα πέντε λεπτά. Ύστερα, πραγματοποιήθηκε απομαγνητοφώνηση με στόχο την ανάλυση τους ώστε να οδηγήσουν στην απάντηση των ερευνητικών ερωτημάτων. Αργότερα, ακολούθησε η ποιοτική ανάλυση των δεδομένων που επακολούθησαν τις συνεντεύξεις ώστε να προβούμε στην κατηγοριοποίηση και ομαδοποίηση τους για να προκύψουν τα αποτελέσματα και να προσδιοριστούν τα τελικά αποτελέσματα.

2.8 Παρουσίαση δεδομένων

Παρακάτω θα παρουσιαστούν τα δεδομένα που συλλέχθηκαν από τις συνεντεύξεις με βάση τους θεματικούς άξονες που αναφέρθηκαν παραπάνω. Ακολουθεί η παρουσίαση των δεδομένων όπως αυτά προέκυψαν από τις συνεντεύξεις των εκπαιδευτικών λαμβάνοντας υπόψιν τους εκπαιδευτικούς άξονες:

i. Η επιρροή των τεχνικών της παιδαγωγικής Freinet στην εκπαιδευτική διαδικασία

Οι συνεντευξιζόμενοι εκπαιδευτικοί, όπως αναφέρουν, παρατήρησαν αλλαγές τις οποίες δεν είχαν παρατηρήσει προηγουμένως τόσο όσοι στην πορεία της εκπαιδευτικής τους καριέρας μετέβαλλαν τον τρόπο διδασκαλίας τους όσο και αυτοί που είχαν υιοθετήσει από την αρχή την παιδοκεντρική φιλοσοφία βασιζόμενοι όμως στα βιώματά και τις σχολικές τους εμπειρίες. Οι αλλαγές αυτές αφορούν ένα πολυδιάστατο εύρος που σχετίζεται με το κοινωνικό, πολιτικό και γνωστικό τομέα. Αναλυτικότερα, βάση των συνεντεύξεων, συμπεραίνουμε πως έχει καθοριστικό ρόλο όσον αφορά την προσωπική εξέλιξη και διαμόρφωση του χαρακτήρα τους. Οι μαθητές αισθάνονται περηφάνια για τα επιτεύγματά τους, καθώς ο μη παρεμβατικός ρόλος του εκπαιδευτικού τους δίνει τη δυνατότητα να παίρνουν πρωτοβουλίες, να σκέφτονται εναλλακτικές λύσεις στα προβλήματα που προκύπτουν και να εκφράζουν ελεύθερα την άποψη τους. Η διαμόρφωση της προσωπικής τους ταυτότητα είναι σημαντικό ζήτημα, αφού η παιδαγωγική αυτή εστιάζει στην ανάπτυξη της θετικής αυτοεκτίμησης και της εξοικείωσης με το σχολικό περιβάλλον ώστε ύστερα ο μαθητής να νιώσει άνετα να «φέρει» τα προσωπικά βιώματά του στην σχολική αίθουσα.

N.K.: *«Την παιδοκεντρική ας πούμε δεν την άλλαξα ποτέ και βλέπω πάντα ότι τα παιδιά είναι χαρούμενα, είναι ευχαριστημένα, αγαπάνε το σχολείο, όλη αυτή η παρότρυνση για συνεργασία, για αλληλεπίδραση τους κάνει πάρα πολύ καλό, η δημιουργικότητα που υπάρχει με τα μικρά βιβλία, την εφημερίδα, οι πρωτοβουλίες που παίρνουν τα παιδιά είναι επίσης πολύ σημαντικό κομμάτι και ότι αισθάνονται περήφανα ότι μπορούν να καταφέρουν τέτοια πράγματα».*

M.T.: *«Νομίζω ότι είναι πάρα πολύ σημαντικό ότι μαθαίνουν το κομμάτι της ενσυναίσθησης και της ενεργητικής ακρόασης. Μαθαίνουν να αισθάνονται, άρα*

μπορούν «να μπου στα παπούτσια του άλλου», μέσα από το συμβούλιο μαθαίνουν να ακούν άρα αναπτύσσουν την ενεργητική ακρόαση που είναι πολύ σημαντικό».

A.K.: «Νιώθουν την ελευθερία, σιγά σιγά και σε βάθος χρόνου να εκφραστούν ελεύθερα, να πουν την γνώμη τους, να ασκήσουν κριτική χωρίς να φοβούνται, να αναπτύξουν τα ταλέντα τους και τις δεξιότητές τους».

Επίσης, καθοριστική σημασία έχει και στην κοινωνική τους ανάπτυξη. Άλλωστε, στο σχολείο «εργασίας» του Freinet η συνεργασία και η αλληλοβοήθεια κατέχουν κεντρικό ρόλο(ΠΑΡΑΠΟΜΠΗΗΗΗΗΗ). Οι μαθητές αναπτύσσουν δεξιότητες συνεργασίας, κατανοούν έμπρακτα τις βασικές αρχές του διαλόγου, αναπτύσσουν προσωπικές σχέσεις μεταξύ τους και καλλιεργείται το ομαδικό πνεύμα της τάξης. Η αξία της ενσυναίσθησης έχει καθοριστική σημασία, καθώς καλλιεργείται μέσω του αισθήματος δικαιοσύνης που επικρατεί και την στάση υπευθυνότητας που αναπτύσσουν απέναντι στους άλλους. Επιπλέον, όπως μας αποκαλύπτεται μέσα από τις συνεντεύξεις, η οικειότητα που αισθάνονται να μοιραστούν πληροφορίες για το κοινωνικό και οικογενειακό τους περιβάλλον, γίνεται η αφορμή σύνδεσης του σχολείου και της κοινότητας.

A.K.: «(...) καταλαβαίνουν και νιώθουν ότι υπάρχει και το δικό τους ενδιαφέρον μέσα στην τάξη και ότι μπορούν να μοιραστούν με τα υπόλοιπα παιδιά αυτό που τους αρέσει και να μάθουμε μέσα από αυτό, να το δώσουν στα υπόλοιπα παιδιά και να πάρουν και ανατροφοδότηση».

E.M.: «Τότε πρέπει κάποια στιγμή και εμείς να αποδεχτούμε πως έτσι είναι. Έτσι καλλιεργείται η αποδοχή σε μεγάλο βαθμό και μαθαίνουμε ότι δεν λύνονται όλα τα προβλήματα. Επίσης, καλλιεργεί τον σεβασμό».

M.T.: «Νομίζω ότι είναι πάρα πολύ σημαντικό ότι μαθαίνουν το κομμάτι της ενσυναίσθησης και της ενεργητικής ακρόασης. Μαθαίνουν να αισθάνονται, άρα μπορούν «να μπου στα παπούτσια του άλλου», μέσα από το συμβούλιο μαθαίνουν να ακούν άρα αναπτύσσουν την ενεργητική ακρόαση που είναι πολύ σημαντικό».

Ακόμη, όσον αφορά την ανάπτυξη του πολιτικού τομέα όλοι οι εκπαιδευτικοί τόνισαν πως μέσω της παιδαγωγικής Freinet οι μαθητές καλλιεργούν την

πολιτειότητα και κατανοούν εις βάθος την έννοια του πολίτη. Ιδιαίτερα, αναφέρουν πως το συμβούλιο της τάξης έχει καθοριστικό ρόλο σε αυτή τη διαδικασία, καθώς συμβάλει στη δημιουργία μιας όλο και περισσότερο «αληθινής» προσομοίωσης της κοινωνίας μας. Επομένως, οι μικροί «πολίτες» της σχολικής κοινότητας μαθαίνουν πως έχουν τόσο δικαιώματα όσο και υποχρεώσεις. Διεκδικούν τα δικαιώματά τους όταν αυτά καταπατούνται, αυτορρυθμίζονται σχετικά με τους κανόνες και τις υποχρεώσεις τους και σε περίπτωση που αυτό δεν συμβεί επεμβαίνουν οι υπόλοιποι με στόχο την ομαλή σχολική ζωή. Επιπλέον, οι εκπαιδευτικοί αναφέρουν πως όταν τα παιδιά καταλάβουν πως έχουν την ικανότητα να αλλάξουν την σχολική πραγματικότητα είναι αξιοσημείωτη η αλλαγή στη στάση τους, καθώς προτείνουν ιδέες για αλλαγές και επεμβαίνουν με όποιο τρόπο μπορούν για τη διαμόρφωση ενός «δικού» τους περιβάλλοντος.

Α.Κ.: «Η δημιουργία ενός ανθρώπου που θα σέβεται την διαφορετικότητα, γιατί ένα παιδί, το οποίο έχει ακουστεί και έχει καταλάβει ότι μπορεί να ακουστεί η φωνή του, ταυτόχρονα μαθαίνει να ακούει τους άλλους, ενώ ένα παιδί που μέσα στην τάξη θα αποδεχτεί και θα του ζητήσεις συναίνεση για να παρθεί μια απόφαση».

Δ.Β.: «Όταν θα βγει το παιδί που έχει κάνει 20-30 συμβούλια και έχει μάθει να περιμένει να πάρει τον λόγο, να ακούει τον άλλον, πως μια διαφωνία υπάρχει τρόπος να λυθεί με το να συγκεράσουμε τις απόψεις μας και να καταλήξουμε με μία συμβιβαστική λύση που να είναι δίκαιη και για τις δύο πλευρές. Βέβαια αυτό δεν γίνεται από την μία μέρα στην άλλη, χρειάζεται χρόνο και έτσι το παιδί θα ψηθεί μέσα από αυτές τις διαδικασίες και αυτά γίνονται στάσεις πια».

Μ.Τ.: «Ειδικά το πλαίσιο «four c's» που μιλάει για τις τέσσερις δεξιότητες που καθιστούν κάποιον ενεργό πολίτη στον 21^ο αιώνα μιλάει για συνεργασία, δημιουργικότητα, κριτική σκέψη και επικοινωνία. Νομίζω είναι κομμάτια που σαφέστατα μέσα από την παιδαγωγική Freinet μπορεί ένας εκπαιδευτικός και να τα καλλιεργήσει για τους μαθητές του και παράλληλα για τον ίδιο του τον εαυτό. (...) Όλα αυτά συνεισφέρουν και στην ανάπτυξη της έννοιας της δημοκρατίας».

Τέλος, θα ήταν παράλειψη να μην αναφερθούμε στην επιρροή που έχει στους ίδιους τους εκπαιδευτικούς, καθώς υπάρχει μια αμφίδρομη σχέση. Ειδικότερα, οι

συνεντευξιαζόμενοι εστιάζουν στην αλληλεπίδραση που έχουν με τους μαθητές. Πιο αναλυτικά η παιδαγωγική του Freinet ωφελεί στην καλύτερη γνωριμία μεταξύ τους και τη δημιουργία προσωπικών σχέσεων. Ο ρόλος που έχουν επιλέξει να υιοθετήσουν τους καθιστά ικανούς να συνεχίζουν να μαθαίνουν και οι ίδιοι και να εξοικειώνονται με αξίες όπως ο αλληλοσεβασμός, η συνεργασία, η υπομονή μετατρέποντας τες σε στάση ζωής μαζί με τους μαθητές τους.

Μ.Τ.: «Νομίζω ότι και σαν εκπαιδευτικός αναπτύσσω τις ίδιες δεξιότητες γιατί υπάρχει αυτή η αλληλεπίδραση που μου αρέσει πάρα πολύ. Αυτό που εννοώ είναι ότι εγώ είμαι ανοιχτή προς τους μαθητές και τις μαθήτριες μου από τη δική μου πλευρά, ακούω και είμαι ισότιμο μέλος και μπορώ να εκφέρω και εγώ κάποια γνώμη».

Α.Κ.: «Κατ' αρχάς εννοείται ότι έχω γίνει καλύτερος άνθρωπος (γέλια). Είναι πολύ γενικευμένο αυτό που σου λέω αλλά νιώθω ότι εξελίσσομαι μαζί με τα παιδιά. Νιώθω ότι εμπεδώνω πολύ πιο έντονα τις αξίες του αλληλοσεβασμού, της αλληλεγγύης, της συνεργασίας, της συλλογικότητας με αυτό τον τρόπο, γιατί είναι μια πρακτική καθημερινή της ζωής μου μέσα στην τάξη μαζί με τα παιδιά».

Ε.Μ.: «Σε εμένα, με βάζει να έχω μια πιο κριτική ματιά στον εαυτό μου ως εκπαιδευτικό, γιατί στο συμβούλιο κρίνομαι και εγώ και όσο προχωράει η τεχνική βλέπεις ότι είσαι κι εσύ κρινόμενος και έχει πολλή πλάκα αυτό. Με βοηθάει πολύ στο να γνωρίσω τα παιδιά καλύτερα».

Επίσης, κάνει τους εκπαιδευτικούς να νιώθουν ευτυχισμένοι με το επάγγελμά τους και υπηρετούν τη θέση του εκπαιδευτικού με αγάπη. Πιο αναλυτικά, ο πειραματισμός και ο αναστοχασμός των αποτελεσμάτων αυτής της μεθόδου, τους οδήγησαν στο συμπέρασμα πως νιώθουν χαρούμενοι κατά τη διάρκεια της σχολικής μέρας και αισθάνονται ικανοποιημένοι με την επαγγελματική τους πρόοδο στο γνωστικό κομμάτι. Αυτό συμβαίνει καθώς παρατήρησαν μια βελτίωση στον εαυτό και τις ικανότητες τους, γεγονός που τους κινητοποίησε να συνεχίσουν.

Ν.Κ.: «Εγώ νομίζω ότι το κρατάω γιατί περνάω καλά (γέλια). Μου αρέσει αυτός ο τρόπος, την χαίρομαι τη δουλειά στην τάξη. Χαίρομαι αυτή την ελευθερία, τη δημιουργικότητα, τον οίστρο των παιδιών να κάνουμε τα βιβλία (...)».

Δ.Β.: *«Σε προσωπικό επίπεδο, με πολλά εισαγωγικά αποτελεί επαγγελματική ανάπτυξη, όχι όπως το εννοούμε σε ένα ανταγωνιστικό επαγγελματικό πλαίσιο, αλλά επαγγελματική ανάπτυξη όπως θα την εννοούσαμε στο πλαίσιο των ανθρωπιστικών επιστημών. Με λίγα λόγια ότι εξελίσσεσαι στο επάγγελμα σου ως εκπαιδευτικός, εμβαθύνεις στη δουλειά που κάνεις, μαθαίνεις καινούρια πράγματα και πειραματίζεσαι με αυτά».*

ii. Η παιδαγωγική Freinet στο νηπιαγωγείο

Ο Freinet υπήρξε παιδαγωγός δημοτικής εκπαίδευσης. Παρόλα αυτά, δεν είναι λίγοι οι εκπαιδευτικοί που υιοθέτησαν και προσάρμοσαν τις τεχνικές του τόσο στην πρωτοβάθμια όσο στην δευτεροβάθμια και στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Παρακάτω θα παρουσιαστούν οι τρόποι που έχουν προσαρμόσει οι συνεντευξιαζόμενοι νηπιαγωγοί τις τεχνικές του. Αναλυτικότερα, όσον αφορά τη τεχνική «τι νέα;», οι νηπιαγωγοί αναφέρουν πως η ικανότητα της γραφής δημιουργεί ζητήματα σε αυτές τις ηλικίες. Αυτός είναι ο λόγος που τις οδήγησε να σημειώνουν οι ίδιες τις καταγραφές στην αρχή. Ωστόσο, στη συνέχεια πειραματίστηκαν και τα παιδιά δημιουργούσαν μόνα τους τις καταγραφές τους με όποιον τρόπο μπορούσαν, ενώ μία από τις νηπιαγωγούς τους προμήθευε με βοηθητικό υλικό ώστε να διευκολύνει τη διαδικασία.

Ε.Μ.: *«Το «τι νέα;» στην αρχή τα έγγραφα εγώ, μετά αποφάσισα να τα γράφουν τα παιδιά για να είναι πιο δικό τους, να είναι δική τους η καταγραφή».*

Μ.Τ.: *«Για παράδειγμα κάποιους ρόλους που έχει τόσο το συμβούλιο της τάξης όσο και το «τι νέα;» που τα παιδιά δεν έχουν τη δυνατότητα να γράψουν, να καταγράψουν, να διαβάσουν όπως θα έκανε ένα παιδί μεγαλύτερης ηλικίας, έχω κάνει κάποιες τροποποιήσεις. Υπάρχουν δηλαδή κάποιες καρτέλες με τα ονόματα, κάποιοι πίνακες αναφοράς και έχουμε φτιάξει ένα κουτί που έχει μέσα βοηθητικό υλικό».*

Σχετικά με την μέθοδο του συμβουλίου της τάξης, οι εκπαιδευτικοί εστίασαν στο γεγονός πως το νεαρό της ηλικίας των μαθητών δυσκολεύει την πραγματοποίησή του. Επομένως, προετοιμάζουν κατά τη διάρκεια της σχολικής χρονιάς τα παιδιά στις έννοιες του συμβουλίου και τη στάση που πρέπει να διατηρούν. Σταδιακά οι μαθητές

αποκτούν όλο και περισσότερο κεντρικό ρόλο και αυτονομούνται πλήρως. Επίσης, μία νηπιαγωγός πειραματιζόμενη με τη συχνότητα των συμβουλίων κατέληξε στο συμπέρασμα πως η μία φορά την εβδομάδα είναι το ιδανικό.

Ε.Μ.: «Έχω αλλάξει αρκετά πράγματα, κάθε χρόνο αλλάζω κάτι. (...) Μετά στο συμβούλιο για παράδειγμα, μπορεί να έκανα πιο τακτικά συμβούλια αλλά συνειδητοποίησα πως δεν είχε νόημα οπότε σεβάστηκα ότι πρέπει να γίνει μια φορά την εβδομάδα»

Ν.Κ.: «Το συμβούλιο της τάξης ας πούμε δεν μπορώ να το ξεκινήσω από τον Σεπτέμβριο με τα πεντάχρονα και τα τετράχρονα που δεν έχουν πάει ξανά σχολείο. Θα περάσει ένα μεγάλο χρονικό διάστημα που θα κάνουμε προετοιμασία συμβουλίου, δηλαδή πως καθόμαστε, πως μιλάμε»

Τα μικρά βιβλία δεν αποτελούν εξαίρεση, καθώς όπως και οι προηγούμενες τεχνικές, είναι απαραίτητο να γίνουν κάποιες προσαρμογές για τη συγκεκριμένη ηλικία. Ιδιαίτερα, οι νηπιαγωγοί τονίζουν τη σταδιακή εισαγωγή τους στην εκπαιδευτική διαδικασία, αφού ξεκινούν δουλεύοντας τα στην ολομέλεια, ύστερα σε μικρότερες ομάδες και ανάλογα το πλαίσιο κάθε τάξης ατομικά. Επίσης, η μία νηπιαγωγός ενίοτε υιοθετεί το ρόλο του γραμματέα.

Ν.Κ.: «Τα μικρά βιβλία τα δουλεύουμε ομαδικά στην αρχή και μετά προχωράμε σε μικρότερες ομάδες μέχρι να φτάσουμε στις ατομικές ιστορίες και ανάλογα και την ομάδα κάθε χρονιά γιατί είναι ομάδες με παιδιά που μιλάνε, είναι ομάδες που έχουν αλλόγλωσσους μαθητές και δεν ξέρουν την γλώσσα, είναι ομάδες που έχουν θέματα συμπεριφοράς ή έχουν προβλήματα λόγου, οπότε εκεί πέρα πάντα αναμορφώνεις λίγο το πρόγραμμα σου ή τον τρόπο που θα κάνεις την κάθε τεχνική. Και επειδή είμαστε σε μία πιο μικρή ηλικία, τα κείμενα δεν μπορούν να τα γράψουν τα παιδιά, τα κείμενα τα αφηγούνται και όπως τα αφηγούνται τα γράφω εγώ. Γίνομαι εγώ ο γραμματέας».

Μ.Τ.: «Οπότε, έφτιαξα ένα τέτοιο αρχείο για να είναι πιο λειτουργικό. Στο νηπιαγωγείο θέλει σίγουρα διαφοροποίηση από τον τρόπο που θα το εφαρμόζε ένας δάσκαλος σαφέστατα. Για παράδειγμα, τα μικρά βιβλία τα έχουμε δουλέψει σε

επίπεδο της ολομέλειας, μικρών ομάδων και ατομικά όμως γιατί το 2018-2019 τα παιδιά μου ζήτησαν να φτιάξουμε και γωνιά μικρών βιβλίων».

- iii. Η παρουσίαση των δυσκολιών που προέκυψαν κατά την υιοθέτηση των παιδαγωγικών μεθόδων του Freinet

Το ελληνικό δημόσιο σχολείο έχει εδραιώσει τον παραδοσιακό τρόπο διδασκαλίας, καθώς η πλειοψηφία των εκπαιδευτικών αυτόν αξιοποιούν. Επομένως, τόσο οι γονείς όσο και η εκπαιδευτική κοινότητα έχει συνηθίσει σε αυτή την σχολική πραγματικότητα. Αυτό έχει ως συνέπεια να προκαλούνται αντιδράσεις και έντονο ενδιαφέρον σε οτιδήποτε διαφορετικό μερικές φορές. Σχετικά με την στάση των γονέων, από τις απαντήσεις των ερωτηθέντων συμπεράναμε πως οι γονείς δεν αντιτίθενται στις πρακτικές του Freinet. Κάποιοι εκπαιδευτικοί ανέφεραν πως οι γονείς γνωρίζοντας το εκπαιδευτικό τους έργο τα προηγούμενα χρόνια έδειξαν εμπιστοσύνη. Μερικοί τόνισαν πως αν και υπήρχαν αμφιβολίες, σταδιακά εξαφανίστηκαν τόσο μέσω των συναντήσεων όσο και τη συνεχή επεξήγηση των λόγων που ακολουθείται αυτή η παιδαγωγική. Ελάχιστες ήταν οι εξαιρέσεις των γονέων που στο τέλος διαφώνησαν.

N.K.: «Ευτυχώς αντίδραση από γονείς δεν βρήκα ποτέ, απεναντίας είναι πολύ συνεργάσιμοι, πολύ ενθουσιασμένοι με τη δουλειά».

M.T.: «Ούτε με τους γονείς είχα πρόβλημα. Ίσα ίσα μπήκαν και στη διαδικασία να βάλουν τα μικρά βιβλία στο σπίτι τους μέσω προγραμμάτων που κάναμε, όπως να φτιάξουν βιβλία με τα παιδιά. Επίσης, είχαμε κάνει διαγωνισμό μικρού βιβλίου και έτσι όλα τα παιδιά έκαναν το δικό τους και έγινε online ψηφοφορία. Ακόμα, με τους γονείς είχαμε κάνει ένα πρόγραμμα για το σχολείο και έφτιαξαν τα παιδιά μικρά βιβλία για την περιοχή και γενικότερα επειδή τους εμπλέκουμε συνεχώς είναι πάρα πολύ θετικοί. Ακόμα και τώρα με την εξ αποστάσεως εκπαίδευση που χρειάζεσαι την υποστήριξη των γονέων είναι εκεί».

Δ.B.: «Επίσης, δεν αντιμετώπισα πρόβλημα με γονείς ή εκπαιδευτικούς, αλλά αυτό συνέβη όχι επειδή εγώ είμαι καλός αλλά γιατί και σε αυτό ήμουν τυχερός. Είμαι σε ένα σχολείο εδώ και δώδεκα χρόνια, είχα ήδη φτιάξει μια εικόνα, είχα ήδη δουλέψει κάποια χρόνια με (...)».

A.K.: «Στην αρχή μερικοί γονείς μπορεί να φέρουν αντιρρήσεις και να διερωτηθούν τι είναι όλα αυτά που κάνει η καινούρια δασκάλα, θα υπάρχουν αγωνίες, ανησυχίες, γι' αυτό και φροντίζω να κάνω συναντήσεις με τους γονείς που μπορεί να διαρκούν 2-3 ώρες. (...) Αλλά ακόμα και οι γονείς βλέποντας την αλλαγή στα παιδιά τους, ότι ερχόταν Παρασκευή και παρακαλούσαν να έρθει η Δευτέρα για να πάνε στο σχολείο τους, πράγμα το οποίο δεν είχαν συναντήσει ξανά, ή ότι ξεκίνησαν να αναζητούν την γνώση και να την αγαπάνε, να εκφράζουν την άποψη τους, να είναι δίκαια, οπότε και οι γονείς ξεκίνησαν να είναι σύμμαχοί μου. Είναι πολύ λίγες οι περιπτώσεις που δεν συμφωνούσαν με τον τρόπο μου. Απλά έχω συναντήσει μία μητέρα, η οποία μου είπε: «δεν αντέχω τόση ισότητα το παιδί μου με όλα τα υπόλοιπα. Θέλω να ξεχωρίζει». Ήταν εντυπωσιακό αλλά και αυτή η άποψη είναι σεβαστή.»

E.M.: «Με γονείς ή άλλους εκπαιδευτικούς δεν μπορώ να πω ότι είχα δυσκολίες, ούτε στο συμβούλιο ούτε στο «τι νέα;» που τους είχαμε δείξει, ίσα ίσα με βοήθησε αυτό να το εφαρμόσω και σε εκείνους».

Όσον αφορά την εκπαιδευτική κοινότητα οι αντιδράσεις ποικίλουν. Υπήρχε περίπτωση που όχι μόνο ενθάρρυναν την υιοθέτηση των νέων μεθόδων αλλά επίσης θέλησαν να επιμορφωθούν και εκείνοι ώστε να μπορούν να εισάγουν τις τεχνικές του Freinet και στα δικά τους τμήματα. Ωστόσο, δεν είναι καθολική αυτή η στάση. Μερικοί εκπαιδευτικοί έπρεπε να διαχειριστούν τις αντιδράσεις του υπόλοιπου εκπαιδευτικού συλλόγου. Οι αντίθετες απόψεις τους κυρίως προερχόντουσαν από την εικόνα που διαμόρφωναν οι γονείς και τα παιδιά. Η διαφορά του τρόπου που προσεγγίζουν την εκπαιδευτική διαδικασία πλέον ήταν πιο εμφανής, όπως και τα αποτελέσματα που είχαν στα παιδιά τους.

N.K.: «Από εκπαιδευτικούς δεν βρήκα αρνητικές αντιδράσεις αλλά εντάξει ο καθένας ακολουθεί το δικό του τρόπο. (...) Μπορώ να πω όμως ότι κάποιες φορές όταν κάνουμε πολύ ανοιχτές εκδηλώσεις, παρουσιάσεις προγραμμάτων εντάξει δεν αρέσει σε κάποιους. Εγώ συνεργάζομαι με ένα διπλανό νηπιαγωγείο το οποίο δεν ακολουθεί όχι μόνο την παιδαγωγική του Freinet, γενικότερα δεν είναι δραστήριο, και σε προγράμματα και τα λοιπά. Εεε και κάπου υπάρχει μια μιζέρια ρε παιδί μου, όχι όμως ότι θα μου πουν ποτέ γιατί το κάνεις αλλά έχω ακούσει ότι «καλό είναι φέτος

να κάνουν όλοι τα ίδια πράγματα» (...) Είμαστε εκεί και οι δύο προϊστάμενες πολλά χρόνια οπότε λίγο υπάρχει σύγκριση».

Μ.Τ.: «Όσον αφορά για τους συνάδελφους στο σχολείο είμαστε τέσσερις εκπαιδευτικοί με οργανικές θέσεις και είμαστε όλοι ανοιχτοί. Μάλιστα σιγά σιγά και εκείνοι προσπάθησαν να εφαρμόσουν τις τεχνικές μαζί μου και έτσι δουλεύαμε μαζί τα μικρά βιβλία, το συμβούλιο της τάξης και γενικότερα ξεκίνησαν να πειραματίζονται και εκείνοι μαζί μου».

Δ.Β.: «Επίσης, δεν αντιμετώπισα πρόβλημα με γονείς ή εκπαιδευτικούς, αλλά αυτό συνέβη όχι επειδή εγώ είμαι καλός αλλά γιατί και σε αυτό ήμουν τυχερός. Είμαι σε ένα σχολείο εδώ και δώδεκα χρόνια, είχα ήδη φτιάξει μια εικόνα, είχα ήδη δουλέψει κάποια χρόνια με επιτυχία και με τους συναδέλφους και τον διευθυντή, είχα κερδίσει την εμπιστοσύνη τους, οπότε είχα και μια αυτονομία στη δουλειά μου».

Α.Κ.: «Οι δυσκολίες αυτές προέρχονται κυρίως από την εκπαιδευτική κοινότητα επειδή και εμείς οι ίδιοι προερχόμαστε από ένα παραδοσιακό αυταρχικό εκπαιδευτικό σύστημα. (...)όμως οι δυσκολίες έρχονται από την εκπαιδευτική κοινότητα, γιατί αλλάζεις τα δεδομένα, ξεβολεύεις καταστάσεις. Κατ' αρχάς εδώ να κάνουμε μια επισήμανση. Όλη αυτή η παιδαγωγική απαιτεί τεράστια δουλειά, απίστευτο χρόνο και απίστευτο κόπο. (...) Έχω ακούσει από δασκάλα να αναφέρει ότι ήθελαν τα παιδιά του τμήματος της να παίξουν με τα μουσικά όργανα που είχα μέσα στην τάξη και είπα ότι δεν πειράζει θα κάθομαι εγώ στα διαλείμματα μαζί τους για να παίξουν αφού θέλουν, δεν γίνεται να τους το στερήσουμε, και μου απαντάει: «και θα φαίνεσαι εσύ η καλή στα παιδιά;», το οποίο δεν πίστευα ότι το άκουσα».

Ε.Μ.: «Με γονείς ή άλλους εκπαιδευτικούς δεν μπορώ να πω ότι είχα δυσκολίες, ούτε στο συμβούλιο ούτε στο «τι νέα;» που τους είχαμε δείξει, ίσα ίσα με βοήθησε αυτό να το εφαρμόσω και σε εκείνους».

iv. Η παιδαγωγική φιλοσοφία του Freinet στη σύγχρονη εποχή

Ο Freinet ανέπτυξε την εκπαιδευτική του θεωρία και δραστηριοποιήθηκε στις αρχές έως τα μέσα του 20^{ου} αιώνα. Ωστόσο, εκπαιδευτικοί συνεχίζουν να υιοθετούν την παιδαγωγική φιλοσοφία του έως και σήμερα. Επομένως, δημιουργείται το εύλογο ερώτημα πόσο και αν είναι επίκαιρη η παιδαγωγική του. Όλοι οι

συνεντευξιαζόμενοι εκπαιδευτικοί συμφωνούν πως είναι πιο επίκαιρη από κάθε άλλη χρονική περίοδο. Ωστόσο, ο καθένας το αποδίδει σε διαφορετικούς λόγους, οι οποίοι είτε αλληλοσυμπληρώνονται είτε προσομοιάζουν. Κυρίως εστιάζουν στην καλλιέργεια της πολιτειότητας και στον πυρήνα της παιδαγωγικής, δηλαδή την μείζονα σημασία που δίνει στις ανάγκες των παιδιών. Επίσης, η διαχρονική αξία της οφείλεται στη βιωματική προσέγγιση της γνώσης, καθώς ο μαθητής βιώνει όσα μαθαίνει μέσω των πειραμάτων.

Ν.Κ.: «Εγώ νομίζω πως είναι πιο επίκαιρη από ποτέ η παιδαγωγική του Freinet γιατί έχει μία ελευθερία για τα παιδιά. Τα παιδιά αισθάνονται πολύ ελεύθερα μέσα σε αυτό το πλαίσιο αλλά ταυτόχρονα υπάρχει και το πλαίσιο στο οποίο πρέπει να κινηθούν όπου θα σέβονται πάντα τους συμμαθητές τους, ξέρουν ότι θα υπάρχει αποδοχή και σεβασμός και για τα ίδια, και είναι αξίες και δεξιότητες που θεωρώ πως είναι πολύ απαραίτητες».

Μ.Τ.: «Θεωρώ πως είναι πάρα πολύ επίκαιρο. Βασικά από ένα σημείο και μετά μου αρέσει γιατί με οδηγούν τα παιδιά σε κάποια πράγματα. (...)Επίσης, μας βοηθάει να κάνουμε και αυτές τις συνδέσεις, με την οικογένεια και το σχολείο, των βιωμάτων των παιδιών. Όλα αυτά μπορούν να συνδεθούν και να αποκομίσουμε κάτι από αυτά. Οπότε, εγώ αισθάνομαι ότι έχω ξεχάσει όλα τα υπόλοιπα και έχω μόνο την παιδαγωγική του Freinet και με αυτή πορευόμαστε. Είναι αυτό που είπα άλλωστε, ταιριάζει παντού. Νομίζω πως επειδή είναι τεχνικές και έχουν ως άξονα το παιδί ταιριάζουν ειδικά παντού, ειδικά στο νηπιαγωγείο».

Δ.Β.: «Ως προς γιατί το κάνω, θεωρώ ότι είναι πολύ επίκαιρο σήμερα. Κυρίως ως προς την καλλιέργεια μιας δημοκρατικής κουλτούρας και κάποιων αξιών, ως προς την άσκηση αυτού που ονομάζουμε πολιτειότητα και την καλλιέργεια ενός συνειδητού και ενεργού πολίτη. Όλες αυτές οι τεχνικές λειτουργούν με ένα τέτοιο πνεύμα και σε ένα τέτοιο πλαίσιο, οι τεχνικές του Freinet δεν είναι εργαλειοποιημένες πρέπει να λειτουργήσουν σε ένα πλαίσιο, σε ένα κλίμα τέλος πάντων δημοκρατικών αξιών για να μπορούν να είναι και αποτελεσματικές. Άρα, όλη αυτή την άσκηση στις δημοκρατικές διαδικασίες και στην πολιτειότητα, στις μέρες μας θεωρώ πως είναι πάρα πολύ χρήσιμη, ουσιαστική και κυρίως απαραίτητη. Επίσης, υπάρχουν πολλοί ακόμα λόγοι, όπως ότι το σχολείο είναι βαρετό και το μάθημα με αυτό τον τρόπο

γίνεται πιο ελκυστικό, μπορείς να αφουγκραστείς τις ανάγκες και τις ιδέες των παιδιών περισσότερο, μπορείς να εντάξεις τα παιδιά στην διαδικασία όπως να βγάλουν την εφημερίδα, να κάνουν το συμβούλιο, να οργανώσουν τις αρμοδιότητες, είναι κάτι που σου λύνει τα χέρια. Θα κάνω και μια παρατήρηση μιας και είσαι συνάδελφος πλέον, αν αρχίσεις και εργάζεσαι με έναν τέτοιο τρόπο, μετά δεν έχει γυρισμό, δεν μπορείς να δουλέψεις παραδοσιακά».

Α.Κ.: «Αυτή η παιδαγωγική είναι πάντα επίκαιρη γιατί έχει ένα βαθύτερο στόχο. Όταν μιλάμε για εκπαίδευση μιλάμε για μία ξεκάθαρα πολιτική πράξη, καθώς ως εκπαιδευτικοί συνεισφέρουμε στο πολιτικό γίνεσθαι της κοινωνίας μας και του ευρύτερου κοινωνικού συνόλου. Το να είσαι εκπαιδευτικός σημαίνει ότι, θα πω μια φράση που λέει ο Freire, «ότι σαν εκπαιδευτικοί είμαστε υπεύθυνοι για ότι κάνουμε αλλά και για ότι δεν κάνουμε» και επειδή θέλω να κάνω όσο καλύτερα μπορώ τον ρόλο τον οποίο επέλεξα να εμπλακώ, δηλαδή το ρόλο της εκπαιδευτικού. Η παιδαγωγική αυτή είναι πάντα επίκαιρη γιατί έχει ένα βαθύτερο όραμα, στην δημιουργία ενός ανθρώπου ελεύθερου, ευτυχισμένου, ειρηνικού γιατί μην ξεχνάμε οι περισσότερες αυτές παιδαγωγικές ξεπήδησαν μετά από τον πρώτο παγκόσμιο πόλεμο και την φρίκη του και την ανάγκη που ένιωσαν αυτό να μην επαναληφθεί. Αυτές οι παιδαγωγικές είναι πάντα επίκαιρες και ίσως στις εποχές τις οποίες διανύουμε να είναι πιο επίκαιρες από ποτέ, προκειμένου να έχουμε την ελευθερία έκφρασης λόγου, την διεκδίκηση των ατομικών και συλλογικών δικαιωμάτων. Οπότε για εμένα δεν υπάρχει άλλος δρόμος να στο πω πολύ απλά. Δεν υπάρχει άλλος δρόμος, δεν υπάρχει άλλος τρόπος να υπάρχω στην τάξη μαζί με τα παιδιά».

Ε.Μ.: «Ναι πιστεύω πως είναι επίκαιρη γιατί έχει να κάνει με μια φιλοσοφία περισσότερο η οποία σέβεται διαχρονικά την ανάγκη των παιδιών για έκφραση και την διαμόρφωση της δικής τους σχολικής πραγματικότητας. Αυτό είναι που βλέπω και με αγγίζει και οδηγεί στην αλλαγή της τάξης».

ν. Ο ρόλος του Σκασιαρχείου στη διάδοση και την αξιοποίηση των παιδαγωγικών αρχών του Freinet στην Ελλάδα

Ο ρόλος του Σκασιαρχείου όπως αυτός προέκυψε από τις συνεντεύξεις φαίνεται να είναι καταλυτικός. Η κοινότητα αυτή όπως θα δούμε και παρακάτω έχει μια πολύπλευρη επίδραση στην διάδοση και την υιοθέτηση των παιδαγωγικών

αρχών του Freinet. Οι κυριότεροι λόγοι που αποτελεί σημαντικό παράγοντα στην εξάπλωση τους είναι το γεγονός πως φέρνει σε επαφή τους εκπαιδευτικούς με τις μεθόδους αυτές και οι εκπαιδευτικοί-μέλη ανταλλάσσουν απόψεις μεταξύ τους. Αναλυτικότερα, η κοινότητα του Σκασιαρχείου ήταν η αφορμή για την γνωριμία με τον Γάλλο παιδαγωγό σε μερικές περιπτώσεις, αφού οι συναντήσεις και τα πιλοτικά προγράμματα επιμορφώσεων που διοργανώνει αποτελούν «πόλο έλξης» σε εκπαιδευτικούς που επιθυμούν να εξελιχθούν ή βρίσκονται στη διαδικασία αναζήτησης μίας παιδαγωγικής που να μπορούν να οικειοποιηθούν.

Μ.Τ.: «Από το Σκασιαρχείο τον γνώρισα και την ένταξη μου στο πιλοτικό γιατί για να πω την αλήθεια δεν τον γνώριζα πριν από αυτό. Δεν θυμάμαι και αν στο πανεπιστήμιο είχαμε αναφερθεί, τουλάχιστον και αν είχαμε εγώ δεν το θυμόμουν. (...) Οπότε, η πρώτη μου επαφή με την παιδαγωγική Freinet ήταν το 2016 με την συμμετοχή μου στο πιλοτικό πρόγραμμα».

Δ.Β.: «Με την παιδαγωγική Freinet ήρθα σε επαφή μέσω των ανοιχτών συναντήσεων που κάνει το δίκτυο «Συνεργατικών Σχολείων», μέσω του Σκασιαρχείου που διοργανώνει ένα δίκτυο συναντήσεων ανοιχτό για εκπαιδευτικούς. (...) Κάπου είδα ένα κάλεσμα, είδα ότι το περιεχόμενο όπως έγραφε το κάλεσμα μου παρακινείσαι το ενδιαφέρον αλλά ένιωσα ότι υπάρχει μια «συνάφεια» με τον τρόπο που δουλεύω κλπ., οπότε ξεκίνησα παρακολουθώντας ανοιχτές συναντήσεις του Σκασιαρχείου εκεί στο Μαράσλειο».

Επίσης, κάποιοι συνεντευξιαζόμενοι κάνουν αναφορά πως ο βιωματικός τρόπος διεξαγωγής των συναντήσεων που πραγματοποιεί η ομάδα τους βοήθησε να εμβαθύνουν στις παιδαγωγικές αρχές του Freinet. Άλλωστε, ο παιδαγωγός στο βιβλίο του το «Σχολείο του λαού» αναφέρει πως το έργο του πρώτα εφαρμόστηκε και ύστερα γενικεύτηκε σε θεωρητικό επίπεδο και αυτός ήταν ο λόγος που επιθυμεί να αυτοαποκαλεί τις μεθόδους του «εκπαιδευτικές τεχνικές» και όχι αρχές, καθώς οι τεχνικές μπορούν να μεταβληθούν ανάλογα το χωροχρονικό πλαίσιο (Freinet, 1977). Επομένως, οι συναντήσεις και οι επιμορφώσεις αποτελούν ένα έμπρακτο παράδειγμα της αξιοποίησης τους που βοηθούν τόσο τους εκπαιδευτικούς που είναι άπειροι σε αυτό αλλά και τους εκπαιδευτικούς που ήδη εφαρμόζουν τις

συγκεκριμένες παιδαγωγικές, καθώς αναφέρουν πως αισθάνονται να πλαισιώνονται και να διευρύνονται οι τεχνικές τους.

Μ.Τ.: «Ειλικρινά γοητεύτηκα πάρα πολύ και από το 2016 που ήταν η πρώτη φορά που άρχισα να επιμορφώνομαι αισθάνθηκα ότι ταίριαζε πάρα πολύ σε εμένα. (...) Αυτό που μου προσέφεραν αυτές οι συναντήσεις όσον αφορά την εξέλιξη μου σαν άνθρωπος και σαν εκπαιδευτικός είναι ένα σημαντικό κομμάτι, γιατί έχει αυτά τα χαρακτηριστικά που προσωπικά εγώ θέλω να περνάω στους μαθητές μου. (...) Οπότε, με έχει βοηθήσει να σκέφτομαι λίγο διαφορετικά, να ανοίξω περισσότερο τη σκέψη μου».

Δ.Β.: «Ο τρόπος που υλοποιούνται κιόλας οι συναντήσεις είναι ανάλογος με τις τεχνικές που εφαρμόζουμε στην τάξη, με τις τεχνικές του Freinet. Οπότε συμμετέχοντας στο εγχείρημα, ακόμα και παρακολουθώντας αν θέλεις μία συζήτηση, αρχίζεις και μπαίνεις στο νόημα, όλο αυτό έχει δηλαδή επιμορφωτικά χαρακτηριστικά κατά κάποιο τρόπο»

Α.Κ.: «(..)και επίσης για εμένα πολύ σημαντική ήταν η συνάντησή μου με κάποιους Γάλλους συνεργάτες μας, που ήρθαν από τη Γαλλία για να μας κάνουν επιμορφώσεις και για εμένα ήταν πολύ σημαντικό κομμάτι. Αυτές οι επιμορφώσεις επέδρασαν πολύ ουσιαστικά στη δουλειά μου.»

Ν.Κ.: «Το Σκασιαρχείο το γνώρισα από τις δράσεις του, είχαν κάνει μία προβολή ταινίας στην Αλκυονίδα, δεν θυμάμαι ποια ταινία ήταν και μετά που έκαναν την «Λοξή τάξη» στο Πεδίο του Άρεως. (...) Εκεί λοιπόν γνώρισα καλύτερα το Σκασιαρχείο και για να πω την αλήθεια ζήλεψα και λέω κοίταξε να δεις ας πούμε πόσα πράγματα μπορείς να κάνει και έξω από την τάξη».

Ε.Μ.: «Καταρχήν με βοήθησε συστηματικά με τα σεμινάρια που έκανε στο διετές πρόγραμμα».

Τέλος, οι εκπαιδευτικοί αναγνωρίζουν πως η επαφή και η ανταλλαγή απόψεων με τους συναδέλφους τους είναι μια παραγωγική διαδικασία από την οποία προκύπτουν πολλαπλά οφέλη. Εξάλλου, αυτός είναι και ένας από τους στόχους των συναντήσεων, καθώς η συζήτηση αποτελεί το βασικό κομμάτι της επιμόρφωσης.

Δεν πραγματοποιείται η θεωρητική παράδοση των παιδαγωγικών αρχών του Freinet, αλλά μέσω του διαλόγου οι εκπαιδευτικοί καλούνται να «εξερευνήσουν» την εκπαιδευτική του θεωρία και να σκεφτούν τρόπους ώστε να την προσαρμόσουν στο δικό τους εκπαιδευτικό πλαίσιο. Επομένως, οι συναντήσεις αυτές αποτελούν ανατροφοδότηση και πηγή νέων ιδεών η οποία προέρχεται από την αλληλεπίδραση με τους υπόλοιπους εκπαιδευτικούς-μέλη, οι οποίοι είναι όλοι ισότιμοι.

Μ.Τ.: «Αυτή η συγκρότηση ομάδων ενηλίκων που είμαστε όλοι ομότιμοι και έχουμε πολλά κοινά όπως : όλοι είμαστε εκπαιδευτικοί, θέλουμε να εξελιχθούμε, μας αρέσει η παιδαγωγική του Freinet, νομίζω πως αυτό προσδίδει και κάτι ακόμα. (...) Αυτό το μοίρασμα μου άρεσε πολύ.»

Δ.Β.: «Οπότε συμμετέχοντας στο εγχείρημα, ακόμα και παρακολουθώντας αν θέλεις μία συζήτηση, αρχίζεις και μπαίνεις στο νόημα, όλο αυτό έχει δηλαδή επιμορφωτικά χαρακτηριστικά κατά κάποιο τρόπο».

Ε.Μ.: «(...)Με βοήθησε μέσα από τις συζητήσεις που έκανα με τους συναδέλφους που γνώρισα εκεί. Δεν είμαι οργανωμένη να πηγαίνω τακτικά στο Σκασιαρχείο, αλλά το σεμινάριο με οδήγησε σε νέες γνωριμίες».

Α.Κ.: «(...) είχα την χαρά να συναντήσω κι άλλους ανθρώπους και μέλη του Σκασιαρχείου που ήταν και οι ίδιοι επιμορφωτές και εννοείται πως είδα τις δουλειές άλλων και έμαθα μέσα από αυτές, όπως έδειξα και εγώ τη δική μου δουλειά σε άλλους, υπήρχε δηλαδή μια αλληλοεπίδραση θα μπορούσα να πω».

2.9. Ανάλυση δεδομένων

Σε αυτό το κεφάλαιο θα ακολουθήσει η ποιοτική ανάλυση δεδομένων, βασιζόμενη τόσο στους παραπάνω άξονες όσο και στο θεωρητικό μέρος της εργασίας. Οι άξονες δρουν αλληλοσυμπληρωματικά για την ολοκληρωμένη και πολύπλευρη διαμόρφωση της εικόνας της παιδαγωγικής του Celestin Freinet.

Αρχικά, σχετικά με την επιρροή της παιδαγωγικής φιλοσοφίας του στην εκπαιδευτική διαδικασία, κατανοούμε πως δρα θετικά σε αυτή. Αναλυτικότερα, οι εκπαιδευτικοί εστιάζουν στα οφέλη της τόσο στους μαθητές τους όσο και στους εαυτούς τους. Όσον αφορά τους μαθητές, η επίδραση αυτή σχετίζεται με το γνωστικό, το κοινωνικό και πολιτικό τομέα. Σε γνωστικό επίπεδο, τα παιδιά μαθαίνουν να αναζητούν τη γνώση, μετατρέπονται σε ερευνητές που μέσω της παρατήρησης, της καταγραφής και του πειραματισμού καταλήγουν σε συμπεράσματα. Επίσης, ο εκπαιδευτικός δεν αναλαμβάνει πλέον τον ρόλο του «παντογνώστη» που μεταλαμπαδεύει τις γνώσεις του στους παθητικούς μαθητές του, αναμένοντας από εκείνους να αποστηθίσουν τις παρεχόμενες πληροφορίες. Ο ρόλος τους είναι ενεργός, καθώς εξερευνούν το περιβάλλον τους και τα θέματα που τους διεγείρουν το ενδιαφέρον και το κίνητρο αποτελούν πηγή μάθησης. Με αυτό τον τρόπο μαθαίνουν να «αγαπούν» τη γνώση και τη διαδικασία της μάθησης, αφού «μαθαίνουν πως να μαθαίνουν» με ένα βιωματικό τρόπο προσέγγισης της.

Σε κοινωνικό επίπεδο, όπως αναφέρθηκε και στο θεωρητικό μέρος, βασικές αξίες της παιδαγωγικής του Freinet είναι η ομαδική εργασία και η συνεργασία. Επομένως, οι εκπαιδευτικοί αναγνωρίζουν πως τα παιδιά δημιουργούν και διατηρούν διαπροσωπικές σχέσεις μεταξύ τους, αισθάνονται οικειότητα και ασφάλεια να εκφραστούν ελεύθερα και να μοιραστούν τις απόψεις τους. Άλλωστε, οι τεχνικές του συνεισφέρουν στην ανάπτυξη του διαλόγου, στην ανταλλαγή ιδεών, στην αποδοχή όλων των απόψεων, στην καλλιέργεια των αξιών της υπομονής και της αποδοχής. Η ενσυναίσθηση και η προσφορά βοήθειας κατακτούνται από τους μαθητές και κατανοείται εις βάθος η σημασία τους, καθώς βιώνουν την αναγκαιότητα και τη χρησιμότητά τους.

Όσον αφορά τον πολιτικό τομέα, όλοι οι συνεντευξιαζόμενοι εκπαιδευτικοί εστίασαν στη προσφορά των εκπαιδευτικών μεθόδων του στην καλλιέργεια της

πολιτειότητας. Ο Freinet ήλπιζε στην κοινωνική επανάσταση, στην οποία το σχολείο διαδραμάτιζε κεντρικό ρόλο, καθώς θα ήταν ο πυρήνας της. Επομένως, όπως παρατηρήθηκε από τους συμμετέχοντες στην έρευνα, οι μαθητές ξεκίνησαν να διεκδικούν τα δικαιώματά τους, να συμμετέχουν και να προτείνουν αλλαγές στη διαμόρφωση της σχολικής πραγματικότητας και να αναπτύσσουν την κριτική τους σκέψη. Παράλληλα, αναγνώρισαν τις υποχρεώσεις τους, κατανόησαν τη σκοπιμότητα τους και άρχισαν να αναλαμβάνουν ευθύνες. Οι αλλαγές που παρατήρησαν οδήγησαν στην ενθάρρυνση της διαμόρφωσης κριτικά σκεπτόμενων και ενεργών πολιτών που επεξεργάζονται τα κοινωνικά και πολιτικά ζητήματα που προκύπτουν και αντιδρούν όταν δεν είναι σύμφωνοι με αυτά.

Βασικός στόχος της παιδαγωγικής Freinet είναι η ίδρυση ενός δημοκρατικού σχολείου που θα προετοιμάζει τους μαθητές για την πραγματική κοινωνική δημοκρατία μέσω της δράσης και του παραδείγματός του (Καρακατσάνη & Νικολοπούλου, 2016). Έτσι εναντιώνεται στον παραδοσιακό τρόπο διδασκαλίας στην προσπάθεια του να επαναπροσδιορίσει το ρόλο του σχολείου, του εκπαιδευτικού και του μαθητή. Ο Γάλλος παιδαγωγός εστιάζει στην καλλιέργεια ενεργών πολιτών, οι οποίοι δεν θα πέφτουν θύματα της αυθαιρεσίας των δυνατών. Αυτός είναι ο λόγος που οι μέθοδοι του στοχεύουν στην ανάπτυξη της κριτικής σκέψης και επιθυμεί την ενεργό δράση των μαθητών στη γνώση. Θεωρεί πως η εκπαίδευση είναι ο «εξισωτής» των μεγάλων οικονομικών και κοινωνικών ανισοτήτων, οπότε το σχολείο δεν πρέπει να παραμείνει αμέτοχο, αλλά να προετοιμάσει τους μαθητές για την κοινωνική επανάσταση (Freinet, 1977).

Επίσης, τονίζει πως οι γνώσεις αποκτιούνται με την εμπειρία και όχι όπως θεωρούν πολλοί με την μελέτη νόμων και κανόνων. Άλλωστε, η μάθηση οφείλει να έχει αφετηρία τους μαθητές και τις δράσεις που έχουν νόημα για αυτούς. Αναλυτικότερα, το Σχολείο οφείλει τόσο να κατανοεί όσο και να σέβεται το ενδιαφέρον και το ρυθμό των μαθητών, ακόμα και όταν δεν συμπίπτουν με τα προβλεπόμενα παιδαγωγικά σχήματα. Οι παιδαγωγικές τεχνικές του εστιάζουν στη γνώση που πηγάζει από το κίνητρο και το ενδιαφέρον του μαθητή για το κόσμο που τον περιβάλλει. Ο Freinet οραματίστηκε ένα σχολείο εργασίας που η εργασία θα

αποτελεί την κινητήριο δύναμη, το κίνητρο, τη δραστηριότητα απ' όπου θα πηγάζει η γνώση (Freinet, 1977).

Οι αξίες της συνεργασίας και της ομαδικής εργασίας κατέχουν καθοριστική θέση. Οι μαθητές συνεργάζονται μεταξύ τους, με τους εκπαιδευτικούς, με την υπόλοιπη κοινότητα. Το σχολείο του Freinet εξυμνεί τη συνεργατικότητα, αφού οι παιδαγωγικές τεχνικές του την καθιστούν πολύτιμη όπως συμβαίνει στο τυπογραφείο, την σχολική εφημερίδα ή το συμβούλιο της τάξης. Η ομαδική εργασία αποτελεί την αφορμή να έρθουν σε επαφή, να ανταλλάξουν ιδέες και να δημιουργήσουν διαπροσωπικές σχέσεις. Έτσι θα κατακτήσουν τις έννοιες της αποδοχής όλων των απόψεων, της διαφορετικότητας, της ανθρωπιάς και του σεβασμού. Μόνο βιώνοντας και κατανοώντας εις βάθος την ανεκτίμητη αξία τους θα τις μετατρέψουν σε στάσεις ζωής (Freinet, 1977).

Σχετικά με τους ίδιους τους εκπαιδευτικούς, αναφέρουν πως μέσω της ενασχόλησης με την παιδαγωγική, επιμορφώνονται εφόρου ζωής μαζί με τους μαθητές τους. Η μάθηση δεν έχει όριο ηλικίας, καθώς η σχέση «μαθητή-δασκάλου» είναι αμφίδρομη. Επομένως, κάθε χρονιά αποκομίζουν νέες γνώσεις, πληρέστερη κατανόηση των εννοιών του σεβασμού, της ενεργητικής ακρόασης και της αποδοχής. Επιπλέον, παρατηρείται προσωπική και επαγγελματική εξέλιξη. Αναλυτικότερα, το επάγγελμα που έχουν επιλέξει τους προσφέρει χαρά και ικανοποίηση. Πιστεύουν πως τους οδηγεί στην καλύτερη εκδοχή του εαυτού τους, ενώ ταυτοχρόνως εξελίσσονται σε αυτό που κάνουν.

Στη συνέχεια, όσον αφορά την υιοθέτηση των παιδαγωγικών μεθόδων του Freinet στο νηπιαγωγείο, οι εκπαιδευτικοί της συγκεκριμένης βαθμίδας συμφώνησαν, αλλά έκριναν απαραίτητο να γίνουν μερικές προσαρμοσές και αλλαγές. Ο γραπτός λόγος κατέχει εξέχουσα θέση στις τεχνικές του. Ωστόσο, οι μαθητές του νηπιαγωγείου βρίσκονται σε ηλικία που σταδιακά κατακτούν τη γραφή σύμφωνα με το συμβατό τρόπο. Επομένως, δίνεται η δυνατότητα της έκφρασης μέσω κάποιου σχεδίου, φωτογραφίας, της γραφής με τη χρήση βοηθητικού υλικού ή την αναζήτηση βοήθειας από τον εκπαιδευτικό, ο οποίος θα αναλάβει χρέη γραμματέα, ως ότου να νιώσει ο μαθητής έτοιμος να πειραματιστεί μόνος του με όποιον τρόπο μπορεί. Ακόμη, για πολλά παιδιά το νηπιαγωγείο αποτελεί την πρώτη επαφή με το

σχολικό χώρο, οπότε δεν έχουν καλλιεργήσει τον βασικό και ελάχιστο βαθμό δεξιοτήτων που θα επιτρέπουν την ομαλή διεξαγωγή των συμβουλίων και γενικότερα των συζητήσεων. Έτσι, οι νηπιαγωγοί εισάγουν σταδιακά τις έννοιες που είναι απαραίτητες.

Ο Freinet στο βιβλίο «*Το Σχολείο του Λαού*» περιγράφει και αναλύει πως είναι απαραίτητο να διαμορφωθεί το νηπιαγωγείο, στηριζόμενος τόσο στις θεωρίες της Μοντεσσόρι και του Ντεκρολύ όσο και στο δικό του θεωρητικό υπόβαθρο. Θεωρεί πως το νηπιαγωγείο είναι η αρχή των δύο αλληλοσυμπληρούμενων δίπολων: «εργασία- παιχνίδι» και «παιχνίδι-εργασία». Επομένως, ο χώρος του νηπιαγωγείου πρέπει να είναι διαμορφωμένος ώστε να ενθαρρύνεται η εξερεύνηση του. Ο εκπαιδευτικός είναι σημαντικό να ενισχύει την ψηλαφητή διερεύνηση υιοθετώντας έναν υποστηρικτικό ρόλο που θα παρεμβαίνει μόνο στις ριψοκίνδυνες καταστάσεις. Αναφορικά με τη γραφή, τονίζει πως η πρώτη μέθοδος γραφής για τη συγκεκριμένη ηλικία είναι το σχέδιο και σταδιακά μέσω των παιδαγωγικών τεχνικών του το παιδί κατακτά το συμβατό τρόπο γραφής. Αυτό συμβαίνει με τη νοηματοδότηση των δραστηριοτήτων που λαμβάνει μέρος, δηλαδή να δημιουργείται το κίνητρο στο μαθητή να γράψει και όχι να εξαναγκάζεται στην εξάσκηση γραφής λέξεων που δεν έχουν κανένα νόημα για εκείνο (Freinet, 1977).

Ακολούθως, σχετικά με τις δυσκολίες που προέκυψαν στην διαδικασία της υιοθέτησης των μεθόδων του Freinet οι απόψεις ποικίλουν. Όπως οι περισσότερες αλλαγές που συμβαίνουν, έτσι και αυτή προκαλεί αναστάτωση, αντιδράσεις, φόβο και ενδιαφέρον να γνωρίσουν την καινούρια κατάσταση. Χαρακτηριστικά, οι εκπαιδευτικές κοινότητες υποδέχτηκαν με διαφορετικούς τρόπους την υλοποίηση των παιδαγωγικών μεθόδων του Freinet. Ειδικότερα, υπήρχαν περιπτώσεις εκπαιδευτικών που λόγω της ήδη επαγγελματικής τους πορείας, ο σύλλογος των εκπαιδευτικών όχι μόνο τους εμπιστεύθηκε χωρίς να αντιδράσει και έτσι είχαν την άνεση να πειραματιστούν, αλλά τους ενθάρρυνε να συνεχίσουν. Μία εκπαιδευτικός ανέφερε πως η ίδια υπήρξε η αφορμή για τη συνολική ενασχόληση και επιμόρφωση των εκπαιδευτικών όλης της σχολικής κοινότητας με την παιδαγωγική του.

Ωστόσο, δεν είναι καθολικές αυτές οι περιπτώσεις. Αν και οι εκπαιδευτικοί δεν ανέφεραν έντονες αντιδράσεις και εναντιώσεις, τόνισαν πως οι συνάδελφοί τους

περισσότερο ενοχλήθηκαν από την εικόνα που δημιουργούσαν σε αντίθεση με αυτούς. Ουσιαστικά, η συνεχής ενασχόληση και επιθυμία για προσωπική και επαγγελματική εξέλιξη είχε ως αποτέλεσμα τη διάκριση και τη δημιουργία μίας θετικής άποψης στους γονείς και στα παιδιά. Με αυτόν τον τρόπο όμως, οι υπόλοιποι εκπαιδευτικοί που δεν ήταν τόσο ενεργοί ενοχλήθηκαν, καθώς ανέπτυξαν στάση αντιζηλίας. Παρόλα αυτά, δεν δημιουργήθηκε έντονο ζήτημα ώστε να υπάρξουν διαφωνίες σχετικά με την υιοθέτηση των μεθόδων του Γάλλου παιδαγωγού.

Αναφορικά με τους γονείς, οι εκπαιδευτικοί συμφώνησαν πως δεν δημιουργήθηκαν έντονες εντάσεις μαζί τους. Οι περισσότεροι δείχνουν ενδιαφέρον σχετικά με τις νέες μεθόδους που τους παρουσιάζονται και οι προβληματισμοί και οι ενδοιασμοί που τους δημιουργούνται εξαφανίζονται στην πορεία της σχολικής χρονιάς. Αυτό οφείλεται στο γεγονός πως παρατηρούν τη χαρά και την ευχαρίστηση των παιδιών τους για το σχολείο, ενώ παράλληλα διακρίνουν θετικές αλλαγές στη συμπεριφορά τους όπως ο σεβασμός, η προσφορά βοήθειας και η αγάπη για τη γνώση και τη μάθηση. Επίσης, οι εκπαιδευτικοί προσπαθούν να τους ενημερώσουν και να τους παρέχουν τις κατάλληλες πληροφορίες σχετικά με την παιδαγωγική του Freinet και τους λόγους που την εφαρμόζουν. Ελάχιστες είναι οι περιπτώσεις των γονέων που συνεχίζουν να εναντιώνονται αλλά είναι σεβαστό.

Στην αυτοβιογραφική ταινία του Freinet «*Ο δάσκαλος που άφηνε τα παιδιά να ονειρεύονται*» παρακολουθούμε τη διαμάχη του παιδαγωγού με τους γονείς και την κοινότητα του χωριού Saint-Paul de Vence. Ο Freinet θέλοντας να υπερασπιστεί το παιδαγωγικό του έργο ήρθε σε διαμάχη με τους προεστούς και μερικούς διανοούμενους του χωριού, οι οποίοι υποκίνησαν κίνημα για τον διωγμό του από το χωριό. Έτσι, πέφτοντας θύμα σκευωρίας, ο Freinet αναγκάστηκε να εγκαταλείψει το σχολείο του χωριού. Παρόλα αυτά, παρέμεινε πιστός στα ιδανικά του υπερασπιζόμενος την παιδαγωγική φιλοσοφία την οποία πρέσβευε.

Ύστερα, σχετικά με την επικαιρότητα της παιδαγωγικής αυτής, οι συμμετέχοντες στην έρευνα συμφώνησαν πως όχι μόνο είναι μία σύγχρονη παιδαγωγική πρακτική αλλά είναι πιο επίκαιρη από ποτέ. Ο καθένας εξέφρασε τους δικούς του λόγους, οι οποίοι συνολικά αλληλοσυμπληρώνουν αυτούς των υπόλοιπων. Αναλυτικότερα, ο σεβασμός στην μοναδικότητα και τις ξεχωριστές

ανάγκες του κάθε παιδιού συνεισφέρουν στη δημιουργία ενός σχολικού περιβάλλοντος ικανού να υποδεχτεί όλους τους μαθητές. Με αυτό τον τρόπο, δίνεται η δυνατότητα να ακουστεί η «φωνή» τους και τους παρέχεται η ευκαιρία να δράσουν ενεργά στη διαμόρφωση του χώρου που τους περιβάλλει.

Επιπλέον, καθοριστικός είναι ο ρόλος των παιδαγωγικών μεθόδων στην καλλιέργεια της πολιτειότητας για την οποία υπάρχει επιτακτική ανάγκη στην εποχή μας. Οι μαθητές αναπτύσσουν την κριτική τους σκέψη, διαμορφώνουν τη δική τους άποψη και επιχειρηματολογούν σχετικά με αυτή στο πλαίσιο μιας ομαδικής συζήτησης. Ένας από τους βασικούς στόχους της εκπαίδευσης είναι η ανάπτυξη μελλοντικών πολιτών που θα εκφράζουν την άποψη τους, ενώ παράλληλα θα δέχονται και των υπολοίπων, θα αντιδρούν στις κοινωνικοπολιτικές αλλαγές με τις οποίες δεν είναι σύμφωνοι και το σημαντικότερο πως θα προσπαθούν για την διαμόρφωση ενός καλύτερου κόσμου και κοινωνίας. Αυτές τις αξίες προσπαθούν και οι εκπαιδευτικοί να εδραιώσουν μέσω της εκπαιδευτικής διαδικασίας χρησιμοποιώντας την παιδαγωγική του Freinet.

Στο βιβλίο «*Το σχολείο του λαού*» (1977) ο Freinet αναφέρει πως η παιδαγωγική του δεν αποτελεί ένα σύνολο τεχνικών ή μεθόδων. Θεωρούσε πως αυτή η ονομασία προσέδιδε τη μορφή οδηγιών που θα έπρεπε να ακολουθήσουν οι εκπαιδευτικοί. Αντιθέτως, επιθυμούσε οι πρακτικές του να είναι ευέλικτες και προσαρμόσιμες ανάλογα με το εκάστοτε πλαίσιο. Αυτό σημαίνει πως στόχευε στην δημιουργία παιδαγωγικών νορμών, οι οποίες θα ήταν ευπροσάρμοστες στις διάφορες κοινωνικές και πολιτικές συνθήκες. Έτσι, πραγματοποιώντας τις ανάλογες τροποποιήσεις ο εκπαιδευτικός να είναι ικανός να προσαρμόσει τις παιδαγωγικές μεθόδους του στην σχολική τάξη (Freinet, 1977).

Θα ήταν παράλειψη να μην αναφερθούμε στον ρόλο της κοινότητας του Σκασιαρχείου στη διάδοση των ιδεών του Freinet στην Ελλάδα. Αρχικά, οι συναντήσεις και οι επιμορφώσεις που πραγματοποιούν έχουν συμβάλει στην αύξηση των μελών, καθώς μερικοί από τους εκπαιδευτικούς της έρευνας αποκάλυψαν πως το Σκασιαρχείο αποτέλεσε την πρώτη τους επαφή με τον Γάλλο παιδαγωγό. Μάλιστα, ανέφεραν πως ένιωσαν πως βρήκαν αυτό που έψαχναν στην επαγγελματική τους πορεία, καθώς χρειαζόνταν καθοδήγηση για να φτάσουν στον επιθυμητό στόχο.

Επίσης, ο τρόπος διεξαγωγής των συναντήσεων που πραγματοποιούνται τονίζουν πως είναι βοηθητικός, καθώς «βιώνουν» τις τεχνικές οι ίδιοι. Δεν παρέχονται πληροφορίες τις οποίες καλούνται να ακολουθήσουν. Αντιθέτως, μέσω των βιωματικών εργαστηρίων έρχονται σε επαφή με τις παιδαγωγικές τεχνικές του και τον τρόπο που μπορούν να τις αξιοποιήσουν στη δική τους τάξη. Στην καλύτερη γνωριμία με την παιδαγωγική του φιλοσοφία συμβάλει και η ανταλλαγή απόψεων με τα υπόλοιπα μέλη, καθώς μοιράζονται τις εμπειρίες, τους προβληματισμούς και τυχόν δυσκολίες που αντιμετωπίζουν. Άλλωστε, η πλειοψηφία των εκπαιδευτικών τονίζει πως τους βοήθησε σε σημαντικό βαθμό το γεγονός πως έρχονται σε επαφή με τους συναδέλφους τους.

Σε αυτό το σημείο, είναι άξιο να αναφερθεί πως ο Freinet αλληλογραφούσε και αντάλλαζε ιδέες με άλλους εκπαιδευτικούς σε παγκόσμιο επίπεδο. Μοιραζόταν μαζί τους τις ιδέες και τις αμφιβολίες του. Στην ταινία «*Το Σκασιαρχείο*» παρακολουθούμε την ανταλλαγή γραμμάτων με έναν εκπαιδευτικό από την Βρετανία, ο οποίος τον ενέπνευσε για την έξοδο στην κοινότητα και τους σχολικούς περιπάτους. Στα παραπάνω αξίζει να προσθέσουμε πως το 1947 ιδρύθηκε το Ινστιτούτο του Γαλλικού Μοντέρνου Σχολείου (ICEM), το οποίο συνέβαλε στην ένωση των οπαδών της παιδαγωγικής του. Εκπαιδευτικοί από όλη την Γαλλία ήρθαν σε επαφή και ενώθηκαν έχοντας έναν κοινό σκοπό: την εγκαθίδρυση ενός λαϊκού και δημοκρατικού σχολείου (Peyronie, 2000).

Κεφάλαιο 3: Συμπεράσματα

3.1. Συμπεράσματα έρευνας

Μετά την ολοκλήρωση της ανάλυσης των δεδομένων της παρούσας έρευνας δημιουργείται η ανάγκη για να προβούμε σε συμπεράσματα βασιζόμενοι στα παραπάνω.

Αρχικά, σχετικά με την επιρροή στην εκπαιδευτική διαδικασία, η αξιοποίηση των μεθόδων του Freinet φαίνεται να είναι ευεργετική. Οι εκπαιδευτικοί παρατηρούν αλλαγές στους μαθητές τους τόσο σε γνωστικό όσο σε κοινωνικό και πολιτικό επίπεδο. Η υιοθέτηση των μεθόδων του οδηγεί σε μια πολυδιάστατη δράση. Ενδεικτικά, ο μαθητής αυτονομείται, αναζητεί τη γνώση και αποκτά ενεργητικό ρόλο στην μάθηση. Πηγή μάθησης μετατρέπεται το ενδιαφέρον και το κίνητρο του για να γνωρίσει καλύτερα το περιβάλλον στο οποίο ζει. Ο εκπαιδευτικός υιοθετεί έναν υποστηρικτικό και καθοδηγητικό ρόλο, μετατρέπεται σε «συνοδοιπόρο-συνταξιδιώτη» στο ταξίδι της γνώσης κάθε μαθητή, ενθαρρύνοντας τον να συνεχίσει καθ' όλη τη διάρκεια.

Επιπλέον, οι μέθοδοι του Freinet, οδηγούν στην καλύτερη γνωριμία των μελών της τάξης και στη δημιουργία διαπροσωπικών σχέσεων τόσο ανάμεσα τους όσο και ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και τους μαθητές. Η αξία της συνεργασίας κατέχει κεντρική θέση, οπότε οι μαθητές μαθαίνουν να ζητούν και να προσφέρουν βοήθεια, δημιουργώντας ένα συνεργατικό κλίμα, στο οποίο δεν κυριαρχεί η βαθμοθηρία και ο ανταγωνισμός όπως συμβαίνει στο παραδοσιακό σχολείο. Επίσης, η δημιουργία ενός σχολείου ανοιχτού στην κοινότητα βοηθάει στην εις βάθος κατανόηση των οφελών της συνεργασίας και παράλληλα στην κατάρριψη του στερεότυπου του εκπαιδευτικού ως «παντογνώστη», καθώς μαθαίνουν να αναζητούν την γνώση και εκτός σχολείου.

Αξιοσημείωτα είναι τα αποτελέσματα σχετικά με την ανάπτυξη της πολιτειότητας και του δημοκρατικού πνεύματος. Η κοινότητα του σχολείου αποτελεί μια προσομοίωση της κοινωνίας, στην οποία οι μαθητές παίρνουν πρωτοβουλίες και αποφασίζουν ώστε να δημιουργήσουν μια σχολική πραγματικότητα που να τους εκφράζει. Αναλαμβάνουν ευθύνες, ρόλους, μαθαίνουν τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους κατανοώντας τους λόγους ύπαρξής τους και το σημαντικότερο

όλων είναι πως διεκδικούν τα δικαιώματά τους όταν αυτά καταπατούνται. Ακόμη, προτείνουν αλλαγές και μέσω της διαδικασίας της ψηφοφορίας καταλήγουν στις τελικές αποφάσεις. Η δημιουργία ενός δημοκρατικού περιβάλλοντος στην σχολική κοινότητα ωφελεί στην δημιουργία μιας δημοκρατικής κοινωνίας, επομένως οι μέθοδοι του Freinet προωθούν την ανάπτυξη κριτικά σκεπτόμενων πολιτών.

Ωστόσο, θα ήταν παράλειψη να μην αναφερθούμε στους εκπαιδευτικούς, οι οποίοι αισθάνονται ικανοποιημένοι τόσο σε προσωπικό όσο και σε επαγγελματικό βαθμό. Αυτό συμβαίνει διότι το επάγγελμά που επέλεξαν τους προσφέρει χαρά. Το γεγονός αυτό είναι σημαντικό, αφού αυτή η χαρά είναι η κινητήριος δύναμη για την επιθυμία και το κίνητρο να εξελίσσονται στον κλάδο τους. Παράλληλα, αισθάνονται πως αξιοποιώντας τις τεχνικές του Freinet βελτιώνονται, δίχως απαραίτητα να στοχεύουν την επαγγελματική αναρρίχηση τους. Για εκείνους είναι αρκετό πως νιώθουν πως εξελίσσονται οι ίδιοι και πως οι μαθητές τους χαίρονται που βρίσκονται στον σχολικό χώρο.

Όσον αφορά την αξιοποίηση των παιδαγωγικών μεθόδων του Freinet στο χώρο του νηπιαγωγείου, είναι απαραίτητο να πραγματοποιηθούν κάποιες προσαρμογές που οφείλονται στην ηλικία των παιδιών. Βέβαια, κάθε εκπαιδευτικός οφείλει να προσαρμόζει τις μεθόδους του στο εκάστοτε πλαίσιο, οπότε υλοποιώντας μικρές αλλαγές είναι εφικτό. Άλλωστε, ο Γάλλος παιδαγωγός στόχευε στη δημιουργία μιας παιδαγωγικής φιλοσοφίας, η οποία σέβεται την προσωπικότητα και τη μοναδικότητα κάθε μαθητή. Έτσι οι πρακτικές του είναι ευέλικτες και μπορούν να προσαρμοστούν εύκολα σε διαφορετικές συνθήκες. Ειδικότερα, η γραφή είναι το βασικό στοιχείο των παιδαγωγικών μεθόδων που δημιουργεί δυσκολίες στο νηπιαγωγείο, οπότε η αντικατάσταση της με το σχέδιο ώσπου τα παιδιά να νιώσουν οικεία με το γραπτό λόγο είναι υποχρεωτική. Η συνεχής ενθάρρυνση και υποστήριξη θα οδηγήσει στην κατάκτηση του συμβατού τρόπου γραφής.

Σε αυτό το σημείο είναι άξιο να σημειωθεί πως ο Freinet ιδρύοντας ένα σχολείο που σέβεται τον μαθητή, εστιάζει στις ανάγκες του και τον τοποθετεί στο επίκεντρο της εκπαιδευτικής διαδικασίας, δημιούργησε ένα σχολικό περιβάλλον που ικανοποιεί τις απαιτήσεις για εξέλιξη και τις ανάγκες κάθε παιδιού διαχρονικά. Επομένως, εκεί οφείλεται η επικαιρότητα και η διαχρονικότητα της παιδαγωγικής

του. Άλλωστε, αυτά είναι τα στοιχεία που θα την καθιστούν επίκαιρη ανεξαρτήτως χρονικού πλαισίου, αφού με μερικές τροποποιήσεις και προσαρμογές ανάλογα το χωροχρονικό πλαίσιο καθίσταται σύγχρονη και παραμένει πρωτοποριακή.

Αναφορικά με τις δυσκολίες που προέκυψαν, συμπεραίνουμε πως οι ανησυχίες των γονέων οφείλονται στην άγνοια και στο ενδιαφέρον για τα παιδιά τους. Σε αυτές τις περιπτώσεις, η επεξήγηση και η ανάλυση των λόγων που οι εκπαιδευτικοί ακολουθούν τη συγκεκριμένη εκπαιδευτική προσέγγιση, όχι μόνο τους καθησυχάζει αλλά γίνονται σύμμαχοι των εκπαιδευτικών. Έτσι, η επαφή με τους γονείς έχει καθοριστική σημασία σχετικά με τη στάση που θα διατηρήσουν, διότι όταν κατανοούν πως η παιδαγωγική του Freinet προσφέρει αναρίθμητα οφέλη στα παιδιά τους σταματούν να έχουν ενδοιασμούς και οι ανησυχίες τους εξαφανίζονται.

Σχετικά με την εκπαιδευτική κοινότητα, υπάρχουν δύο διαφορετικές εκδοχές. Η πρώτη είναι η ενθάρρυνση από τους υπόλοιπους εκπαιδευτικούς που μερικές φορές οδηγεί και στη δική τους επιμόρφωση στις τεχνικές του Freinet. Η δεύτερη είναι η διατήρηση αρνητικής στάσης, η οποία μέχρι στιγμής δεν έχει αποτελέσει τροχοπέδη για την αξιοποίηση των μεθόδων του. Η στάση αυτή προέρχεται από τα αισθήματα αντιζηλίας που δημιουργούνται λόγω της διάκρισης των εκπαιδευτικών που ακολουθούν την παιδαγωγική φιλοσοφία του. Ωστόσο, δεν αποτελεί σημαντικό ζήτημα μέχρι στιγμής, αφού δεν έχει δημιουργήσει σημαντικό πρόβλημα.

Τέλος, όσον αφορά «το Σκασιαρχείο» ο ρόλος του αναδεικνύεται καταλυτικός. Η κοινότητα φέρνει σε επαφή τους εκπαιδευτικούς με την παιδαγωγική του Freinet μέσα από τις συναντήσεις και τις επιμορφώσεις που διοργανώνει. Η «μύηση» στις μεθόδους του πραγματοποιείται με τη βιωματική προσέγγιση της μάθησης, γεγονός που ενισχύει την εις βάθος κατανόηση της φιλοσοφίας του παιδαγωγού. Φέρνοντας σε επαφή εκπαιδευτικούς, οι οποίοι ανταλλάζουν απόψεις και μοιράζονται τις εμπειρίες τους έχει συμβάλει σημαντικά στην διάδοση του παιδαγωγικού του έργου.

3.2. Συζήτηση

Κατά τη διάρκεια διεξαγωγής της έρευνας δημιουργήθηκαν διάφορα ερωτήματα, τα οποία θα ήθελα να διερευνήσω περισσότερο σε περίπτωση που μου δινόταν η ευκαιρία. Αρχικά, οι συνεντευξιζόμενοι εκπαιδευτικοί ανέδειξαν το ζήτημα σχετικά με τη δυσκολία καθιέρωσης ενός συγκεκριμένου τρόπου εργασίας τη χρονική περίοδο που ήταν αναπληρωτές. Πιο αναλυτικά, το γεγονός πως αλλάζουν κάθε χρόνο σχολικό περιβάλλον, δημιουργεί διάφορα ζητήματα, καθώς είναι υποχρεωμένοι να εξηγούν από την αρχή τους λόγους που ακολουθούν αυτές τις παιδαγωγικές μεθόδους και παράλληλα προσπαθούν να πείσουν τόσο την εκπαιδευτική κοινότητα όσο και τους γονείς για τα οφέλη της. Επομένως, θα επιθυμούσα να διερευνήσω περισσότερο τα προβλήματα που δημιουργεί αυτή η κατάσταση αλλά και σε τι βαθμό επηρεάζει τους ίδιους και την προσωπική εκπαιδευτική τους θεωρία.

Ύστερα, είναι άξιο απορίας γιατί τις περισσότερες φορές η υπόλοιπη εκπαιδευτική κοινότητα παραμένει σταθερή στις παραδοσιακές της αντιλήψεις, ενώ παρατηρούν τις αλλαγές στους μαθητές και τη θετική επιρροή των παιδαγωγικών μεθόδων στην εκπαιδευτική διαδικασία. Δεν είναι απαραίτητο να αξιοποιηθούν αποκλειστικά οι παιδαγωγικές τεχνικές του Freinet, αλλά να υιοθετηθούν καινοτόμες και παιδοκεντρικές παιδαγωγικές θεωρίες, οι οποίες σέβονται τις ανάγκες του κάθε μαθητή. Σημαντική θα ήταν και η κρατική μέριμνα, η οποία μέχρι στιγμής έχει διατηρήσει μια παθητική στάση, διότι δεν οργανώνει επιμορφώσεις ή συνέδρια για την ενημέρωση των εκπαιδευτικών. Επομένως, το βασικό ερώτημα είναι ποιοι είναι οι λόγοι που έχουν οδηγήσει στη διατήρηση των παραδοσιακών τρόπων διδασκαλίας και αν ενθαρρύνεται τελικά από το κράτος.

Σε συνέχεια του προηγούμενου προβληματισμού, ο Freinet οραματιζόταν ένα σχολείο που θα καλλιεργούσε κριτικά σκεπτόμενους πολίτες. Οι μαθητές του σχολείου του πρότειναν αλλαγές, συναποφάσιζαν όλοι μαζί, ήταν ενεργά μέλη της σχολικής κοινότητας και διεκδικούσαν τα δικαιώματά τους. Σε αντίθεση, οι μαθητές ενός παραδοσιακού σχολείου έχει παρατηρηθεί πως αναπτύσσουν μια παθητική στάση τόσο ως προς τη γνώση όσο και στα ζητήματα που τα αφορούν. Σε συνδυασμό με την αδιαφορία που κυριαρχεί όσον αφορά τη δημοσία εκπαίδευση, θα ήθελα να

διερευνήσω περισσότερο αν το γεγονός αυτό αποτελεί ένα μέσο αποφυγής της κοινωνικής επανάστασης που ο Freinet ήθελε να προετοιμάσει μέσω της εκπαίδευσης.

Σχετικά με τις μεταγενέστερες έρευνες βασιζόμενες στην παρούσα, θα μπορούσε να διεξαχθεί μια διαχρονική έρευνα, η οποία θα αφορούσε τους μαθητές δύο διαφορετικών τάξεων. Η πρώτη θα είναι μία τάξη στην οποία αξιοποιούνται οι παιδαγωγικές τεχνικές του Freinet, ενώ η δεύτερη μία τάξη που αξιοποιούνται οι παραδοσιακές παιδαγωγικές αντιλήψεις. Η έρευνα θα εστιάσει στις δεξιότητες και τις ικανότητες που αναπτύσσουν οι μαθητές καθ' όλη τη διάρκεια της σχολικής ζωής τους και ύστερα θα πραγματοποιηθεί η σύγκρισή τους. Στόχος είναι η ανάδειξη της παιδαγωγικής μεθόδου, η οποία θα ωφελήσει περισσότερο τόσο τους μαθητές όσο και την κοινωνία.

Επιπλέον, θα μπορούσε να διεξαχθεί μία έρευνα, η οποία θα εστίαζε στους μαθητές των σχολείων του Freinet. Ειδικότερα, θα διερευνούσαμε τον τρόπο που βίωσαν αυτή την εμπειρία, χρησιμοποιώντας το μεθοδολογικό εργαλείο της συνέντευξης. Στόχος της έρευνας θα είναι η ανάδειξη της επιρροής των παιδαγωγικών μεθόδων του Freinet τόσο στην σχολική όσο και στην ενήλικη ζωή τους. Η εμβάθυνση στις δεξιότητες και στις ικανότητες που ανέπτυξαν θα αναδείξουν τα προνόμια που αποκτούν οι μαθητές.

Βιβλιογραφία

- Cohen- Azria, C. (2007). Οι επιστημονικές γνώσεις μέσα από τα δεδομένα δασκάλων και μαθητών. *Σύγχρονα Θέματα*, τεύχ. 99. σ.σ. 38-46.
- Freinet, C. (1977). *Το Σχολείο του Λαού*. Αθήνα: Οδυσσέας.
- Freinet, C. (1979). Για ένα προτελαριακό σχολείο: το τελευταίο στάδιο του καπιταλιστικού σχολείου, στο: Ν. Μπάλης (επιμέλεια). *Η ιδεολογία της Εκπαίδευσης και η μάθηση της ελευθερίας*. Αθήνα: Καστανιώτη, σς. 325-331.
- Giguere, J. (2007). Δραστηριότητες γραφής και ανάγνωσης. *Σύγχρονα Θέματα*. τεύχ.99. σ.σ. 29-37.
- Lahanier-Reuter, D. (2007). Ιδιαιτερότητες της διδασκαλίας των μαθηματικών. *Σύγχρονα Θέματα*, τεύχ. 99. σ.σ. 47-55.
- Peyronie, H. (2000). Célestin Freinet – Βιογραφία του Freinet και ιστορία των αρχών του κινήματός του. Στο: Jean Houssaye (Επιμέλεια). *Δεκαπέντε παιδαγωγοί – Σταθμοί στην ιστορία της παιδαγωγικής σκέψης*. Αθήνα: Μεταίχμιο. σ.σ. 271 – 290.
- Ζαφειρόπουλος, Κ. (2005). *Πώς γίνεται μια επιστημονική εργασία;*. Αθήνα: Κριτική.
- Ίσαρη, Φ., & Πουρκός, Μ., (2015). Ποιοτική Μεθοδολογία Έρευνας: Εφαρμογές στην Ψυχολογία και στην Εκπαίδευση. Αθήνα: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών.
http://ntstaegean.teipir.gr/sites/default/files/forum/poiotiki_methodologia_ereynas.pdf
- Ιωσηφίδης, Θ., (2008). *Ποιοτικές μέθοδοι έρευνας στις κοινωνικές επιστήμες*. Αθήνα: Κριτική.
- Καρακατσάνη, Δ. & Μαρκάντες, Ι. (2019). Η βιογραφία και το παιδαγωγικό έργο του Celestin Freinet. Στο: Σοφία Λάχλου, Χαράλαμπος Μπαλτάς & Καρακατσάνη Δέσποινα (Επιμέλεια). *CELESTIN FREINET: Θεσμική και κριτική παιδαγωγική*. Αθήνα: οι εκδόσεις των συναδέλφων. σ.σ. 16-38.
- Κομίλη, Α., (1989). *Βασικές αρχές και μέθοδοι επιστημονικής έρευνας στην ψυχολογία*. Αθήνα: Οδυσσέας.

- Κυριαζή, Ν., (2011). *Η κοινωνιολογική έρευνα. Κριτική επισκόπηση των μεθόδων και των τεχνικών*. Αθήνα: Πεδίο.
- Μπαλτάς, Χ. (2019) Η πρόσληψη του Celestin Freinet και της Θεσμικής παιδαγωγικής στην Ελλάδα: Ζητήματα παιδαγωγικών ιδεών και εφαρμογών Στο: Σοφία Λάχλου, Χαράλαμπος Μπαλτάς & Καρακατσάνη Δέσποινα (Επιμέλεια). *CELESTIN FREINET: Θεσμική και κριτική παιδαγωγική*. Αθήνα: οι εκδόσεις των συναδέλφων. σ.σ. 78-108.
- Μπιρμπίλη, Μ., Παπανδρέου, Μ., Γρηγοριάδης, Α., & Ιππέκη, Β., (2014). *Οι ατομικές συνεντεύξεις ως μέσο γνωριμίας με τα παιδιά: Εμπειρίες αρχάριων φοιτητών*. Έρευνα στην εκπαίδευση, ειδικό τεύχος: Βελτιώνοντας την εκπαίδευση των μελλοντικών εκπαιδευτικών σε περίοδο κρίσης των θεσμών: προτάσεις, εφαρμογές, 32 – 53.
- Παγώνη, Μ. (2007). Αφιέρωμα: Παιδαγωγική Freinet: έρευνα γύρω από ένα νεωτεριστικό σχολείο στην Γαλλία – Εισαγωγή. *Σύγχρονα Θέματα*, τεύχ. 99. σ.σ. 5 – 8.
- Παιδαγωγική ομάδα «Το Σκασιαρχείο». (2017). *Ξεκινώντας με την Παιδαγωγική Φρενέ. Γιατί; Πώς;*. Αθήνα: Παιδαγωγική ομάδα «Το Σκασιαρχείο».
- Σταλίκας, Α., (2005). *Μέθοδοι έρευνας στην ψυχολογία*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Φωτεινός, Ι. (2012). Η Παιδαγωγική του Σελεστέν Φρενέ και η διάδοσή της στην Ελλάδα. [La Pédagogie de Célestin Freinet et sa diffusion en Grèce]. Αδημοσίευτη μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία στο Κοινό Ελληνογαλλικό Μεταπτυχιακό με θεματική: Διδακτικές της πολυγλωσσίας και γλωσσικές πολιτικές [Master Commun: Didactiques du Plurilinguisme et Politiques Linguistiques]. Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης - Université du Maine. Θεσσαλονίκη 2011 – 2012.
- Τουρτούρας, Χ. (2017β). Ναζισμός, ρατσισμός και μιλιταρισμός στον αντίποδα της Παιδαγωγικής του Φρενέ. Εφημερίδα «Αυγή»/Ενθετο: «Παιδεία και Κοινωνία», τεύχ. 115, Φεβρουάριος 2017, σ.σ. 18 – 19.

Ιστοσελίδες

- Παιδαγωγική Ομάδα «Το Σκασιαρχείο». [<https://skasiarxeio.wordpress.com>, Ανακτήθηκε στις 31 – 5 – 2021].
- Καρακατσάνη, Δ., & Νικολοπούλου, Π. Ο CELESTIN FREINET ΚΑΙ Η ΚΡΙΤΙΚΗ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ. Παιδαγωγική Ομάδα «Το Σκασιαρχείο» [<https://skasiarxeio.wordpress.com/%CE%BA%CE%B5%CE%B9%CE%BC%CE%B5%CE%BD%CE%B1/%CE%B4%CE%B5%CF%83%CF%80%CE%BF%CE%B9%CE%BD%CE%B1-%CE%BA%CE%B1%CF%81%CE%B1%CE%BA%CE%B1%CF%84%CF%83%CE%B1%CE%BD%CE%B7-%CF%80%CE%B1%CF%85%CE%BB%CE%B9%CE%BD%CE%B1-%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%BB/>, Ανακτήθηκε στις 7-6-2021].
- Μικρό Δέντρο, (2016). [<https://alliotikosxoleio.espivblogs.net/files/2016/04/%CE%A6%CF%81%CE%B5%CE%BD%CE%AD-%CE%9C%CE%B9%CE%BA%CF%81%CF%8C-%CE%94%CE%AD%CE%BD%CF%84%CF%81%CE%BF-1.pdf> Ανακτήθηκε στις 7-6-2021].

ΠΑΡΑΤΗΡΜΑΤΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι

Παρακάτω παρουσιάζονται οι ερωτήσεις που πραγματοποιήθηκαν στους εκπαιδευτικούς στη συνέντευξη τους:

- 1) Πώς ονομάζετε και τι ηλικία έχετε;
- 2) Πόσα χρόνια εργάζεστε στον εκπαιδευτικό τομέα; (ιδιωτικό ή δημόσιο)
- 3) Έχετε παρακολουθήσει επιπρόσθετα σεμινάρια, επιμορφώσεις ή κάποιο μεταπτυχιακό;
- 4) Κατά την επαγγελματική σας πορεία ποια χαρακτηριστικά είχαν οι παιδαγωγικές πρακτικές που έχετε χρησιμοποιήσει; Τι σας οδήγησε να αλλάξετε τον τρόπο διδασκαλίας σας.
- 5) Πώς γνωρίσατε τον παιδαγωγό Freinet και την εκπαιδευτική του θεωρία;
- 6) Σχετικά με την κοινότητα του Σκασιαρχείου, πώς μάθατε και γίνατε μέλος σε αυτήν;
- 7) Όταν γίνατε μέλος της ομάδας, σας έγινε κάποια επιμόρφωση; Αν ναι, ποιος ήταν ο ρόλος της και σε τι σας βοήθησε;
- 8) Πότε ξεκινήσατε να διδάσκετε με βάση τις παιδαγωγικές τεχνικές του Freinet και τι αλλαγές παρατηρήσατε στους μαθητές σας;
- 9) Τι αξιοποιήσατε και τι χρειάστηκε να αναμορφώσετε από τις πρακτικές αυτές;
- 10) Ποιοι είναι οι λόγοι που συνεχίζετε να εφαρμόζετε τις παιδαγωγικές του Freinet; Γιατί αξιοποιείτε τις παιδαγωγικές Freinet σήμερα; Πιστεύετε ότι είναι επίκαιρη;
- 11) Τι θεωρείτε ότι προσφέρει σε εσάς σε προσωπικό επίπεδο; Τι αρχές θεωρείτε ότι καλλιεργεί στα παιδιά και τι εφόδια τους δίνει;
- 12) Σε περίπτωση που αντιμετωπίσατε δυσκολίες, ποιες ήταν αυτές και πως τις ξεπεράσατε; (γονείς και εκπαιδευτικοί)
- 13) Ποιες τεχνικές Freinet χρησιμοποιείτε; Γιατί επέλεξε αυτές; Περιγράψε μου αναλυτικά.
- 14) Πώς βλέπεις το ρόλο σου ως εκπαιδευτικό μέσα στην τάξη αλλά και γενικότερα;
- 15) Πώς βλέπεις το ρόλο των μαθητών στην εκπαιδευτική διαδικασία;
- 16) Μπορείτε να μου περιγράψετε μια ημέρα στην τάξη σας που θεωρείτε πως είναι χαρακτηριστική της διδασκαλίας σας;
- 17) Θα ήθελα να αφηγηθείτε μια «δυνατή» προσωπική σας εμπειρία η οποία σας επηρέασε.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ

Συνέντευξη Ν.Κ.

Ερ: Πώς ονομάζεστε και τι ηλικία έχετε;

Ονομάζομαι Ν. Κ. και είμαι 56 χρονών.

Ερ.:Πόσα χρόνια εργάζεστε στον εκπαιδευτικό τομέα; Πόσα στον ιδιωτικό και πόσα στο δημόσιο;

Χαχα γιατί θα μου κάνεις λογαριασμό; (γέλια). Στο δημόσιο έχω δουλέψει 23 χρόνια αλλά είχα δουλέψει και στον ιδιωτικό άλλα 10 χρόνια, δηλαδή 33 χρόνια στα 34. Και αντέχω ακόμη.

Ερ: Έχετε παρακολουθήσει επιπρόσθετα σεμινάρια, επιμορφώσεις ή κάποιο μεταπτυχιακό;

Εγώ τελείωσα την διετούς φοίτησης σχολή Νηπιαγωγών και μετά έκανα άλλα δύο χρόνια για να πάρω το πτυχίο του τεταρτοετές τμήματος στο Αριστοτέλειο της Θεσσαλονίκης. Έχω παρακολουθήσει πολλά σεμινάρια, πάρα πολλά όλα αυτά τα χρόνια, μουσικοκινητική, θεατρικό παιχνίδι, κουκλοθέατρο, πολλά περιβαλλοντικά σεμινάρια, πολλά σεμινάρια για την τέχνη. Όλα τα χρόνια κάτι παρακολουθώ σε σεμινάρια, άλλοτε μεγάλα άλλοτε πιο μικρά, ανάλογα τα ενδιαφέροντα και τις δυνατότητες που έχω γιατί έχω και οικογένεια γιατί όταν ήταν πιο μικρά τα παιδιά δεν μπορούσα να παρακολουθήσω με τόσο μεγάλη ευχέρεια.

Ερ: Κατά την επαγγελματική σας πορεία, ποια χαρακτηριστικά είχαν οι παιδαγωγικές πρακτικές που έχετε χρησιμοποιήσει; Τι σας οδήγησε να αλλάξετε τον τρόπο διδασκαλίας.

Όταν είχα πάει εγώ να δουλέψω, ούτε τη δουλειά ήξερα ούτε τον Freinet ήξερα για να πω την αλήθεια, νομίζω ότι υπήρχε μια αναφορά σε ένα από τα βιβλία της παιδαγωγικής που είχαμε κάνει στη σχολή Νηπιαγωγών που είχα τελειώσει. Από εκεί άκουσα για πρώτη φορά τον Freinet. Δηλαδή πρώτη μέρα στη τάξη άκουσα συμβούλιο τάξης σε νηπιαγωγείο, άκουσα μικρά βιβλία, κάναμε περιοδικό, απλά τότε μου ήταν λίγο δύσκολο να τα χειριστώ εγώ αυτά τα εργαλεία γιατί δεν είχα καθόλου εμπειρία τάξης. Πρέπει πρώτα να αποκτήσεις λίγο την εμπειρία της τάξης, να μπορείς να διαχειριστείς την τάξη σου, την ομάδα, να εξοικειωθείς με όλο αυτό το περιβάλλον και μετά νομίζω να πεις εγώ πως πορεύομαι από εδώ και πέρα. Οπότε το χρεώνω σαν λάθος στον εαυτό μου που δεν μπόρεσα νωρίτερα να αξιοποιήσω τις

γνώσεις και τις δυνατότητες αυτής της γυναίκας γιατί εγώ δεν μπορούσα, ίσως και εκείνη δεν είχε το κατάλληλο τρόπο γιατί ενώ ήταν ένας πολύ πληθωρικός και άξιος άνθρωπος είχε ένα χαρακτήρα λίγο δύσκολο ή εμείς ήμασταν πολύ μικρές και δεν καταλαβαίναμε, δεν ξέρω (γέλια). Κάπως δηλαδή αυτό δεν το έχω ξεκαθαρίσει πολύ καλά. Οπότε από εκεί πήρα τις βάσεις ότι σεβόμαστε απόλυτα την προσωπικότητα του παιδιού, ότι το αντιμετωπίζουμε πάντα σαν ενήλικα, ότι ότι γίνεται στην τάξη δεν βγαίνει και έξω, ακόμη και τώρα έχω δυσκολία να μιλήσω μπροστά σε μία μαμά για το παιδί της για κάτι που είναι λίγο ακόμα πιο αθώο. Δηλαδή ότι γίνεται στην τάξη δεν έβγαινε εύκολα έξω προς τους γονείς ή έβγαινε πολύ μετρημένα. Οπότε κάπως έτσι πορεύτηκα όλα αυτά τα χρόνια, αυτό είχα δηλαδή σαν άξονα και σιγά σιγά το έχτιζα γιατί από την αρχή μου ήταν λίγο δύσκολο να το δημιουργήσω, να το έχω με τα παιδιά γιατί ούτε το είχα σπουδάσει και κάπως αιωρούνταν.

Ερ: Επομένως τον Freinet και την εκπαιδευτική του θεωρία την γνωρίζατε επειδή είχατε δουλέψει στο συγκεκριμένο νηπιαγωγείο

Ναι, ναι. Την γνώρισα από την πρώτη μέρα που πήγα να δουλέψω.

Ερ: Σχετικά με την κοινότητα του Σκασιαρχείου πως μάθατε και γίνατε μέλος σε αυτή; Το Σκασιαρχείο το γνώρισα από τις δράσεις του, είχαν κάνει μία προβολή ταινίας στην Αλκυονίδα, δεν θυμάμαι ποια ταινία ήταν, και μετά που έκαναν την «Λοξή τάξη» στο Πεδίο του Άρεως. Η λοξή τάξη ήταν μία εβδομαδιαία δράση που στηριζόταν πάνω σε μία λοξή τάξη η οποία είναι εικαστικό έργο του καλλιτέχνη του Ζάφου Ξαγοράρη, αν το ψάξετε θα τη βρείτε πως είναι, υπήρχε ως εγκατάσταση στο μουσείο Μπενάκη και μετά την έφεραν στο πεδίο του Άρεως και για μία βδομάδα οργανώνονταν συνέχεια εργαστήρια, παρουσιάσεις για εκπαιδευτικούς, για παιδιά, για διάφορα βιβλία, πολλά σεμινάρια τα οποία γινόντουσαν υπαίθρια, προβολές ταινίας το βράδυ, συζητήσεις. Μπορείτε να τα βρείτε νομίζω και από το αρχείο στο site του Σκασιαρχείου. Εκεί λοιπόν γνώρισα καλύτερα το Σκασιαρχείο και για να πω την αλήθεια ζήλεψα και λέω κοίταξε να δεις ας πούμε πόσα πράγματα μπορείς να κάνεις και έξω από την τάξη και ενώ όλα τα χρόνια δεν έκανα πολύ περιβαλλοντικά προγράμματα γιατί είμαι μέσα στο κέντρο της Αθήνας και έλεγα τι περιβαλλοντικό πρόγραμμα να κάνω μέσα στα τσιμέντα, την άλλη μέρα λέω δεν το βλέπω λίγο

αλλιώς. Οπότε κοίταξα βγαίνοντας από το σχολείο τριγύρω και πολύ κοντά μας είναι ο λόφος Σφ., είναι ακριβώς πάνω από το Π.Α. αλλά είναι δίπλα σχεδόν, πέντε τετράγωνα πιο κάτω από το σχολείο. Έτσι αποφάσισα να ασχοληθώ ,με το λόφο Σφ., να στήσω την υπαίθρια τάξη μας εκεί πέρα, γίναμε αφορμή να φτιαχτεί ο λόφος από την αρχή γιατί ήταν εντελώς εγκαταλελειμμένος και με πολλά σκουπίδια και αφρόντιστος.

Ερ: Όταν γίνατε μέλος της ομάδας, σας έγινε κάποια επιμόρφωση; Αν ναι, ποιος ήταν ο ρόλος της και σε τι σας βοήθησε;

Όχι, όχι. Μόνο ανταλλαγή απόψεων σε επίπεδο φιλικό, δηλαδή έλεγε ο ένας τις καλές πρακτικές και ο άλλος το ίδιο. Όχι δεν κάναμε κάποια επιμόρφωση τότε. Ως μέλος στο Σκασιαρχείο συμμετείχα στο σχεδιασμό του πρώτου πιλοτικού προγράμματος που κάναμε και έκανα εγώ επιμορφώσεις σε εκπαιδευτικούς, μικρά βιβλία, έξοδος στην κοινότητα, τέχνη και είχα κάνει αρκετές ενότητες. Πήγα απευθείας ως επιμορφώτρια (γέλια). ,

Ερ: Πότε ξεκινήσατε να διδάσκετε με βάση τις παιδαγωγικές τεχνικές του Freinet και τι αλλαγές παρατηρήσατε στους μαθητές σας; Βασικά μου είπατε από την αρχή της εκπαιδευτικής σας πορείας οπότε τι αλλαγές παρατηρήσατε;

Τις χρησιμοποιούσα από την αρχή αλλά δεν μπορώ να πω πως είχε μια συνέχεια όλα τα χρόνια. Νομίζω στην αρχή γνώρισα την φιλοσοφία αυτής της παιδαγωγικής. Μετά όταν έφυγα από αυτό το ιδιωτικό και δούλεψα για 9 χρόνια σαν αναπληρώτρια κάθε σχολείο που πήγαινα ήταν λίγο διαφορετικά δομημένο. Υπήρχε δηλαδή ήδη ένα καθεστώς ας πούμε που όταν πηγαίνεις κάπου για μία χρονιά είναι κάπως δύσκολο να το αλλάξεις. Το φέρνεις στα μέτρα σου αλλά με τον ήδη υπάρχοντα μπούσουλα που υπάρχει στο σχολείο από τα σταθερά άτομα που υπάρχουν. Δεν μπορώ να πω πως είχα τη δυνατότητα πάντα να επεκταθώ, να κάνω κάτι παραπάνω, δεν ξέφυγα από την φιλοσοφία αλλά δεν μπορώ να πω ότι ήταν δομημένο με τις τεχνικές της παιδαγωγικής Freinet. Πιο πολύ τα τελευταία έντεκα χρόνια που είμαι σταθερά σε ένα σχολείο επειδή πήρα οργανική θέση είναι ένα κλίμα, πρόγραμμα που το έχω διαμορφώσει και κυλάει μια χαρά. Αλλά είμαι εγώ σταθερή στο χώρο οπότε μου δίνει αυτό μία άλλη ευχέρεια. Όσο περιφέρεσαι από σχολείο σε σχολείο χάνεις πάρα πολύ

χρόνο να προσαρμοστείς, να ψυχανεμιστείς το κλίμα που υπάρχει, αλλιώς λειτουργούν οι γονείς στο Περιστέρι, αλλιώς στο Λαύριο, αλλιώς στο Γκύζη, αλλιώς στο Αιγάλεω αλλά και η κάθε φιλοσοφία που έχει μπει από τις μόνιμες που είναι εκεί πέρα. Δεν είχα δυσκολίες, συνεργάστηκα πολύ καλά σε όλα τα σχολεία που πήγα, απλά δεν προλαβαίνεις να ανοίξεις τη δική σου ατζέντα προς όλους τους τομείς. Στην προσπάθεια σου να κρατήσεις τις ισορροπίες θα κάνεις πίσω σε κάποια πράγματα και μπορείς να κάνεις σε αυτά που θεωρείς εσύ πιο σπουδαία γιατί πρέπει να βγάλεις τη χρονιά, πρέπει να έχεις αρμονική συνεργασία. Τις ισορροπίες τις κρατούσα πάντα σε σχέση με τους συναδέλφους, με τα παιδιά όμως είχα συγκεκριμένες αντιλήψεις. Την παιδοκεντρική ας πούμε δεν την άλλαξα ποτέ και βλέπω πάντα ότι τα παιδιά είναι χαρούμενα, είναι ευχαριστημένα, αγαπάνε το σχολείο, όλη αυτή η παρότρυνση για συνεργασία, για αλληλεπίδραση τους κάνει πάρα πολύ καλό, η δημιουργικότητα που υπάρχει με τα μικρά βιβλία, την εφημερίδα, οι πρωτοβουλίες που παίρνουν τα παιδιά είναι επίσης πολύ σημαντικό κομμάτι και ότι αισθάνονται περήφανα ότι μπορούν να καταφέρουν τέτοια πράγματα. Εγώ βλέπω κάθε φορά που βραβεύεται το σχολείο είτε από τις πράσινες γωνιές γιατί συμμετέχουν σε πολλά προγράμματα, στην παιδική λογοτεχνική συμπεριφορά, είτε από άλλους διαγωνισμούς στο «Bravo Schools», τα παιδιά αισθάνονται πάρα πολύ ωραία και ο κόπος τους έχει μία ανταπόκριση. Δεν είναι μόνο η βράβευση, αισθάνονται μία υπερηφάνεια όταν βγαίνει η εφημερίδα, όταν παίρνουν τα μικρά βιβλία και τα μοιράζουν σε άλλη τάξη, όταν τα πηγαίνουν στο σπίτι, γενικά χαίρονται τη δουλειά τους.

Ερ.: Τι αξιοποιήσατε και τι χρειάστηκε να αναμορφώσετε από τις πρακτικές αυτές; Το συμβούλιο της τάξης ας πούμε δεν μπορώ να το ξεκινήσω από τον Σεπτέμβριο με τα πεντάχρονα και τα τετράχρονα που δεν έχουν πάει ξανά σχολείο. Θα περάσει ένα μεγάλο χρονικό διάστημα που θα κάνουμε προετοιμασία συμβουλίου, δηλαδή πως καθόμαστε, πως μιλάμε. Εγώ ξέρω ότι κάποια στιγμή θέλω να αρχίσω το συμβούλιο οπότε μπορώ ας πούμε κάποια στιγμή να δίνω το αντικείμενο του λόγου και να πω σήμερα παιδιά θα μιλήσουμε έτσι χωρίς όμως να τους πω για το συμβούλιο. Κάνω πολλές δραστηριότητες προετοιμασίας για κάτι όπως είναι το συμβούλιο που είναι λίγο πιο δύσκολο και μετά ας πούμε θα πω ότι αυτό που κάνουμε το λέμε συμβούλιο και θα το κάνουμε τώρα με όλους αυτούς τους κανόνες, θα τους εισάγω πιο

σταδιακά. Επειδή είναι λίγο πιο δύσκολα σε τόσο μικρά παιδιά που δεν έχουν κατακτήσει βασικές δεξιότητες επικοινωνίας σε μία ομάδα. Να δέσει η ομάδα είναι το πρώτο, να υπάρχει εμπιστοσύνη, να μπορούν να εκφράζονται τα παιδιά ελεύθερα και μετά ας πούμε φτάνουμε στο πιο τυπικό μέρος, να παίρνουμε το λόγο, να δίνουμε το λόγο στους άλλους, να καταγράφουμε με όποιο τρόπο μπορούμε τα θέματα, τις επιβραβεύσεις και τις αποφάσεις. Τα μικρά βιβλία τα δουλεύουμε ομαδικά στην αρχή και μετά προχωράμε σε μικρότερες ομάδες μέχρι να φτάσουμε στις ατομικές ιστορίες και ανάλογα και την ομάδα κάθε χρονιά γιατί είναι ομάδες με παιδιά που μιλάνε, είναι ομάδες που έχουν αλλόγλωσσους μαθητές και δεν ξέρουν την γλώσσα, είναι ομάδες που έχουν θέματα συμπεριφοράς ή έχουν προβλήματα λόγου, οπότε εκεί πέρα πάντα αναμορφώνεις λίγο το πρόγραμμα σου ή τον τρόπο που θα κάνεις την κάθε τεχνική. Και επειδή είμαστε σε μία πιο μικρή ηλικία, τα κείμενα δεν μπορούν να τα γράψουν τα παιδιά, τα κείμενα τα αφηγούνται και όπως τα αφηγούνται τα γράφω εγώ. Γίνομαι εγώ ο γραμματέας.

Ερ.: Ποιοι είναι οι λόγοι που συνεχίζετε να εφαρμόζετε τις παιδαγωγικές του Freinet; Γιατί αξιοποιείται τις παιδαγωγικές του σήμερα; Πιστεύετε πως είναι επίκαιρη; Εγώ νομίζω πως είναι πιο επίκαιρη από ποτέ η παιδαγωγική του Freinet γιατί έχει μία ελευθερία για τα παιδιά. Τα παιδιά αισθάνονται πολύ ελεύθερα μέσα σε αυτό το πλαίσιο αλλά ταυτόχρονα υπάρχει και το πλαίσιο στο οποίο πρέπει να κινηθούν όπου θα σέβονται πάντα τους συμμαθητές τους, ξέρουν ότι θα υπάρχει αποδοχή και σεβασμός και για τα ίδια, και είναι αξίες και δεξιότητες που θεωρώ πως είναι πολύ απαραίτητες.

Ερ.: Τι θεωρείτε ότι σας προσφέρει σε προσωπικό επίπεδο; Τι αρχές θεωρείτε ότι καλλιεργεί ότι καλλιεργεί στα παιδιά και τι εφόδια τους δίνει; Εγώ νομίζω ότι το κρατάω γιατί περνάω καλά (γέλια). Μου αρέσει αυτός ο τρόπος, την χαίρομαι τη δουλειά στην τάξη. Χαίρομαι αυτή την ελευθερία, τη δημιουργικότητα, τον οίστρο των παιδιών να κάνουμε τα βιβλία, δηλαδή με το που θα μάθουν την τεχνική να διπλώνουν κάθε μέρα μπορεί να κάνουν 5-6 ο καθένας, άσχετα αν έχει περιεχόμενο ή δεν έχει, και μόνο να το διπλώσουν. Ας πούμε μου αρέσει πάρα πολύ όταν λένε κυρία πότε θα κάνουμε μία εφημερίδα ή όταν είναι τα

νήπια που είναι η δεύτερη χρονιά: «Δεν ήρθε ακόμη γράμμα κυρία από την Αίγινα» (γέλια) επειδή έχουμε αλληλογραφία με ένα νηπιαγωγείο της Αίγινας τρία χρόνια τώρα και παλεύουμε να πάμε στο τέλος της χρονιάς μια εκδρομή και πάντα κάτι τυχαίνει και είμαστε σε συνεχή αλληλογραφία μέχρι να μπορέσουμε να πάμε. Ήρθαν μια φορά αυτοί εδώ, ελπίζουμε να πάμε και εμείς. Στα παιδιά τώρα δίνει βασικές κοινωνικές δεξιότητες, όπως είναι η συνεργασία, ο σεβασμός, η ενσυναίσθηση, η αλληλεγγύη που για το κοινωνικό μέρος νομίζω είναι το πιο σημαντικό. Επίσης, καθώς εμπλέκονται τα παιδιά μέσα σε όλες αυτές τις δραστηριότητες αναπτύσσεται η φαντασία, η δημιουργικότητα, η λεπτή κινητικότητα, γραφή, ανάγνωση, η έκφραση νομίζω ότι εξυπηρετεί όλα το πρόγραμμα του νηπιαγωγείου.

Ερ.: Σε περίπτωση που αντιμετωπίσατε δυσκολίες, ποιες ήταν αυτές και πως τις ξεπεράσατε;

Ευτυχώς αντίδραση από γονείς δεν βρήκα ποτέ, απεναντίας είναι πολύ συνεργάσιμοι, πολύ ενθουσιασμένοι με τη δουλειά. Από εκπαιδευτικούς δεν βρήκα αρνητικές αντιδράσεις αλλά εντάξει ο καθένας ακολουθεί το δικό του τρόπο. Έτσι κι αλλιώς το νηπιαγωγείο, ακόμα και αυτή που είναι στο ολοήμερο μπορεί να έχει αυτόνομο δικό της πρόγραμμα, δεν παρεμβαίνω όπως δεν παρενέβη κάποιος και σε εμένα. Μπορώ να πω όμως ότι κάποιες φορές όταν κάνουμε πολύ ανοιχτές εκδηλώσεις, παρουσιάσεις προγραμμάτων εντάξει δεν αρέσει σε κάποιους. Εγώ συνεργάζομαι με ένα διπλανό νηπιαγωγείο το οποίο δεν ακολουθεί όχι μόνο την παιδαγωγική του Freinet, γενικότερα δεν είναι δραστήριο, και σε προγράμματα και τα λοιπά. Εεε και κάπου υπάρχει μια μιζέρια ρε παιδί μου, όχι όμως ότι θα μου πουν ποτέ γιατί το κάνεις αλλά έχω ακούσει ότι «καλό είναι φέτος να κάνουν όλοι τα ίδια πράγματα». Μα δεν γίνεται να κάνουμε τα ίδια πράγματα γιατί δεν μπορώ να υποστηρίξω ας πούμε αυτό που κάνει. Υπάρχουν βέβαια κάποιοι γονείς που λένε γιατί το ένα νηπιαγωγείο δεν κάνει αυτά που κάνει το άλλο, αλλά εντάξει το προσπερνάμε αυτό και πάμε παρακάτω. Είμαστε εκεί και οι δύο προϊστάμενες πολλά χρόνια οπότε λίγο υπάρχει σύγκριση, αλλά αυτό που λέω πάντα εγώ όσες φορές με ρωτάνε είναι ότι και το άλλο νηπιαγωγείο δουλεύει εξίσου καλά, κάνουν πολλά πράγματα, αγαπάνε και φροντίζουν πολύ τα παιδιά και είμαστε το ίδιο πράγμα.

Βέβαια μου λένε οι γονείς ότι δεν είναι το ίδιο πράγμα αλλά και εγώ είκοσι με είκοσι πέντε παιδιά μπορώ να έχω στην τάξη, δεν μπορώ να έχω όλο το κόσμο της γειτονιάς.

Ερ.: Ποιες τεχνικές Freinet χρησιμοποιείτε; Γιατί επιλέξατε αυτές; Περιγράψτε μου αναλυτικά.

Νομίζω σχεδόν όλες. Και το συμβούλιο, και τα μικρά βιβλία, και την εφημερίδα, την αλληλογραφία, την έξοδο στην κοινότητα, τέχνη. Εντάξει τα ελεύθερα κείμενα δεν κάνουμε, εννοώ δεν τα κάνουμε με τον τρόπο που γίνονται στο δημοτικό αλλά ελεύθερο κείμενο είναι και η αφήγηση μιας παραγράφου για την εφημερίδα ασ πούμε. Βγαίνουμε πολύ εκτός σχολείου και έχουμε πολύ κοινότητα μέσα στο σχολείο, ποιος και ποιος δεν έρχεται, συγγραφείς, καλλιτέχνες, γονείς που έχουν κάτι να δείξουν, οδοντίατροι, μουσικοί. Εμείς έχουμε πάει σε πολλά μουσεία, θέατρα, πάρκα, λαϊκή, στο φούρνο, βόλτες στη γειτονιά ή στο λόφο Σφινόπουλου. Κυριακάτικα εργαστήρια με τους γονείς είτε με αφορμή κάποια παρουσίαση προγράμματος να κάνουμε ένα εικαστικό εργαστήρι στο τέλος που να συμμετέχουν και οι γονείς. Είναι καθιερωμένο το Χριστουγεννιάτικο εργαστήρι μας μια Κυριακή του Δεκέμβρη, κινηματογραφική λέσχη κάναμε παλαιότερα, ειδικά τα πρώτα χρόνια της κρίσης που ο κόσμος δεν έβγαине, δεν έκανε ούτε πάρτυ, επειδή ήταν πολύ απότομο και βαρύ κάναμε κινηματογραφική λέσχη το Σάββατο. Ερχόντουσαν 50-60 άτομα, χαμός γινόταν, είχαμε περάσει πολύ ωραία τότε. Ντυνόntonτουσαν όλοι ωραία και ερχόντουσαν να δουν κινηματογράφο στο σχολείο, είχαμε προτζέκτορες στην τάξη και φτιάχναμε ποπ κορν για τα παιδιά και καφέ για τους γονείς, σου λέω έξοδος κανονική.

Ερ.: Πως βλέπετε τον ρόλο σας ως εκπαιδευτικό μέσα στην τάξη αλλά και γενικότερα; Ακόμη και τώρα με τρομάζει η εξουσία που έχουν οι εκπαιδευτικοί μέσα στην τάξη. Δηλαδή αυτό φροντίζω πάντα να το ελέγχω. Δίνω πρώτα λόγο και ύπαρξη στα παιδιά και μετά να είμαι εγώ. Εντάξει πάντα τηρώ το πρόγραμμα κτλ αλλά είναι αυτό που είπα στην αρχή, με τρομάζει η εξουσία που έχουμε σαν εκπαιδευτικοί μέσα στην τάξη. Γι' αυτό πάντα φροντίζω να το οριοθετώ. Άλλωστε τα παιδιά πρέπει να είναι πρωταγωνιστές στην τάξη, σε ένα πρόγραμμα που το έχω κάνει εγώ αλλά είναι για εκείνα, να το ζήσουν αυτά, να το διαμορφώσουν εκείνα όπως μπορούν περισσότερο,

να αλλάξουν πράγματα, όχι να είμαι εγώ το επίκεντρο. Που είσαι το επίκεντρο γιατί εσύ θα το σχεδιάσεις, θα το οργανώσεις, θα το προτείνεις απλά να είναι με ένα τρόπο που να φαίνεται ότι βγαίνει από τα παιδιά και να το κάνεις να φανεί δικό τους.

Ερ.: Ποιος θεωρείτε ότι είναι ο ρόλος των μαθητών στην εκπαιδευτική διαδικασία; Για εμένα πρέπει να είναι πρωταγωνιστές μέσα στην τάξη, να παίρνουν πρωτοβουλίες, να συνεργάζονται, να υπάρχει ενσυναίσθηση, αλληλεγγύη, να μαθαίνουν και να περνάνε καλά. Είναι πολύ σημαντικό να μαθαίνουν τα παιδιά στο σχολείο αλλά να το κάνουν ευχάριστα.

Ερ.: Μπορείτε να μου περιγράψετε μια ημέρα στην τάξη σας που θεωρείτε πως είναι χαρακτηριστική της διδασκαλίας σας;

Μια μέρα σε μια τάξη νηπιαγωγείου έχει πάρα πολλά πράγματα (γέλια). Καταρχήν δεν αναλώνω χρόνο σε ρουτίνες, δηλαδή τώρα να κάνουμε το παρουσιολόγιο, τώρα να κάνουμε αυτό, τώρα να κάνουμε εκείνο. Το παρουσιολόγιο το έχω έξω από την τάξη, οπότε κάθε παιδάκι που έρχεται γυρίζει το μήλο με το όνομα του, μπορεί να δει ποιοι άλλοι έχουν έρθει γιατί νομίζω ότι είναι πολύ ψυχοφθόρο για όλους. Αφού συγκεντρωθούμε θα κάνουμε την καλημέρα, θα κάνουμε το ημερολόγιο, θα πούμε τα νέα, αν κάποιος έχει φέρει κάτι μπορεί να το δείξει αν θέλει, μετά θα πούμε τι θέλουμε να κάνουμε σήμερα, τον προγραμματισμό της ημέρας. Ξεκινάμε με ελεύθερες και μπορεί εκεί στις ελεύθερες εγώ να δουλεύω κάτι πιο εξειδικευμένο με κάποιο παιδί είτε λεπτή κινητικότητα είτε κάτι στα μαθηματικά τέλος πάντων είτε κάτι στην γραφή, κάποιος που δεν ξέρει το όνομα του να καθίσει να το γράψει και επιβλέπω παράλληλα τις ομάδες που βρίσκονται στα κέντρα ενδιαφέροντος στις υπόλοιπες γωνιές. Αφού τελειώσουμε θα μαζευτούμε και η κάθε ομάδα θα παρουσιάσει αυτό που έκανε, αυτό νομίζω είναι πάρα πολύ ωραίο γιατί τα παιδιά μιλάνε για κάτι που το έχουν δουλέψει, το έχουν σκεφτεί, που το έχουν προτείνει. Πολλές φορές που ασχολούνται με το οικοδομικό υλικό κάνουν μεγάλες κατασκευές και λένε ότι εγώ ας πούμε ήθελα να κάνω ένα μεγάλο τρένο, εγώ ήθελα να κάνω μια πολυκατοικία και δεν στεκόταν και με βοήθησε ο Μάρκος για να το φτιάξουμε, μαζί με τον άλλον κάναμε την γέφυρα για να περνάει από κάτω το τρένο, δηλαδή στις κατασκευές υπάρχει μια πολύ ωραία συνεργασία και είναι ένας ωραίος τρόπος να το

εκφράσουν και τα παιδιά. Μετά θα φάμε και μετά το φαγητό είναι η κεντρική, μία από τις δραστηριότητες που έχουμε να κάνουμε, θα τη συζητήσουμε, υπάρχει κάτι σχετικό με κάποιο τραγούδι, κάποια παρουσίαση αν θέλω να ενισχύσω αυτό που θέλω να μάθουν τα παιδιά, κάποιο κινητικό, αν είναι ένα παραμύθι θα το παίξουμε. Μετά θα βγούμε διάλειμμα. Όταν τελειώσει θα κάνουμε πάντα μια άσκηση σιωπής για πέντε λεπτά, λέω πάντα εγώ ένα τραγούδι ώστε να χαλαρώσουμε όλοι και να ξεκουραστούν. Μετά κάνουμε λίγη γυμναστική και μπαίνουμε στη δεύτερη δραστηριότητα, που συνήθως είναι κάτι με γλώσσα ή μαθηματικά. Αυτό θα πάρει μέχρι τις 12.30 περίπου και συνήθως μετά έρχεται η απογευματινή δασκάλα που θα της πούμε τι κάναμε και μετά θα πάνε ξανά για ελεύθερες τα παιδιά. Όταν πάει 1 τότε θα φύγουν κάποια και τα υπόλοιπα θα συνεχίσουν το πρόγραμμα τους το απογευματινό. Ανάλογα αν το πρωί συζητάμε για το πρόγραμμα που έχουμε πάρει μέρος «Πόλη και Μνημεία» μπορεί στο δεύτερο μέρος να κάνουμε κάτι εικαστικό ή μπορεί να πούμε πως την άλλη μέρα το πρωί θα ξεκινήσουμε να κάνουμε φαντάσματα ξέρω γω ή να ξεκινήσουμε να ζωγραφίζουμε κάτι συγκεκριμένο. Είναι σύνθετη η μέρα στο νηπιαγωγείο και πλούσια.

Ερ.: Θα ήθελα να αφηγηθείτε μια «δυνατή» προσωπική σας εμπειρία η οποία σας επηρέασε.

Προσωπική στιγμή...Δεν μου έρχεται κάτι συγκεκριμένο στο μυαλό. Πολλά και διάφορα από εκείνα που λένε τα παιδιά τα ωραία αλλά δεν έχω κάτι πρόχειρο τώρα. Εντάξει είναι πολύ ωραία τα συναισθήματα που έχεις όταν ολοκληρώνεται ένα πρόγραμμα ας πούμε όταν κάναμε τα διήμερα στο λόφο Σφινόπουλου που δουλεύαμε ολόκληρη την χρονιά από τον Οκτώβρη μέχρι τον Μάιο και τον Μάιο μετά κάναμε μία διήμερη γιορτή που είχε 500 άτομα κάθε μέρα και τα παιδιά ας πούμε ήταν στο μικρόφωνο και λέγανε «Γεια σας, καλώς ήρθατε στη γιορτή των παιδιών, ευχαριστούμε που είναι εδώ όλη η γειτονιά» και που μιλούσαν και αυθόρμητα πολλές φορές χωρίς να τους έχω πει κάτι, νομίζω ήταν ένα από τα πιο ωραία αυτό γιατί είχε πολλή δουλειά από τον Οκτώβρη μέχρι τον Μάιο, να φτιαχτεί ο λόφος, αλλά αυτό είναι μια άλλη ιστορία. Ήταν μια γιορτή με πάρα πολλά εικαστικά εργαστήρια, με πολλούς συγγραφείς που διαβάζανε παραμύθια, ήταν η πλανόδια βιβλιοθήκη από το δίκτυο για τα δικαιώματα του παιδιού, εργαστήρια για τους γονείς. Όλος ο λόφος

είχε διαμορφωθεί σε 8 με 10 εργαστήρια, και το Σάββατο και την Κυριακή είχαν έρθει πρόσκοποι και είχαν κάνει μια πολύ μεγάλη γέφυρα που περνούσαν τα παιδιά, είχαν κάνει παιχνίδι κρυμμένου θησαυρού, ήταν πάρα πολύ ωραίο. Αυτές οι μέρες ήταν πάρα πολύ δυνατές, όπως και όλες οι άλλες οι γιορτές ανοιχτές που έχουμε κάνει γιατί εκεί έχει ένα μεγαλύτερο ρίσκο, να βγάλεις το σχολείο έξω. Έχει και πολλή δουλειά και περισσότερη έκθεση και σε κριτική, καθώς ξέρουμε πως όλοι δεν ξεκινάνε από το να επαινέσουν, αλλά μπορώ να πω ότι ακούσαμε πολλούς επαινούς. Και την άλλη χρονιά που κάναμε και σε συνεργασία με άλλα σχολεία, γιατί όπως ζήλεψα εγώ την «λοξή τάξη», ζήλεψαν και άλλοι τη δική μου γιορτή των παιδιών στο λόφο Σφινόπουλο και κάναμε «διαβάζω στα πάρκα, φθινόπωρο στα πάρκα» πολλές δράσεις συνεργατικές και πάρα πολύ ωραίες. Αλλά αυτή, η δεύτερη μέρα της πρώτης φοράς στου Σφινόπουλου που έλεγαν σε όλο τον κόσμο «σας ευχαριστούμε που ήρθατε στο λόφο μας στη γιορτή των παιδιών» ήταν πολύ ωραία. Αλλά και στην τάξη έχει πολλά ωραία. Άλλη μία ωραία στιγμή ήταν όταν πήγαμε στην Τεχνόπολις, για ένα πρόγραμμα «το παιδί, η πόλη και τα μνημεία» και είχαμε κάνει ένα χαρτογλυπτό με την λέξη «Αθήνα» και όταν πήγαμε στην Τεχνόπολις είπαν στον τότε δήμαρχο, τον Καμίνη, αν ήθελε κάποιο γλυπτό να του το χαρίσουμε και εκείνος διάλεξε το δικό μας. Και όταν του είπαν να το πάρει είτε πως δεν ήθελε να το πάρει αλλά να μου το φέρουν τα παιδιά και πήγαμε στο δημαρχείο όπου μας υποδέχτηκε εκεί πέρα, μας πήγε στο γραφείο του, του δώσαμε το γλυπτό. Ήταν και αυτή έτσι μια ωραία μέρα στο σχολείο με τα παιδιά.

Συνέντευξη Ε.Μ.

Ερ.: Πώς ονομάζεστε και τι ηλικία έχετε;

Ωραία. Ονομάζομαι Ε. Μ. και είμαι 42 χρονών.

Ερ.: Πόσα χρόνια εργάζεστε στον εκπαιδευτικό τομέα; (ιδιωτικό ή δημόσιο)

Ναι. Μόνο στο δημόσιο σχολείο και δουλεύω 18 χρόνια.

Ερ.: Έχετε παρακολουθήσει επιπρόσθετα σεμινάρια, επιμορφώσεις ή κάποιο μεταπτυχιακό;

Σε όλα ναι (γέλια). Ας πω τα πιο μεγάλα, τρία που ήταν διετή. Είχαν να κάνουν με την δημοκρατική παιδεία, την παιδαγωγική θεωρία του Freinet και το μεταπτυχιακό μου. Το μεταπτυχιακό μου είναι του ΕΚΠΑ, το «Τεχνολογίες της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας». Έχω κάνει και διάφορα σεμινάρια ειδικής αγωγής, μουσειοπαιδαγωγική, θεατρικά, μουσικοκινητικά.

Ερ.: Κατά την επαγγελματική σας πορεία ποια χαρακτηριστικά είχαν οι παιδαγωγικές πρακτικές που έχετε χρησιμοποιήσει; Τι σας οδήγησε να αλλάξετε τον τρόπο διδασκαλίας σας.

Ναι έχει μεταβληθεί αρκετά. Έχει αλλάξει πολύ από ένα δασκαλοκεντρικό μοντέλο σε ένα ουσιαστικό μαθητοκεντρικό, ακόμα και για πράγματα που δεν ρωτούσα τα παιδιά παλαιότερα. Κυρίως έχει αλλάξει σε ένα τρόπο εργασίας των παιδιών πιο αυτόνομο, μη παρεμβατικό από εμένα. Επειδή είναι μικρή ηλικία πάντα με ενδιέφερε τι μπορούσαν να κάνουν τα παιδιά μόνα τους, οπότε δοκιμάζοντας και βλέποντας. Ήθελα να βρω τρόπους για να φέρνουν τις ιδέες τους στην τάξη. Κάποτε απογοητευόμουν, κάποτε έπαιρνα ενθάρρυνση και προσπαθούσα να βρω κάτι σταθερό, μια μέθοδο που θα με βοηθούσε μόνιμα.

Ερ.: Πώς γνωρίσατε τον παιδαγωγό Freinet και την εκπαιδευτική του θεωρία;

Μέσα από το μεταπτυχιακό μου πρώτα τον γνώρισα, γιατί ήταν ο πρώτος που εισήγαγε τον κινηματογράφο στο πρόγραμμα σπουδών του και η διπλωματική μου αφορούσε την κινηματογραφική εκπαίδευση. Από εκεί λοιπόν πρώτα και μετά έμαθα για το σεμινάριο που γνώρισα και τις υπόλοιπες τεχνικές.

Ερ.: Σχετικά με την κοινότητα του Σκασιαρχείου, πώς μάθατε και γίνατε μέλος σε αυτήν;

Για αυτήν έμαθα από το σεμινάριο που παρακολουθούσα σχετικά με την δημοκρατική εκπαίδευση του τμήματος πολιτικής επιστήμης, εκεί με ενημέρωσαν.

Ερ.: Όταν γίνατε μέλος της ομάδας, σας έγινε κάποια επιμόρφωση; Αν ναι, ποιος ήταν ο ρόλος της και σε τι σας βοήθησε;

Καταρχήν με βοήθησε συστηματικά με τα σεμινάρια που έκανε στο διετές πρόγραμμα και στη συνέχεια μέσα από τις συζητήσεις που έκανα με τους συναδέλφους που γνώρισα εκεί. Δεν είμαι οργανωμένη να πηγαίνω τακτικά στο Σκασιαρχείο, αλλά το σεμινάριο με οδήγησε σε νέες γνωριμίες.

Ερ.: Πότε ξεκινήσατε να διδάσκετε με βάση τις παιδαγωγικές τεχνικές του Freinet και τι αλλαγές παρατηρήσατε στους μαθητές σας;

Ξεκίνησα τα τελευταία τέσσερα χρόνια να τις εφαρμόζω. Εκφράζονται περισσότερο τα παιδιά σε προφορικό επίπεδο. Εκφράζονται με ένα τρόπο συστηματικό που παρατηρώ και εγώ τις αλλαγές κάθε παιδιού σε ατομικό επίπεδο και όχι μόνο τις αλλαγές της τάξης.

Ερ.: Τι αξιοποιήσατε και τι χρειάστηκε να αναμορφώσετε από τις πρακτικές αυτές;

Χρησιμοποιώ την τεχνική «τι νέα;» και το συμβούλιο της τάξης συστηματικά, κάθε βδομάδα δηλαδή. Χρησιμοποιώ την εφημερίδα που αφορά νέα του σχολείου και όχι

νέα των παιδιών και φυσικά τον κινηματογράφο. Αυτό το έκανα και πριν μεν, έκανα με τα παιδιά ταινίες, όμως τώρα έχω βάλει μέσα στην μέθοδο αυτή τις τεχνικές του Freinet, ειδικά για την αξιοποίηση των ιδεών των παιδιών σχετικά με τη δημιουργία του σεναρίου και στη διοργάνωση της παραγωγής. Έχω αλλάξει αρκετά πράγματα, κάθε χρόνο αλλάζω κάτι. Το «τι νέα;» στην αρχή τα έγγραφα εγώ, μετά αποφάσισα να τα γράφουν τα παιδιά για να είναι πιο δικό τους, να είναι δική τους η καταγραφή. Μετά στο συμβούλιο για παράδειγμα, μπορεί να έκανα πιο τακτικά συμβούλια αλλά συνειδητοποίησα πως δεν είχε νόημα οπότε σεβάστηκα ότι πρέπει να γίνει μια φορά την εβδομάδα.

Ερ.: Ποιοι είναι οι λόγοι που συνεχίζετε να εφαρμόζετε τις παιδαγωγικές του Freinet; Γιατί αξιοποιείτε τις παιδαγωγικές Freinet σήμερα; Πιστεύετε ότι είναι επίκαιρη;

Ναι πιστεύω πως είναι επίκαιρη γιατί έχει να κάνει με μια φιλοσοφία περισσότερο η οποία σέβεται διαχρονικά την ανάγκη των παιδιών για έκφραση και την διαμόρφωση της δικής τους σχολικής πραγματικότητας. Αυτό είναι που βλέπω και με αγγίζει και οδηγεί στην αλλαγή της τάξης.

Ερ.: Τι θεωρείτε ότι προσφέρει σε εσάς σε προσωπικό επίπεδο; Τι αρχές θεωρείτε ότι καλλιεργεί στα παιδιά και τι εφόδια τους δίνει;

Σε εμένα, με βάζει να έχω μια πιο κριτική ματιά στον εαυτό μου ως εκπαιδευτικό, γιατί στο συμβούλιο κρίνομαι και εγώ και όσο προχωράει η τεχνική βλέπεις ότι είσαι κι εσύ κρινόμενος και έχει πολλή πλάκα αυτό. Με βοηθάει πολύ στο να γνωρίσω τα παιδιά καλύτερα. Καλλιεργεί και σε εμένα και στα παιδιά την υπομονή και την ανοχή. Για παράδειγμα ένας φίλος μας που μπορεί για πέντε μήνες να μην έχει μιλήσει και να μην έχει πει νέο αν και το ξέρουμε, τον περιμένουμε. Κάποια στιγμή θα πει όταν νιώσει έτοιμος. Άλλη περίπτωση είναι ένας φίλος μας να λέει μονίμως το ίδιο πρόβλημα και να θεωρεί ότι δεν λύνεται. Τότε πρέπει κάποια στιγμή και εμείς να αποδεχτούμε πως έτσι είναι. Έτσι καλλιεργείται η αποδοχή σε μεγάλο βαθμό και μαθαίνουμε ότι δεν λύνονται όλα τα προβλήματα. Επίσης, καλλιεργεί τον σεβασμό.

Ερ.: Σε περίπτωση που αντιμετωπίσατε δυσκολίες, ποιες ήταν αυτές και πως τις ξεπεράσατε; (γονείς και εκπαιδευτικοί)

Δυσκολίες αντιμετωπίζω κάθε χρόνο γιατί αλλάζω τάξεις. Την πρώτη χρονιά που το εφάρμοσα έτυχε να ήταν πολύ καλή χρονιά από άποψη παιδιών. Βέβαια την επόμενη χρονιά που είχα να αντιμετωπίσω πάρα πολλά προβλήματα θεώρησα πως αν εφάρμοζα τις τεχνικές όλα θα εξαφανιζόντουσαν δια μαγείας, εξασκήθηκα στην υπομονή (γέλια) αν όχι και στην αποδοχή. Βλέπεις κάθε χρόνο πως αυτές οι τεχνικές καταφέρνουν να βοηθούν τα παιδιά με διαφορετικά προβλήματα ή δυσκολίες, με διαφορετικές προσωπικότητες. Με γονείς ή άλλους εκπαιδευτικούς δεν μπορώ να πω ότι είχα δυσκολίες, ούτε στο συμβούλιο ούτε στο «τι νέα;» που τους είχαμε δείξει, ίσα ίσα με βοήθησε αυτό να το εφαρμόσω και σε εκείνους.

Ερ.: Ποιες τεχνικές Freinet χρησιμοποιείς; Γιατί επέλεξες αυτές; Περιγράψε μου αναλυτικά.

Το «τι νέα;» το κάνουμε κάθε Δευτέρα, τα παιδιά λένε το νέο τους με την σειρά όπως πρέπει και όποιος θέλει. Κάνω αλλαγή και σε κάτι άλλο. Στα νέα, αυτή την στιγμή, διαλέγουμε τον υπεύθυνο των νέων μέσω κλήρωσης για να δίνει το λόγο ενώ στο συμβούλιο εκλέγουμε τον πρόεδρο της τάξης. Κάνουμε αυτή τη διαφορά. Ο πρόεδρος εκλέγεται περίπου μια φορά το μήνα, κάνει σίγουρα δύο συμβούλια. Επίσης, ο πρόεδρος, είναι δικό μας αυτό, έχει το δικαίωμα να προτείνει μια αλλαγή στην τάξη. Βλέπουμε αν μας αρέσει αυτή η αλλαγή ή όχι και το λέμε πιο μετά. Τώρα το άλλο είναι πιο αόριστο ως προς τον τρόπο, έχω γράψει και άρθρο πως δουλεύω το animation, παρόλα αυτά δεν μπορώ να πω ότι είναι μόνο Freinet, είναι συνδυασμός από πολλά πράγματα. Είναι ένα project που κάνω όλη την χρονιά. Φτιάχνουμε μια ταινία animation για να μην φαίνονται τα παιδιά. Κάνουμε τέσσερις διαβουλεύσεις γιατί το σενάριο είναι υπό κατασκευή, είναι πολύ δύσκολο να αποφασίσουμε από την αρχή τι ακριβώς θα κάνουμε. Γυρνάμε την πρώτη σκηνή και συζητάμε για την συνέχεια, έτσι δουλεύουμε και τις υπόλοιπες. Τα παιδιά έχουν ρόλους που μπορούν να αλλάξουν σε κάθε διαβούλευση, δεν είναι οριστικοί οι ρόλοι τους, μπορεί άμα θέλει να αλλάξει. Αυτός είναι και ο λόγος που στους τίτλους

καταγράφεται το όνομα του κάθε παιδιού σε όσα έκανε ώστε να μπορεί να αναγνωρίσει και το ίδιο αλλά και η ομάδα τι έκανε.

Ερ.: Πώς βλέπεις το ρόλο σου ως εκπαιδευτικό μέσα στην τάξη αλλά και γενικότερα;

Γενικά ως εκπαιδευτικός ήμουν πολύ θεωρητική για το νηπιαγωγείο. Συζητούσα αρκετά με τα παιδιά αλλά δεν είχα βρει τρόπο να καταγράψω αυτά που λέγαμε. Αυτό ωφελεί και εμένα για να υπάρχει ως καταγραφή αλλά και τα παιδιά, γιατί τα παιδιά της δικής μας ηλικίας θέλουν και κάτι απτό να υπάρχει. Επομένως, με τα χρόνια, προσπαθώ να βρω τρόπους για να μένει το αποτύπωμα αυτών που κάνουμε στην τάξη. Δεν το καταφέρνω πάντα βέβαια, γιατί είναι δύσκολο να είναι κάτι ανοιχτό και παράλληλα να καταγράφεται.

Ερ.: Πώς βλέπεις το ρόλο των μαθητών στην εκπαιδευτική διαδικασία;

Οι μαθητές του νηπιαγωγείου έχουν μεγάλη χαρά και ενθουσιασμό για να μάθουν και ειδικά αν τους δώσεις αυτά τα εργαλεία γίνονται σαν ώριμοι μαθητές που διαπρέπουν, τα πηγαίνουν πάρα πολύ καλά. Είναι σίγουρα το κέντρο της μάθησης που μπορούν να καταφέρουν πολλά.

Ερ.: Μπορείτε να μου περιγράψετε μια ημέρα στην τάξη σας που θεωρείτε πως είναι χαρακτηριστική της διδασκαλίας σας;

Μια μέρα στην τάξη που είναι χαρακτηριστική και μου αρέσει είναι να φέρει ένα παιδί κάτι, να εκφράσει ένα πρόβλημα και ενώ εγώ έχω σχεδιάσει μια δραστηριότητα να την αλλάξω και να ασχοληθούμε με το ζήτημα που δημιουργήθηκε. Είναι πολύ ωραίο να συμβαίνει αυτό και είναι και χαρακτηριστικό μου, μου το λένε και άλλοι συνάδελφοι γιατί μπορεί να πω πως αύριο θα κάνω αυτό και να μην το κάνω ποτέ (γέλια) αφού τελικά το αλλάζω. Όταν έρχονται τα παιδιά τους βάζω πρώτα να κάτσουμε όλοι μαζί, κάνουμε μια πολύ σύντομη συνομιλία για αυτά που τα απασχολούν και μετά κάνουμε μια κλήρωση για το που θα παίξουν και με ποιον. Δεν

μπορώ να πω ότι ασχολούμαι τόσο με την ημερομηνία και τον καιρό, μπορεί να μην το κάνω και καθόλου. Η ρουτίνα μου είναι περισσότερο η κλήρωση για τις γωνιές και με ποιον φίλο θα παίξουν και έχουν μια μέρα την εβδομάδα ελεύθερη να διαλέξουν εκείνα. Ελέγχουμε εκείνη τη στιγμή αν χθες έπαιξαν με το ίδιο παιδί ώστε να παίξουν με διαφορετικό, τότε είναι που παίζουν και στις γωνιές. Τους λέω παράλληλα και το πρόγραμμα με κάρτες για το τι σκέφτομαι να κάνουμε. Εκεί μπορεί να γίνει κάποια αλλαγή σχετικά με τη σειρά ή με το τι θα κάνουμε. Βέβαια αυτό δεν γίνεται από την αρχή της χρονιάς αλλά στη συνέχεια όταν θα μάθουν ότι έχουν αυτό το δικαίωμα. Αφού παίζουν μαζευόμαστε ξανά στην παρεούλα για να κάνουμε την οργανωμένη δραστηριότητα που θα κρατήσει σίγουρα μιάμιση ώρα, μιάμιση ώρα μαζεμένη. Μετά έχουμε φαγητό και διάλλειμα και αφού επιστρέψουμε συνήθως συνεχίζω την ίδια δραστηριότητα είτε ως εμπέδωση είτε ως ολοκλήρωση. Συνήθως δεν ανοίγω δεύτερο θέμα την ίδια μέρα.

Ερ.: Θα ήθελα να αφηγηθείτε μια «δυνατή» προσωπική σας εμπειρία η οποία σας επηρέασε.

Πάρα πολύ με έχει επηρεάσει μια στιγμή στο «τι νέα;» που έγινε πριν δύο χρόνια. Ήταν ένα κοριτσάκι που ήθελε να πει αλλά είπε πως «έχω ένα νέο αλλά νομίζω πως δεν πρέπει να το βάλουμε στην πόρτα ώστε να το δουν οι υπόλοιποι», γιατί πάντα το ρωτάμε αυτό αν θέλουν τα παιδιά. Συνέχισε λέγοντας πως νομίζει πως έχει ένα νέο που δεν πρέπει να το πει αλλά ήθελε να το πει σε εμένα, οπότε της απάντησα εντάξει αφού δεν θέλεις να το δείξουμε. Το κοριτσάκι αργότερα όταν ήμασταν οι δυο μας μου περιέγραψε ένα περιστατικό κακοποίησης, όχι της ίδιας, αλλά της μητέρας του. Μου άρεσε το γεγονός ότι ένιωσε άνετα να μου εμπιστευθεί κάτι τόσο προσωπικό.

Συνέντευξη Α.Κ.

Ερ.: Πώς ονομάζεστε και τι ηλικία έχετε;

Στα δύσκολα με βάζεις (γέλια). Λοιπόν, εγώ ονομάζομαι Α. Κ. και είμαι 45 ετών.

Ερ.: Πόσα χρόνια εργάζεστε στον εκπαιδευτικό τομέα; (ιδιωτικό ή δημόσιο)

Εργάζομαι από το 2005. Από το 2005 είμαι σε τάξη και όλα αυτά τα χρόνια με τη δική μου επιλογή, είναι προσωπική επιλογή, είμαι στο ελληνικό δημόσιο σχολείο.

Ερ.: Έχετε παρακολουθήσει επιπρόσθετα σεμινάρια, επιμορφώσεις ή κάποιο μεταπτυχιακό;

Από αυτά άλλο τίποτα. Έχω τελειώσει το μεταπτυχιακό μου που είναι στο τμήμα Φιλοσοφικών και Κοινωνικών Επιστημών στο πανεπιστήμιο της Κρήτης, με τίτλο «Πολιτισμός και Ανθρώπινη ανάπτυξη» με ερευνητικό ενδιαφέρον, το θέμα της διπλωματικής μου δηλαδή, τα πειράματα της αντιαυταρχικής και δημοκρατικής εκπαίδευσης στην Ελλάδα της μεταπολίτευσης, το οποίο είναι ένα θέμα που ασχολούμαι τώρα στο διδακτορικό μου, οπότε τώρα είμαι σε φάση διδακτορικού. Είναι μια πολύ καλή μου συνήθεια να παρακολουθώ συνέχεια προγράμματα για να μαθαίνω εννοείται καινούρια πράγματα και να έρχομαι σε επαφή με ανθρώπους που έχουν να πουν πολύ ενδιαφέρουσες ιστορίες. Είμαι υπέρ του να επιμορφωνόμαστε διαρκώς εμείς οι εκπαιδευτικοί, το θεωρώ ένα πολύ σημαντικό κομμάτι όσον αφορά την εξέλιξη της δουλειάς μας, αλλά και την εξέλιξη μας ως άνθρωποι. Είναι ένα πολύ σημαντικό κομμάτι που λείπει από την ελληνική εκπαίδευση η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών, αλλά σε κομμάτι, σε εισαγωγικά θα το πω, «υποχρεωτικότητας», είναι δική μας επιλογή και βούληση για το αν θα επιμορφωθούμε περαιτέρω και με ποιον τρόπο. Τα σεμινάρια που έχω παρακολουθήσει είναι τόσα πολλά που σχεδόν αφορούν όλους τους τομείς, αλλά με ενδιαφέρει πολύ το κομμάτι, το δίπολο δημοκρατία και τέχνη. Άρα, έχω παρακολουθήσει αρκετά σεμινάρια που αφορούν την τέχνη στην εκπαίδευση αλλά και γενικότερα στο κοινωνικό γίνεσθαι. Επίσης, τα σεμινάρια που παρακολουθώ δεν είναι αμιγώς εκπαιδευτικά, μπορεί να είναι από

σχολές κοινωνιολογίας, πολιτικών επιστημών, είναι ένα πολύ ευρύ θέμα για να στο κάνω πιο συγκεκριμένο, αφορούν τα πάντα. Δεν μπορώ να βρω ένα τομέα για τον οποίο να μην έχω ψάξει, εκτός από την ρομποτική που είναι πολύ της μόδας τα τελευταία χρόνια.

Ερ.: Κατά την επαγγελματική σας πορεία ποια χαρακτηριστικά είχαν οι παιδαγωγικές πρακτικές που έχετε χρησιμοποιήσει; Τι σας οδήγησε να αλλάξετε τον τρόπο διδασκαλίας σας.

Θα σου πω μια μικρή ιστορία. Όταν ήμουν 12 ετών και πήγαινα πρώτη γυμνασίου ήρθε στα χέρια μου από την οικογένειά μου ένα βιβλίο του Alexander Neil, «Η θεωρία της αντιαυταρχικής εκπαίδευσης». Οπότε, εγώ από 12 ετών ξεκίνησα να διαβάζω για το Σάμερχιλ στην Αγγλία που είναι και το πρώτο δημοκρατικό σχολείο για να το πω γενικευμένα και καθώς το διάβαζα έλεγα δεν γίνεται να υπάρχει τέτοιο σχολείο και εγώ να πηγαίνω σε ένα παραδοσιακό δημόσιο σχολείο στην Θ., γιατί εκεί γεννήθηκα και μεγάλωσα. Αυτό το βιβλίο έπαιξε καθοριστικό ρόλο όταν το διάβασα στα 12 μου, ώστε στα 28 μου έχοντας ήδη σπουδάσει οικονομικά και φωτογραφία να αποφασίσω να δώσω κατατακτήριες για το παιδαγωγικό. Εκείνη ήταν η στιγμή που κατάλαβα τι ακριβώς πρέπει να κάνω στη ζωή μου γενικότερα. Οπότε πολύ συνειδητά έδωσα στα 28 μου κατατακτήριες και πέρασα στο παιδαγωγικό δημοτικής εκπαίδευσης Αθηνών και επίσης πολύ συνειδητά, ο σκοπός μου ήταν το κομμάτι της δημοκρατίας στα σχολεία και ειδικά το κομμάτι των συνελεύσεων των παιδιών. Όλα αυτά τα χρόνια νιώθω ότι εξελίσσομαι αλλά η παιδαγωγική μου προσέγγιση ήταν πάντα ίδια και αυτή είναι η ελευθερία έκφρασης των παιδιών και πως θα δώσουμε στα παιδιά την ευκαιρία να εκφραστούν, να διεκδικήσουν, να αμφισβητήσουν εμάς και το περιβάλλον τους και να νιώσουν το σχολείο ως ένα τόπο που έχει νόημα, που τους δίνει χαρά και κυρίως να τους δώσουμε την ευκαιρία να καταλάβουν ότι μπορούν να αλλάξουν τα πράγματα, έχουν ανάγκη να γνωρίζουν ότι μπορούν τα ίδια να αλλάξουν τα πράγματα γύρω τους. Αυτό είναι προτιμότερο από το να υιοθετήσουν μια παθητική στάση και να πιστέψουν πως τίποτα δεν περνάει από το χέρι μας και δεν μπορώ να αλλάξω τίποτα και μέσα από τις πρακτικές τις οποίες εφαρμόζω μέσω της εργασίας μου στα σχολεία είχα σκοπό να κάνω τα παιδιά να νιώσουν πως τα

πράγματα εξαρτώνται από αυτά και μπορούν να τα αλλάξουν σε μεγάλο βαθμό. Γι' αυτό και η πρώτη μου συνέλευση παιδιών ήταν το 2005 στο Π. Α. με 26 παιδάκια τετάρτης δημοτικού. Απλά παρατηρώ μέσα από τα βιώματα μου και από τα θεωρητικά κείμενα, εξέλιξη στον τρόπο εργασίας και πλαισίωσης αυτού που κάνω. Οι παιδαγωγικές μου αρχές ήταν πάντα οι ίδιες, Paulo Freire, Alexander Neil, Francisco Ferrer, Celestin Freinet, Janusz Korczak, οι παιδαγωγικές μου αρχές ήταν πολύ συγκεκριμένες. Ήταν και ο λόγος που στα 28 μου χρόνια αποφάσισα να κάνω αυτό το πράγμα. Ήταν πολύ συνειδητή επιλογή και δεν υπήρχε ούτε σπίθα τυχειότητας.

Ερ.: Πώς γνωρίσατε τον παιδαγωγό Freinet και την εκπαιδευτική του θεωρία;

Εεεμ, πως γνώρισα τον Celestin Freinet και την εκπαιδευτική θεωρία του. Ήταν μέρος των διαβασμάτων μου, ακόμα και πριν τις κατατακτήριες για το παιδαγωγικό γιατί είμαι ένας άνθρωπος που μου αρέσει να διαβάζω και να εμπλέκομαι σε κοινωνικοπολιτικά ζητήματα. Στα 12 μπορεί να διάβασα τον Neil, αλλά και ως έφηβη τα διαβάσματά μου ήταν πολυσυλλεκτικά. Θυμάμαι ότι το «Σχολείο του λαού» του Freinet είχε έρθει στα χέρια μου περίπου στα 20-21, πολλά χρόνια πριν. Δεν ξέρω αν όλα αυτά χτίζανε μέσα μου ώστε στα 28 μου με οδήγησαν στο να πάρω αυτή την απόφαση. Οπότε, η παιδαγωγική του Freinet ήταν μέρος των διαβασμάτων μου, αλλά πολύ πιο συνειδητά εννοείται ασχολήθηκα όταν ξεκίνησα να σπουδάζω στο παιδαγωγικό και να αναζητώ σε βιβλιοθήκες βιβλία προκειμένου να διαβάσω, να διαβάσω, να διαβάσω για να μάθω, να μάθω, να μάθω.

Ερ.: Σχετικά με την κοινότητα του Σκασιαρχείου, πώς μάθατε και γίνατε μέλος σε αυτήν;

Τώρα αυτό να σας πω την αλήθεια αν θυμάμαι καλά έγινε επειδή η διπλωματική μου στο μεταπτυχιακό έχει να κάνει με τα πειράματα αντιαυταρχικής εκπαίδευσης στην Ελλάδα μετά την περίοδο της μεταπολίτευσης. Εγώ μελέτησα δύο σχολεία στην Ελλάδα από το '75 και μετά, οι ιδρυτές των οποίων είχαν σαν παιδαγωγική αρχή

αυτές του Freinet και του Neil. Οπότε ήρθα σε επαφή με αυτούς τους ανθρώπους και ενώ ήμουν στη φάση που είχα τελειώσει τη διπλωματική μου, περίπου το 2012-2013, ήρθε όχι στα χέρια μου, αλλά νομίζω στο facebook, μια ειδοποίηση για μια ημερίδα που έκανε το Σκασιαρχείο σε σχέση με τη θεωρία του Freinet. Επειδή η διπλωματική μου είχε σχέση ακριβώς με αυτό, με την παιδαγωγική Freinet και πως αυτή εφαρμόστηκε στην Ελλάδα στην μεταπολίτευση, η αφορμή ήταν ότι είδα αυτή την ημερίδα οπότε ήρθα σε επαφή με την ομάδα του Σκασιαρχείου και έτσι παρουσίασα σε αυτή την ημερίδα τη διπλωματική μου. Ζούσα στην Κ., οπότε ήρθα στην Αθήνα για να παρουσιάσω στο συνέδριο τη διπλωματική μου και έτσι γνώρισα τους ανθρώπους του Σκασιαρχείου. Ασχολήθηκα πολύ ενεργά μετά με την ομάδα συμμετέχοντας στα πιλοτικά προγράμματα ως επιμορφώτρια. Έτσι έγινε η επαφή με το Σκασιαρχείο, έχοντας εγώ ολοκληρώσει τη διπλωματική μου και βλέποντας πως υπάρχει μια ημερίδα, ένα συνέδριο σε σχέση με αυτό.

Ερ.: Όταν γίνατε μέλος της ομάδας, σας έγινε κάποια επιμόρφωση; Αν ναι, ποιος ήταν ο ρόλος της και σε τι σας βοήθησε;

Λοιπόν, όταν έγινα μέλος του Σκασιαρχείου όπως σας είπα είχα ήδη τελειώσει την διπλωματική μου και το μεταπτυχιακό μου, οπότε στο πρώτο πιλοτικό που έγινε στην Αθήνα τον Μάρτιο του 2017, με κάλεσαν και σαν επιμορφώτρια - αλλά είχα την χαρά να συναντήσω κι άλλους ανθρώπους και μέλη του Σκασιαρχείου που ήταν και οι ίδιοι επιμορφωτές και εννοείται πως είδα τις δουλειές άλλων και έμαθα μέσα από αυτές, όπως έδειξα και εγώ τη δική μου δουλειά σε άλλους, υπήρχε δηλαδή μια αλληλοεπίδραση θα μπορούσα να πω- και επίσης για εμένα πολύ σημαντική ήταν η συνάντησή μου με κάποιους Γάλλους συνεργάτες μας, που ήρθαν από τη Γαλλία για να μας κάνουν επιμορφώσεις και για εμένα ήταν πολύ σημαντικό κομμάτι. Αυτές οι επιμορφώσεις επέδρασαν πολύ ουσιαστικά στη δουλειά μου.

Ερ.: Πότε ξεκινήσατε να διδάσκετε με βάση τις παιδαγωγικές τεχνικές του Freinet και τι αλλαγές παρατηρήσατε στους μαθητές σας;

Στην ουσία, μπαίνοντας στην τάξη του Π. Α. το 2005 για πρώτη φορά έφερνα μαζί μου αυτό το θεωρητικό κομμάτι των διαβασμάτων μου και των αρχών και αξιών που ήθελα να εφαρμόσω. Οπότε μπορώ να σου πω ότι και το 2005 με τα παιδιά μου κάναμε εφημερίδα, υπήρχε πάντα αυτή η παιδαγωγική στη ζωή μου όπως σου είπα και νωρίτερα, απλά έγινε πιο συγκεκριμένη αφού γνώρισα τους Γάλλους επιμορφωτές, οι οποίοι έφεραν και εκείνοι κάποια εργαλεία, τα οποία δεν τα γνώριζα ή τα εφάρμοζα με έναν δικό μου διαφορετικό τρόπο, απλά αυτοί τα έφεραν μέσα σε ένα πλαίσιο όπως πχ. τα ελεύθερα κείμενα. Η πιο συστηματική εφαρμογή, δεν μπορώ να στο προσδιορίσω χρονικά, αν και υπήρχαν στοιχεία από την αρχή. Η παιδαγωγική για εμένα δεν είναι μια συνταγή, δηλαδή επειδή κάνω μία συγκεκριμένη τεχνική πρέπει να την ονομάσω και με έναν συγκεκριμένο τρόπο, είναι επιρροές από πολλούς θεωρητικούς, από τις συναντήσεις μου με πολλούς ανθρώπους, αλλά η παιδαγωγική Freinet και η παιδαγωγική του Alexander Neil, του Freire και του Korczac υπήρχαν πάντα στην τάξη μου. Σχετικά με τις αλλαγές που παρατήρησα...Πρώτον είναι ευτυχισμένα παιδιά και είναι ένας πολύς βασικός στόχος μας. Λοιπόν, οι αλλαγές που έχω παρατηρήσει είναι μια ολόκληρη ιστορία. Τα παιδιά αρχίζουν να νιώθουν εμπιστοσύνη για τον χώρο στον οποίο βρίσκονται και αρχίζουν να νιώθουν ασφαλή μέσα στο πλαίσιο της ομάδας στο οποίο εργάζονται. Νιώθουν την ελευθερία, σιγά σιγά και σε βάθος χρόνου να εκφραστούν ελεύθερα, να πουν την γνώμη τους, να ασκήσουν κριτική χωρίς να φοβούνται, να αναπτύξουν τα ταλέντα τους και τις δεξιότητές τους, δηλαδή είναι πολύ σημαντικό τα παιδιά να νιώθουν την ελευθερία να φέρνουν τα ενδιαφέροντά τους μέσα στην τάξη, καταλαβαίνουν και νιώθουν ότι υπάρχει και το δικό τους ενδιαφέρον μέσα στην τάξη και ότι μπορούν να μοιραστούν με τα υπόλοιπα παιδιά αυτό που τους αρέσει και να μάθουμε μέσα από αυτό, να το δώσουν στα υπόλοιπα παιδιά και να πάρουν και ανατροφοδότηση. Οι αλλαγές που βλέπω είναι ότι σιγά σιγά αρχίζουν και νιώθουν εμπιστοσύνη στον εαυτό τους, αρχίζουν να ασκούν πιο ενεργά τα δικαιώματά τους και να διεκδικούν όχι μόνο τα ατομικά τους δικαιώματα αλλά και τα συλλογικά που αυτό είναι μία πάρα πολύ σημαντική αλλαγή. Δηλαδή εφαρμόζοντας πρακτικές όπως είναι οι

συνελεύσεις τα παιδιά ξεκινούν να διεκδικούν συλλογικά αιτήματα, διάφορα που τους απασχολούν. Επίσης, νιώθουν πιο κοντά στον εαυτό τους, επεξεργάζονται καλύτερα αυτά που προσλαμβάνουν, είναι πολλές οι αλλαγές. Απαραίτητη προϋπόθεση όμως είναι να έχεις χρόνο με τα παιδιά, δηλαδή όταν έχω μια τάξη για μια χρονιά μπορώ να δω τις μικρές αλλαγές στα παιδιά. Όταν όμως συνεργαστώ με αυτή την τάξη για δεύτερη χρονιά οι αλλαγές είναι ακόμα πιο έντονες και επειδή είχα την τύχη, όχι τύχη, το επεδίωξα να έχω την ίδια τάξη για 3 ολόκληρα χρόνια γιατί ήθελα να δω επί τούτου τις αλλαγές, με τα οποία παιδιά έχω ακόμα επαφές και ας είμαστε ήδη 3 χρόνια μακριά, αφού δεν είμαι εγώ η δασκάλα τους, αλλά είμαστε ακόμα σε επαφή και στην ουσία ακολουθώ ένα είδος αόρατης παιδαγωγικής, βλέπω πως εξελίσσονται, όντας πλέον μαθητές-μαθήτριες του γυμνασίου και του λυκείου, και πως όλα αυτά που είχαμε κάνει μαζί έχουν τελικά επιδράσει στη ζωή τους και τα έχουν βοηθήσει να αντεπεξέρχονται με έναν διαφορετικό τρόπο στην γνώση, το περιβάλλον τους, στις επιλογές που θα κάνουν για το μέλλον τους. Για εμένα είναι πάρα πολύ σημαντικό κομμάτι αυτό, να έχεις την ευκαιρία να δεις πως όλο αυτό μπορεί να επιδράσει στα παιδιά, στις οικογένειες και στην κοινότητα. Η τριετία αυτή με την ομάδα παιδιών με βοήθησε να δω τις προεκτάσεις που έχει η εφαρμογή τέτοιων πρακτικών.

Ερ.: Ποιες τεχνικές Freinet χρησιμοποιείς; Γιατί επέλεξες αυτές; Περιγράψε μου αναλυτικά.

Λοιπόν, έχουμε την συνέλευση των παιδιών, που δεν είναι παιδαγωγική Freinet, είναι παιδαγωγική Neil, αλλά ο Freinet μαζί με την θεσμική παιδαγωγική το ένταξαν στη παιδαγωγική τους, οπότε αποτελεί το συμβούλιο της τάξης παιδαγωγική Freinet. Οπότε, εφαρμόζω την συνέλευση των παιδιών που σημαίνει ότι κάθε βδομάδα με τα παιδιά εφαρμόζουμε τον κύκλο μας μέσα στην τάξη μας, προκειμένου να συζητήσουμε τα θέματα που απασχολούν την τάξη και την σχολική κοινότητα και να πάρουμε από κοινού αποφάσεις. Εκτός όμως από την συνέλευση της τάξης έχουμε και την συνέλευση του σχολείου, την οποία εφάρμοσα στην Κ. την τριετία που ήμουν, όπου εκεί μαζευόμασταν όλο το σχολείο -μαθητές και εκπαιδευτικοί- κάθε Παρασκευή το τελευταίο δίωρο στην μεγάλη αίθουσα και συναποφασίζαμε για τα

θέματα που αφορούσαν όλο το σχολείο. Για εμένα το βασικό εργαλείο είναι το κομμάτι της δημοκρατίας και της συνέλευσης των παιδιών, το οποίο επαναλαμβάνω ότι δεν είναι αμιγώς παιδαγωγική Freinet. Τα παιδιά σε αυτό το κομμάτι του κύκλου το πρώτο που θέλουν είναι να λύσουν τις μεταξύ τους σχέσεις, άρα διαχειριζόμαστε τις σχέσεις των παιδιών της σχολικής κοινότητας. Το δεύτερο κομμάτι είναι ότι τα παιδιά αρχίζουν σιγά σιγά να προτείνουν το πως θα διαμορφώσουν το σχολικό τους περιβάλλον και τη σχολική τους ζωή. Έρχονται με προτάσεις γι' αυτά που θέλουν να κάνουν και που θα ήθελαν να αναλάβουν μέσα στην τάξη και κατ' επέκταση και στο σχολείο. Το τρίτο και πολύ σημαντικό κομμάτι για το οποίο μιλάει τα τελευταία χρόνια ολόκληρη η επιστημονική κοινότητα είναι η αυτοδιαχείριση της γνώσης. Πλέον τα παιδιά έρχονται στον κύκλο και προτείνουν και το περιεχόμενο των μαθημάτων αλλά και τον τρόπο διεξαγωγής των μαθημάτων. Νιώθουν την ελευθερία να πουν ότι δεν μου αρκούν αυτά που κάνουμε, θα ήθελα να κάνουμε κάτι επιπλέον, οτιδήποτε και αν είναι αυτό ή για αυτά που κάνουμε ότι θα ήθελαν έναν άλλον τρόπο, μια άλλη μεθοδολογία γιατί έμενα δεν με καλύπτει. Αυτό για εμένα είναι πάρα πολύ σημαντικό, η αυτοδιαχείριση της γνώσης. Δηλαδή είναι το πως τα παιδιά έχουν την ελευθερία να παρέμβουν στο περιεχόμενο και στον τρόπο διδασκαλίας, ώστε να νιώσουν ότι μπορούν να φέρουν και τα ίδια την γνώση στο σχολείο και όχι απλά να περιμένουν έναν δάσκαλο ως αυθεντία που κατέχει μόνο αυτός την γνώση και πρέπει να τους την παρέχει. Άρα εμπλεκόμαστε σε έρευνες και σε συλλογικές εργασίες με δράσεις στην κοινότητα. Επίσης, έχουμε τα ελεύθερα κείμενα που είναι μια εξαιρετική πρακτική, όπου τα παιδιά έχουν την ελευθερία κάθε δεκαπενθήμερο ή κάθε βδομάδα να γράψουν ένα ελεύθερο κείμενο. Το ελεύθερο κείμενο σημαίνει ότι γράφω αν θέλω, αν δεν θέλω δεν γράφω, δεν υπάρχει θεματική, γράφουν τα ίδια για όποιο θέμα θέλουν και σε οποιαδήποτε μορφή όπως ποίημα, τραγούδι, ζωγραφιά γιατί και η ζωγραφιά είναι ένα άλλο είδος κειμένου. Αυτά τα κείμενα μέσω μιας τεχνικής- αφήνουμε το ζωγραφικό τους ίχνος πάνω στον πίνακα- αποφασίζουμε που θα χρησιμοποιηθούν, αν θα χρησιμοποιηθούν στην εφημερίδα της τάξης μας, αν θα μπουν στο ημερολόγιο, μπορεί να έχουν διάφορες κατευθύνσεις. Έχουμε το «τι νέα;» που το κάνω δύο φορές την εβδομάδα, όπου εκεί συνδέουμε την έξω ζωή του παιδιού με το σχολείο, άρα τα παιδιά φέρνουν ότι θέλουν από την έξω ζωή μέσα, και αυτό μπορεί να είναι αφορμή για να οργανώσουν δράσεις. Για παράδειγμα προχθές,

διαδικτυακά βέβαια, μια μαθήτρια στο τι νέα μας έφερε ότι το Σαββατοκύριακο στο σπίτι έκαναν με τον αδερφό της ένα θεατρικό, το οποίο το παρουσίασαν στους γονείς τους και μέσα από αυτά τα νέα που μας έφερε η μαθήτριά μου, αποφασίσαμε να κάνουμε κι εμείς τελικά ένα θεατρικό, όπου θα φτιάξουμε τους χαρακτήρες εμείς. Την ίδια μέρα δηλαδή με το που τελείωσε το «τι νέα;» φτιάξαμε τους χαρακτήρες μας και είπαμε να κάνουμε ένα δικό μας θεατρικό, το οποίο θα το παίξουμε στο zoom σαν τάξη. Αυτό έχει τεράστια σημασία για το παιδί που το έφερε σαν ιδέα, ότι αυτό που έκανε έχει επηρεάσει μια ολόκληρη ομάδα παιδιών και τους έβαλε να ενεργοποιηθούν επί τούτου. Τα παιδιά νιώθουν ξαφνικά ότι είναι σημαντικά και αυτό είναι εξαιρετικά σημαντικό και ας λέω ξανά την λέξη (γέλια), νιώθουν ότι είναι σεβαστά σαν προσωπικότητες, τα παιδιά έχουν ανάγκη να τους δείξουμε ότι τα σεβόμαστε σαν ξεχωριστές προσωπικότητες, ότι είναι αυτόνομες προσωπικότητες, τις οποίες εμείς πρέπει να ακούσουμε πολύ προσεκτικά και να σεβαστούμε οτιδήποτε μας λένε και μας φέρνουν σαν νέο στοιχείο στην τάξη μας. Οπότε, έχουμε τη συνέλευση, το «τι νέα;», έχουμε την εφημερίδα, έχουμε τις έρευνες μας, πολλή έρευνα, δηλαδή τόση έρευνα δεν αντέχεται άλλο (γέλια). Ειδικότερα, όταν είσαι σε μια πολυπληθής τάξη μπορεί να υπάρχει και βδομάδα που υπάρχουν 25 έρευνες να παρουσιαστούν, που βασίζονται αποκλειστικά στα ενδιαφέροντα των παιδιών. Επίσης, υπάρχουν διαφορές ανάμεσα στο πλαίσιο το οποίο δουλεύεις πχ. εγώ στην Κ. είχα φροντίσει να είχαμε στην τάξη μας πέντε υπολογιστές, γιατί τα παιδιά εκεί δεν είχαν υπολογιστές στα σπίτια τους, οπότε φρόντισα η αίθουσα πληροφορικής στο σχολείο να σπάσει γιατί δεν χρησιμοποιούνταν στην πραγματικότητα και να έρθουν οι υπολογιστές στις τάξεις. Άρα τα παιδιά σε εκείνο το πλαίσιο έκαναν τις έρευνες μέσα στην τάξη, το οποίο είναι ένα κομμάτι που με ενδιαφέρει πολύ, γιατί λειτουργούν εντελώς αυτόνομα. Ένα άλλο περιστατικό ήταν ότι μέσα από μια άλλη έρευνα ενός παιδιού που αποφάσισε να ασχοληθεί με τις μέλισσες και με το μέλι, ο μαθητής τελικά έγινε κανονικός μελισσοκόμος και είναι παράλληλα μαθητής της Α' Λυκείου. Το σπουδαίο σε αυτό είναι ότι μέσα από την έρευνα που έκανε στην έκτη δημοτικού αποφάσισε να ασχοληθεί με τα μελίσσια, παράγει το δικό του μέλι και όποτε πάω στην Κ. έχω το μέλι μου από τον μαθητή μου, το οποίο είναι πάρα πολύ καλό. Ακόμα, έχουμε τα μικρά βιβλία, τι να σου πω, είναι τόσα πολλά που δεν θυμάμαι να στα πω.

Ερ.: Τι αξιοποιήσατε και τι χρειάστηκε να αναμορφώσετε από τις πρακτικές αυτές;

Σαφώς, κάθε πρακτική δεν είναι όπως είπα και πριν μία συνταγή. Πάντα αναμορφώνεις τις πρακτικές σου ανάλογα στο πλαίσιο στο οποίο βρίσκεσαι σύμφωνα με τις ανάγκες των παιδιών. Απλά για εμένα η βασική προϋπόθεση είναι να νιώθουν τα παιδιά ότι είναι κάτι το οποίο μπορούν να δημιουργήσουν εξ ολοκλήρου μόνα τους. Θέλω να δίνω το χώρο στα παιδιά και το χρόνο να δημιουργήσουν αυτό που θέλουν, χωρίς εξωτερικές παρεμβάσεις. Άλλο η βοήθεια, η εμπύχωση και η ενίσχυση και άλλο ας πούμε πχ. όταν στις πρώτες μου έρευνες έβλεπα παιδιά που ερχόντουσαν από το σπίτι τους με έρευνες, στις οποίες φαίνεται η παρέμβαση του ενήλικα, εκεί θα πρέπει να καθίσω να μιλήσω και με τους ενήλικες και με τα παιδιά για να τους δώσω να καταλάβουν ότι αυτό θα πρέπει να είναι ένα κομμάτι του ίδιου του παιδιού. Κατ' αρχάς δεν αναζητάμε το τέλειο, δεν υπάρχει το τέλειο, αυτό είναι πολύ σημαντικό. Επίσης, αποδεχόμαστε εξ ολοκλήρου το λάθος. Τα παιδιά έχουν αυτή την αγωνία, του πρέπει να κάνω το καλύτερο, αλλά δεν είναι αυτός ο στόχος γιατί δεν υπάρχει το καλύτερο. Σκοπός είναι να εκφράσει το παιδί αυτό που νιώθει, φαντάζεται και θέλει να προσφέρει. Άρα, σαφώς αναδιαμορφώνω με βάση το πλαίσιο, όλα τα χρόνια που βρίσκομαι στην εκπαίδευση το κάνω. Γι' αυτό το λόγο είμαι μια τελείως διαφορετική δασκάλα αν με συγκρίνω με το 2005 και το 2020, διατηρώντας πάντα τις ίδιες αρχές σαν βάση.

Ερ.: Ποιοι είναι οι λόγοι που συνεχίζετε να εφαρμόζετε τις παιδαγωγικές του Freinet; Γιατί αξιοποιείτε τις παιδαγωγικές Freinet σήμερα; Πιστεύετε ότι είναι επίκαιρη;

Αυτή η παιδαγωγική είναι πάντα επίκαιρη γιατί έχει ένα βαθύτερο στόχο. Όταν μιλάμε για εκπαίδευση μιλάμε για μία ξεκάθαρα πολιτική πράξη, καθώς ως εκπαιδευτικοί συνεισφέρουμε στο πολιτικό γίνεσθαι της κοινωνίας μας και του ευρύτερου κοινωνικού συνόλου. Το να είσαι εκπαιδευτικός σημαίνει ότι, θα πω μια φράση που λέει ο Freire, «ότι σαν εκπαιδευτικοί είμαστε υπεύθυνοι για ότι κάνουμε αλλά και για ότι δεν κάνουμε» και επειδή θέλω να κάνω όσο καλύτερα μπορώ τον ρόλο τον οποίο επέλεξα να εμπλακώ, δηλαδή το ρόλο της εκπαιδευτικού. Η παιδαγωγική αυτή είναι πάντα επίκαιρη γιατί έχει ένα βαθύτερο όραμα, στην δημιουργία ενός ανθρώπου ελεύθερου, ευτυχισμένου, ειρηνικού γιατί μην ξεχνάμε οι περισσότερες αυτές παιδαγωγικές ξεπήδησαν μετά από τον πρώτο παγκόσμιο

πόλεμο και την φρίκη του και την ανάγκη που ένιωσαν αυτό να μην επαναληφθεί. Αυτές οι παιδαγωγικές είναι πάντα επίκαιρες και ίσως στις εποχές τις οποίες διανύουμε να είναι πιο επίκαιρες από ποτέ, προκειμένου να έχουμε την ελευθερία έκφρασης λόγου, την διεκδίκηση των ατομικών και συλλογικών δικαιωμάτων. Οπότε για εμένα δεν υπάρχει άλλος δρόμος να στο πω πολύ απλά. Δεν υπάρχει άλλος δρόμος, δεν υπάρχει άλλος τρόπος να υπάρχω στην τάξη μαζί με τα παιδιά.

Ερ.: Τι θεωρείτε ότι προσφέρει σε εσάς σε προσωπικό επίπεδο; Τι αρχές θεωρείτε ότι καλλιεργεί στα παιδιά και τι εφόδια τους δίνει;

Κατ' αρχάς εννοείται ότι έχω γίνει καλύτερος άνθρωπος (γέλια). Είναι πολύ γενικευμένο αυτό που σου λέω αλλά νιώθω ότι εξελίσσομαι μαζί με τα παιδιά. Νιώθω ότι εμπεδώνω πολύ πιο έντονα τις αξίες του αλληλοσεβασμού, της αλληλεγγύης, της συνεργασίας, της συλλογικότητας με αυτό τον τρόπο, γιατί είναι μια πρακτική καθημερινή της ζωής μου μέσα στην τάξη μαζί με τα παιδιά. Το σημαντικό είναι ότι όλες αυτές τις αξίες τα παιδιά τις βιώνουν, δεν τις ακούν θεωρητικά από μία δασκάλα, τις βιώνουν στην πράξη. Άρα εξελίσσομαι και εγώ η ίδια σαν άνθρωπος, αντιλαμβάνομαι διαφορετικά το τι συμβαίνει γύρω μου, συμερίζομαι πολύ περισσότερο τους ανθρώπους και τους κατανοώ. Είναι μια προσωπική εξέλιξη εξ ολοκλήρου ακόμα και για εμάς που εφαρμόζουμε αυτές τις πρακτικές, αυτές τις αξίες και αυτή την εξέλιξη προσπαθούμε να δώσουμε και στα παιδιά τα οποία συνεργαζόμαστε καθημερινά. Το θέμα της πολιτειότητας είναι πάρα πολύ σημαντικό κομμάτι, το ζήτημα του πως τα παιδιά θα νιώσουν ότι είναι ενεργοί πολίτες και τώρα αλλά και στο μέλλον τους. Ένα παιδί που στην ηλικία μέχρι των 12, γιατί μέχρι τότε ασχολούμαι εγώ μαζί τους, νιώσει ότι μπορεί να παρέμβει στο σχολικό του περιβάλλον και αυτό να έχει αποτέλεσμα και ανταπόκριση και αυτό να γίνει αποδεκτό, στην ουσία αρχίζει να διαμορφώνει μία κουλτούρα συμμετοχικότητας, παρέμβασης, ανατροπής, αμφισβήτησης και αλλαγής. Για εμένα είναι πάρα πολύ σημαντικό τα παιδιά βιώνοντας όλες αυτές τις αξίες που είπαμε πριν καθημερινά, να αρχίσουν όλο αυτό σταδιακά να το μετατρέπουν σε μία στάση ζωής στην μελλοντική τους πορεία. Ένα παιδί που στα 12 θα καταλάβει ότι είναι σεβαστό και αποδεκτό και ότι μπορεί να αλλάξει την πραγματικότητά του θα το δοκιμάσει και μεγαλώνοντας. Αν όμως δεν έχει αυτή την εμπειρία μέσα στο σχολείο και μέσω όλων αυτών των

πρακτικών, ίσως μεγαλώνοντας να μην τολμήσει καν να το δοκιμάσει. Μεγαλώνοντας δεν ξέρουμε αν θα επιτύχει ή θα αποτύχει στην προσπάθεια του αυτή αλλά τουλάχιστον θα έχει αποκτήσει την σιγουριά να το κάνει. Θα εμπλακεί διαφορετικά σε συλλογικές εργασίες που αυτός είναι ο στόχος, η δημιουργία ενός ανθρώπου κατ' αρχάς ευτυχισμένο, ενεργό, ειρηνιστή. Η δημιουργία ενός ανθρώπου που θα σέβεται την διαφορετικότητα, γιατί ένα παιδί, το οποίο έχει ακουστεί και έχει καταλάβει ότι μπορεί να ακουστεί η φωνή του, ταυτόχρονα μαθαίνει να ακούει τους άλλους, ενώ ένα παιδί που μέσα στην τάξη θα αποδεχτεί και θα του ζητήσεις συναίνεση για να παρθεί μια απόφαση.

Ερ.: Σε περίπτωση που αντιμετωπίσατε δυσκολίες, ποιες ήταν αυτές και πως τις ξεπεράσατε; (γονείς και εκπαιδευτικοί)

Οσοου από δυσκολίες άλλο τίποτα. Αυτά που λέμε τόση ώρα είναι πάρα πολύ ωραία αλλά οι δυσκολίες είναι πάρα πολλές. Προσπαθώντας να αλλάξεις κάτι, το οποίο είναι τόσο πολύ παγιωμένο για πάρα πολλά χρόνια, όπως είναι η κατάσταση που επικρατεί στο ελληνικό παραδοσιακό δημόσιο σχολείο, το να μπει σε ένα σχολείο λέγοντας ότι «εγώ ως δασκάλα τα τελευταία 15 χρόνια δεν δίνω φωτοτυπίες στα παιδιά» σε θεωρούν σαν εξωγήινο από άλλο πλανήτη. Τόσο απλά θα στο πω. Επίσης, όπως είχε πει ένας μαθητής μου, ο Μ., «Μα κυρία εσύ έχεις καταπιεί τα δικαιώματα των παιδιών». Για εμένα οτιδήποτε συμβαίνει σε μια σχολική κοινότητα δεν γίνεται να μην ρωτήσεις τα παιδιά. Δηλαδή, οτιδήποτε συμβαίνει σε ένα σχολείο, το πρώτο που θα πω και θα το πω αυθόρμητα γιατί αυτή είμαι εγώ είναι να ρωτήσουμε τα παιδιά. Δεν μπορώ να διανοηθώ ότι εγώ θα πάρω μια απόφαση για τα παιδιά, χωρίς να ρωτήσω τα ίδια τα παιδιά. Οπότε, η φράση μιας εκπαιδευτικού που λέει συνέχεια «να ρωτήσουμε και τα παιδιά», καταλαβαίνεις ότι δημιουργεί μια αντίδραση, γιατί δεν γίνεται να ρωτάμε τα παιδιά, γιατί τα παιδιά είναι μικρά για να ξέρουν. Αυτό είναι μια πολύ σημαντική διαφορά, το πως αντιμετωπίζουμε την παιδική ηλικία. Αντιμετωπίζουμε τα παιδιά ως ανόητα, ανώριμα, ανίκανα και δεν ξέρω και εγώ ποιες άλλες λέξεις με αστερητικό να χρησιμοποιήσω ή σαν παιδιά τα οποία μπορούν να έχουν άποψη για την ζωή τους που οφείλουμε να την ακούμε, όπως λέει και το άρθρο 12 της Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα των παιδιών. Η άποψη των παιδιών οφείλεται να γίνεται σεβαστή, οπότε όλο αυτό το διάστημα που εφαρμόζω αυτές τις

τεχνικές υπήρξαν δυσκολίες. Σε κάποιες περιπτώσεις υπήρξαν και έντονες δυσκολίες. Οι δυσκολίες αυτές προέρχονται κυρίως από την εκπαιδευτική κοινότητα επειδή και εμείς οι ίδιοι προερχόμαστε από ένα παραδοσιακό αυταρχικό εκπαιδευτικό σύστημα. Αν θυμηθώ και εγώ τα δικά μου σχολικά χρόνια, δεν θα θυμηθώ έναν δάσκαλο/ καθηγητή που θα μου πει: «Εσύ Α. τι γνώμη έχεις;». Παρόλο που ήμουν στα πενταμελή, στα δεκαπενταμελή, πολύ αγωνιστική και διεκδικητική μαζί με τους ανθρώπους που συνεργαζόμουν. Δεν θυμάμαι ποτέ η γνώμη μου να ήταν σεβαστή. Οπότε, όταν πηγαίνεις σε ένα σχολείο και λες φράσεις όπως: «να ρωτήσουμε τα παιδιά, να συμμετέχουν και τα παιδιά», σαφώς και θα έχεις αντιδράσεις. Επομένως, είχα δυσκολίες και τις εντοπίζω στην εκπαιδευτική κοινότητα. Τα παιδιά νιώθουν στο φυσικό τους χώρο, νιώθουν ξαφνικά ότι είναι σημαντικά και τα υπολογίζουν. Ακόμα και με τα δύσκολα παιδιά που έχουν συνηθίσει να είναι ηγετικές φυσιολογικές ή με αυτά που είναι απίστευτα ανταγωνιστικά, διότι ο ανταγωνισμός είναι το πρώτο στοιχείο που συναντάς μπαίνοντας σε μία τάξη. Ειδικά, όταν μπαίνω σε μία τάξη και λέω σε παιδιά και σε γονείς δεν θα γράφουμε διαγωνίσματα, με κοιτάνε περίεργα και στο πίσω μέρος του μυαλού τους σκέφτονται: «εγώ πως θα δείξω ότι είμαι καλύτερος από τον άλλον;». Διαγώνισμα δεν έχω βάλει 15 χρόνια στα παιδιά. Θεωρώ την βαθμολογία το πιο άκυρο μέσο αξιολόγησης. Εγώ δεν είμαι σε θέση να βαθμολογήσω έναν άνθρωπο, δεν ξέρω τον τρόπο και δεν βρίσκω τον λόγο. Είναι «έξω» από την δική υπόσταση. Στην αρχή μερικοί γονείς μπορεί να φέρουν αντιρρήσεις και να διερωτηθούν τι είναι όλα αυτά που κάνει η καινούρια δασκάλα, θα υπάρχουν αγωνίες, ανησυχίες, γι' αυτό και φροντίζω να κάνω συναντήσεις με τους γονείς που μπορεί να διαρκούν 2-3 ώρες. Θυμάμαι ότι στην τριετία στο σχολείο στην Κ., όπου πλέον ήμασταν απλά μια οικογένεια, ερχόντουσαν τα απογεύματα και τους εξηγούσα γιατί τόσο τέχνη μέσα στην τάξη, γιατί δεν γράφουμε διαγωνίσματα, γιατί τα παιδιά έχουν την ελευθερία να κινηθούν ελεύθερα μέσα στην τάξη, γιατί όλα αυτά ήταν για εκείνους πρωτόγνωρα. Αλλά ακόμα και οι γονείς βλέποντας την αλλαγή στα παιδιά τους, ότι ερχόταν Παρασκευή και παρακαλούσαν να έρθει η Δευτέρα για να πάνε στο σχολείο τους, πράγμα το οποίο δεν είχαν συναντήσει ξανά, ή ότι ξεκίνησαν να αναζητούν την γνώση και να την αγαπάνε, να εκφράζουν την άποψη τους, να είναι δίκαια, οπότε και οι γονείς ξεκίνησαν να είναι σύμμαχοί μου. Είναι πολύ λίγες οι περιπτώσεις που δεν συμφωνούσαν με τον τρόπο μου. Απλά έχω συναντήσει μία

μητέρα, η οποία μου είπε: «δεν αντέχω τόση ισότητα το παιδί μου με όλα τα υπόλοιπα. Θέλω να ξεχωρίζει». Ήταν εντυπωσιακό αλλά και αυτή η άποψη είναι σεβαστή. Καταλαβαίνω ότι για αυτό το παιδί ήταν ένα δώρο να υπάρξει αυτό το πλαίσιο, γιατί μεγάλωνε σε ένα περιβάλλον που κυνηγούσε απλά την τελειότητα. Οπότε για να τα μαζέψουμε. Τα παιδιά νιώθουν στον φυσικό τους χώρο, οι γονείς σιγά σιγά αρχίζουν και καταλαβαίνουν όλες αυτές τις θετικές αλλαγές που έχει αυτή η παιδαγωγική, όμως οι δυσκολίες έρχονται από την εκπαιδευτική κοινότητα, γιατί αλλάζεις τα δεδομένα, ξεβολουείς καταστάσεις. Κατ' αρχάς εδώ να κάνουμε μια επισήμανση. Όλη αυτή η παιδαγωγική απαιτεί τεράστια δουλειά, απίστευτο χρόνο και απίστευτο κόπο. Εγώ μπορέι να δουλεύω όλη μέρα για την επόμενη μέρα στο σχολείο, ακόμα και τα σαββατοκύριακα. Έχει πολύ δουλειά και κόπο. Οπότε, το να ετοιμάσεις οτιδήποτε με τα παιδιά σημαίνει πως θα μείνεις περισσότερες ώρες μαζί με τα παιδιά στο σχολείο. Επειδή δενόμαστε πάρα πολύ και δεν έχουμε τον απαραίτητο χρόνο, πολλές φορές προτείνω στα παιδιά δύο μέρες της εβδομάδας να καθόμαστε εθελοντικά ενώ έχουμε σχολάσει άλλες τρεις ώρες στο σχολείο. Οπότε καταλαβαίνεις ότι αυτό στην υπόλοιπη εκπαιδευτική κοινότητα φαίνεται πολύ δύσκολο. Έχω ακούσει από δασκάλα να αναφέρει ότι ήθελαν τα παιδιά του τμήματος της να παίξουν με τα μουσικά όργανα που είχα μέσα στην τάξη και είπα ότι δεν πειράζει θα κάθονται εγώ στα διαλείμματα μαζί τους για να παίξουν αφού θέλουν, δεν γίνεται να τους το στερήσουμε, και μου απαντάει: «και θα φαίνεσαι εσύ η καλή στα παιδιά;», το οποίο δεν πίστευα ότι το άκουσα. Για εμένα, ήταν αυτονόητο να διευκολύνω τα παιδιά και να τους δώσω την ευκαιρία και το ερέθισμα να ασχοληθούν με μουσικά όργανα γιατί δεν είχαν ποτέ στα σπίτια τους και μπορεί ποτέ στην ζωή τους να μην έπαιζαν πιάνο ή οτιδήποτε. Αλλά να ακούς από μια συνάδελφο αυτή τη φράση, καταλαβαίνεις το πως μπορεί να σε βλέπουν οι έξω. Επίσης, να αναφερθεί πως δεν είμαι πολλά χρόνια σε ένα σταθερό σχολείο, αλλάζω σχολεία γενικότερα, οπότε κάθε Σεπτέμβριο πρέπει να συναντήσω καινούριο σχολικό περιβάλλον, καινούριους συναδέλφους, διευθυντές, γονείς, παιδιά. Πρέπει ξανά από την αρχή να τους «πείσω» για όλα αυτά που κάνω, το οποίο είναι εξαντλητικό τουλάχιστον, είναι εξοντωτικό. Αν και εγώ είμαι σε ένα σχολείο για 5-10 χρόνια και είχα εδραιώσει την πρακτική μου, αρχικά θα ήξεραν τον λόγο που θα ήθελαν να έρχονται τα παιδιά τους σε αυτό το σχολείο.

Ερ.: Οι επόμενες ερωτήσεις είναι σχετικά με τον ρόλο σας ως εκπαιδευτικό μέσα στην τάξη και ποιος είναι ο ρόλος των παιδιών στην εκπαιδευτική διαδικασία αλλά νομίζω με έχετε καλύψει με όσα έχετε πει. Οπότε συνεχίζω. Μπορείτε να μου περιγράψετε μια ημέρα στην τάξη σας που θεωρείτε πως είναι χαρακτηριστική της διδασκαλίας σας;

Μμμ..Μια ημέρα...Θα διαλέξω την Παρασκευή που έχουμε τη συνέλευση. Βέβαια, μπορεί μία μέρα να μην είναι ίδια με την άλλη. Για παράδειγμα, στην τριετία αυτή με τα παιδιά που ήμουν, φτάσαμε σε ένα επίπεδο που κάθε φορά που μπαίναμε στην τάξη, κάθε μέρα συναποφασίζαμε για αυτά που θα κάνουμε. Αυτό ξεκίνησε να γίνεται από την δεύτερη χρονιά σχεδόν, αλλά αυτό θέλει χρόνο. Η διετία δεν είναι απαραίτητη, δηλαδή εγώ φέτος έχω μία έκτη δημοτικού που θα τα έχω ένα χρόνο. Έχουμε την τηλεκπαίδευση, που πέρσι που είχα πάλι μία έκτη δημοτικού, έτυχε πάλι η τηλεκπαίδευση. Πέρσι πρόλαβα να κάνω πράγματα με τα παιδιά, φέτος δεν ξέρω τι θα προλάβω. Είναι απαραίτητο να το βιώσουν σε βάθος χρόνου αυτό που κάνεις. Λοιπόν, γυρνάμε πίσω στην τριετία. Με τα παιδιά είχαμε φτάσει σε ένα επίπεδο που αποφασίζαμε μέσω της συνέλευσης της τάξης τι θα κάνουμε. Ερχόμασταν το πρωί και λέγαμε: «Τι θα κάνουμε σήμερα;», «Με ποιο θέμα θα ασχοληθούμε;», «Ααα, στα μαθηματικά έχουμε δυσκολίες στα κλάσματα οπότε να το ξαναδούμε», «Θα πάμε βόλτα στο βουνό γιατί μαζεύουμε κάτι βότανα με την Β. και θέλουμε να ολοκληρώσουμε την συλλογή μας», «έχουμε κάτι αυτοσχδιασμούς να ολοκληρώσουμε στα μεταλλόφωνα», «μήπως να διαβάσουμε κάτι κείμενα που γράψαμε;». ΜΑΓΕΙΑ, ΜΑΓΕΙΑ. Δεν μπορώ να σου περιγράψω. Πολύ ωραίες ιδέες έρχονται από τα παιδιά. Ήταν καταπληκτικό, δεν υπάρχει αυτό. Εμένα τώρα μου λείπει τρελά η ζωή της τάξης, δεν αντέχω αυτό με τον υπολογιστή. Θέλω να πάω στο σχολείο μου, ΘΕΛΩ ΝΑ ΠΑΩ ΣΤΗΝ ΤΑΞΗ ΜΟΥ, δεν μπορώ χωρίς την τάξη μου. Μου είναι αδιανόγη αυτή η κατάσταση. Αυτά που σου περιγράφω χτίζονται. Οπότε, τώρα είναι πολύ δύσκολο. Για να μην ξεφεύγω όμως από το θέμα μας. Η μέρα της Παρασκευής...Χριστίνα ξέρεις κάτι. Δεν μου αρέσει το παγιωμένο πρόγραμμα. Θέλω τα παιδιά να καταλάβουν ότι δεν είναι όλα σταθερά και αμετάβλητα. Δηλαδή θα μπω στην τάξη και θα δω τα παιδιά να ζωγραφίζουν στον πίνακα. Δεν θα πω ότι είναι η ώρα να ξεκινήσουμε το μάθημα, να σβήσουν τον πίνακα και να καθίσουν στις θέσεις

τους. Θα δω όμως ότι ζωγραφίζουν στον πίνακα και πχ. θα δω ότι είναι ο Χ., που είναι ένα πολύ κλειστό παιδί, και είναι στον πίνακα και ζωγραφίζει και συνομιλεί με άλλα δύο παιδιά, άρα κοινωνικοποιείται, να ανοίγεται. Οπότε, θα μπω μέσα να πω καλημέρα, θα κάτσω στην άκρη και τα παιδιά θα καταλάβουν ότι δεν μπήκε ο μπαμπούλας, θα τα αφήσω να ολοκληρώσουν αυτό που έκαναν, πολύ σημαντικό κομμάτι, να αφήνουμε τα παιδιά να ολοκληρώσουν αυτό που κάνουν και τα ίδια τα παιδιά θα αυτορρυθμιστούν κάποια στιγμή και θα κάτσουν για να ξεκινήσουμε. Θέλω να δείξω στα παιδιά ότι μπορούν να διαμορφώσουν την πραγματικότητά τους και ότι δεν είναι μια πραγματικότητα που τους έρχεται σαν εντολή από πάνω. Αυτό δεν σημαίνει ότι σε αυτό το πρόγραμμα, δεν θα υπάρξουν οι στιγμές που δεν χρειάζεται μια πνευματική και διανοητική πειθαρχία όταν πχ. θα ασχοληθούμε με τα κείμενα ή με ένα γραμματικό φαινόμενο από τα κείμενα των παιδιών. Αυτή είναι η ώρα της διανοητικής πειθαρχίας όπως την ονομάζω εγώ, όχι πειθαρχία όπως την έχουμε εμείς στο μυαλό μας. Εκείνη τη στιγμή όμως είμαστε συγκεντρωμένοι εντελώς. Επομένως, δεν θα σου πω ότι μπαίνω μέσα και κάνω γλώσσα, αντιγραφή και ορθογραφία. Βέβαια, τα παιδιά ξέρουν ότι ας πούμε Τρίτη και Πέμπτη ξεκινάμε με το «τι νέα;», έχουν ετοιμάσει τον πίνακα, την ομάδα συντονισμού, τα τετράδια, το περιμένουν. Ξέρουν ότι την Παρασκευή θα γράψουμε ελεύθερο κείμενο το πρώτο δίωρο ανά δεκαπέντε μέρες. Ξέρουν ότι την Παρασκευή έχουμε τη συνέλευσή μας, οπότε ετοιμάζουν τις καρτέλες σε κύκλο στο διάλειμμα. Αυτές τις σταθερές που είναι καινούρια πράγματα, υπάρχουν για να καταλάβουν και τα παιδιά τη σημασία των πρακτικών αυτών και να τις αποδεχτούν. Δεν θα μπω μέσα στην τάξη να πω: «τι έχουμε πρώτη ώρα; Γλώσσα;». Βέβαια, άνθρωπος είμαι οπότε μπορεί και να το κάνω μερικές φορές, γιατί τα παιδιά έχουν ανάγκη την ρουτίνα, ειδικά μετά την ανατροπή των πάντων. Αυτή η ρουτίνα όμως είναι με ένα διαφορετικό «χρώμα», όχι αυτό το μονότονο. Είχα πέρσι ένα παιδί, τον Δ., που μου έλεγαν τα άλλα παιδιά: «Κυρία, ο Δ. έχει αποσυντονιστεί τελείως μαζί σας, διότι ξέρει ότι το πρωί μπαίνουμε, βγάζουμε κασετίνα, γράφουμε ορθογραφία και μετά ανάγνωση. Εσείς μπαίνετε και μας λέτε να βγάλουμε πινέλα ή να δούμε μια ταινία και μετά θα κάνουμε τα άλλα ή μέσα από την ταινία θα κάνουμε τη γλώσσα μας» και έλεγε μετά ο Δ.: «Κυρία, με έχεις αποσυντονίσει εντελώς. Νιώθω εκτός προγράμματος». Αυτό μου έλεγε το πρώτο τρίμηνο. Του απαντούσα πως δεν πείραζε γιατί πρέπει να αντισταθεί στο κομμάτι

που πρέπει να τα έχει όλα σε κουτάκια. Το κομμάτι της ανατροπής και της αλλαγής είναι πολύ σημαντικό για τη ζωή γιατί δεν έρχονται όλα σε κουτάκια. Η ζωή είναι γεμάτη ανατροπές και πρέπει να είμαστε προετοιμασμένοι γι' αυτό. Θέλω να υπάρχει διανοητική ρουτίνα και πειθαρχία, αλλά και την ίδια στιγμή να καταλάβουν ότι αυτό μπορεί να αλλάξει. Είναι ένας συνδυασμός πραγμάτων. Υπάρχουν μέρες με ρουτίνα πχ. γλώσσα, μαθηματικά, αλλά ξέρεις τώρα, μέσα στη γλώσσα θα μπουν τα ελεύθερα κείμενα, η εφημερίδα, το «τι νέα;», είναι πάντα εμπλουτισμένα και διαφοροποιημένα.

Ερ.: Θα ήθελα να αφηγηθείτε μια «δυνατή» προσωπική σας εμπειρία η οποία σας επηρέασε.

Θα σου πω για την τριετία που ήμουν στην Κ. που ήταν και η πιο ωραία συνεργασία μου γιατί ήρθα και πολύ κοντά με τους γονείς αυτών των παιδιών. Θα ήθελα να μένω κοντά τους. Θα ήθελα να μείνω στα χωριά τους, αλλά ήταν από διαφορετικά χωριά οπότε δεν είχε νόημα. Βρισκόμασταν όλοι στο σχολείο ενός χωριού. Θυμάμαι ότι την πρώτη χρονιά που ήμασταν μαζί με ρώτησαν γιατί έγινα δασκάλα και τους είπα πως ο λόγος που έγινα δασκάλα ήταν ένα πράσινο βιβλίο που διάβασα όταν ήμουν 12 χρονών. Το ζήτημα είναι ότι μετά από μία τριετία είχαμε γίνει μια οικογένεια ακόμα και με τους γονείς, οι οποίοι έπαιζαν στις ταινίες που έφτιαχναν τα παιδιά και βοηθούσαν σε ότι και να κάναμε. Θυμάμαι τη στιγμή που έπρεπε να τους ανακοινώσω ότι μετά από αυτή την τριετία που ήμασταν μαζί έπρεπε να φύγω και αποφάσισα να τους κάνω ένα τραπέζι στην παραλία. Οπότε τους κάλεσα σε ένα ωραίο δείπνο, γονείς και παιδιά, που αφού φάγαμε τα παιδιά έπαιζαν στην παραλία. Έπρεπε να τους ανακοινώσω ότι την επόμενη χρονιά δεν θα είμαι μαζί τους και μάζεψα τα παιδιά στην παραλία και κάναμε ένα κύκλο. Αφού τους λέω για τα 3 χρόνια που ήμασταν μαζί και πόσο σημαντικά και όμορφα ήταν, αλλά όπως όλοι οι κύκλοι κλείνουν έτσι έπρεπε να κλείσει και αυτός, ο δικός μας κύκλος, και άρα του χρόνου δεν θα μπορούσα να ήμουν μαζί τους. Έπεσε απόλυτη σιγή, κοιταζόμασταν στα μάτια πολύ έντονα με τα παιδιά. Θέλω να μοιραστώ μαζί σου κάποιες φράσεις που μου είπαν τα παιδιά, οι οποίες ήταν: «Κυρία θα μου είναι πολύ δύσκολο να πηγαίνω το πρωί στο σχολείο και να μην είσαι εκεί για να σου πω καλημέρα και να

με αγκαλιές και να με φιλήσεις, αλλά θεωρώ ότι το καλό που έκανες σε εμάς πρέπει να το κάνεις και σε άλλα παιδιά», «Κυρία, τα τρία χρόνια αυτά που ήμασταν μαζί μπόρεσα να είμαι ο εαυτός μου και είναι πολύ σημαντικό κάποιος να μας επιτρέπει να είμαστε ο εαυτός μας», «Κυρία, εντάξει τώρα που θα φύγεις δεν θα γράφουμε τόσα πολλά κείμενα, αλλά όλα αυτά που μας έμαθες να τα μάθεις και σε άλλα παιδιά και έτσι θα έχουμε περισσότερους συμμάχους όταν μεγαλώσουμε για να διεκδικούμε τα δικαιώματά μας», «Είμαι τόσο περήφανος για εσένα κυρία και τόσο τυχερός που σε είχα στη ζωή μου», βλέπω τώρα τα ματάκια τους ένα ένα, και η άλλη φράση που ακούστηκε είναι ότι «Μαζί σου τόσα χρόνια μάθαμε ότι τα πράγματα μπορεί να είναι αλλιώς, να γίνονται αλλιώς και αυτό να εξαρτάται από εμάς». Με αυτές τις φράσεις θα ήθελα να κλείσω.

Συνέντευξη Δ.Β.

Ερ.: Πώς ονομάζεστε και τι ηλικία έχετε;

Λοιπόν, Δ. Β. ονομάζομαι και είμαι 47 ετών.

Ερ.: Πόσα χρόνια εργάζεστε στον εκπαιδευτικό τομέα; (ιδιωτικό ή δημόσιο)

Είμαι 17 χρόνια σε δημόσια δημοτικά σχολεία, και σε κάποια επαρχιακά ολιγοθέσια αλλά κυρίως σε αστικά πολυθέσια σχολεία.

Ερ.: Έχετε παρακολουθήσει επιπρόσθετα σεμινάρια, επιμορφώσεις ή κάποιο μεταπτυχιακό;

Έχω. Έχω πάρα πολλές ώρες επιμόρφωσης, πάνω από 2.000. Ένα μεγάλο κομμάτι ήταν στην ειδική αγωγή, ένα άλλο κομμάτι ήταν στη διαπολιτισμική εκπαίδευση και σε διάφορους έτσι επιμέρους τομείς και πάνω στην διδακτική και πάνω στη μεθοδολογία της εκπαίδευσης, όπως εφαρμογή ΤΠΕ στην εκπαίδευση. Έχω, επίσης, και ένα μεταπτυχιακό στην εκπαίδευση ενηλίκων.

Ερ.: Κατά την επαγγελματική σας πορεία ποια χαρακτηριστικά είχαν οι παιδαγωγικές πρακτικές που έχετε χρησιμοποιήσει; Τι σας οδήγησε να αλλάξετε τον τρόπο διδασκαλίας σας.

Ξεκινώντας την εργασία μου σαν εκπαιδευτικός στο δημόσιο σχολείο ήμουν και πιο δασκαλοκεντρικός και αρκετά πιο σφιχτός να στο πω έτσι απλά. Δυσκολευόμουν κάπως έτσι να πειραματιστώ, προσπαθούσα να ακολουθώ τις οδηγίες του αναλυτικού προγράμματος και γενικότερα η εργασία μου ήταν προσανατολισμένη κυρίως στο γνωστικό κομμάτι. Με την πάροδο των ετών και με την απόκτηση μιας συγκεκριμένης εμπειρίας, καθώς και με την επιμόρφωση πάνω σε πιο βιωματικές τεχνικές, άρχισα να διευρύνω λίγο και την πρακτική μου και τις αντιλήψεις μου ως εκπαιδευτικός, άρχισα να πειραματίζομαι, με αποτέλεσμα σχεδόν 20 χρόνια μετά να

έχω καταλήξει ότι η δουλειά που κάνουμε θέλει να είσαι μόνιμα σε μια τέτοια διαδικασία, ψαξίματος, αλλαγής και πειραματισμός.

Ερ.: Πώς γνωρίσατε τον παιδαγωγό Freinet και την εκπαιδευτική του θεωρία;

Με την παιδαγωγική Freinet ήρθα σε επαφή μέσω των ανοιχτών συναντήσεων που κάνει το δίκτυο «Συνεργατικών Σχολείων», μέσω του Σκασιαρχείου που διοργανώνει ένα δίκτυο συναντήσεων ανοιχτό για εκπαιδευτικούς. Κάπου είδα ένα κάλεσμα, είδα ότι το περιεχόμενο όπως έγραφε το κάλεσμα μου παρακίνησαι το ενδιαφέρον αλλά ένιωσα ότι υπάρχει μια «συνάφεια» με τον τρόπο που δουλεύω κλπ., οπότε ξεκίνησα παρακολουθώντας ανοιχτές συναντήσεις του Σκασιαρχείου εκεί στο Μαράσλειο.

Ερ.: Όταν γίνατε μέλος της ομάδας, σας έγινε κάποια επιμόρφωση; Αν ναι, ποιος ήταν ο ρόλος της και σε τι σας βοήθησε;

Ναι, όλο το πρόγραμμα λειτουργεί ως πούμε σε μία λογική συνεχόμενης και διαρκούς επιμόρφωσης. Ο τρόπος που υλοποιούνται κιόλας οι συναντήσεις είναι ανάλογος με τις τεχνικές που εφαρμόζουμε στην τάξη, με τις τεχνικές του Freinet. Οπότε συμμετέχοντας στο εγχείρημα, ακόμα και παρακολουθώντας αν θέλεις μία συζήτηση, αρχίζεις και μπαίνεις στο νόημα, όλο αυτό έχει δηλαδή επιμορφωτικά χαρακτηριστικά κατά κάποιο τρόπο. Ο βιωματικός χαρακτήρας του, δεν ξέρω αν έχεις υπόψη από τεχνικές, την πρώτη φορά που βρέθηκα ως πούμε στην ομάδα στο Μαράσλειο που ήταν σαν workshop, είδα ότι ξεκίνησαν με το «τι νέα» που είναι μία από τις τεχνικές του Freinet που εφαρμόζουμε και στην τάξη. Οπότε μετά όταν διάβασα την θεωρία ήδη το είχα κάνει και έτσι μου βγήκε και πολύ φυσικά να το εφαρμόσω στην τάξη.

Ερ.: Πότε ξεκινήσατε να διδάσκετε με βάση τις παιδαγωγικές τεχνικές του Freinet και τι αλλαγές παρατηρήσατε στους μαθητές σας;

Ξεκίνησα πριν από 5 χρόνια. Αλλαγές παρατηρώ πάρα πολύ σημαντικές και ουσιαστικές σε πολλούς τομείς και ειδικά σε τμήματα, τα οποία τα δουλεύω σε βάθος διεικτικής, παρόλο που οι αλλαγές φαίνονται ήδη από το πρώτο τρίμηνο. Σε πλάνο

διετίας τα βήματα που μπορούν να γίνουν από την πλευρά των μαθητών είναι πολύ σημαντικά στο κομμάτι της συνεργατικότητας, της καλλιέργειας ενός συστήματος ομάδας, στη δυνατότητα που έχουν να εκφράζονται, να ακούν, γενικότερα στην καλλιέργεια κοινωνικών δεξιοτήτων. Βλέπω πολύ σημαντική αλλαγή στις κοινωνικές τους δεξιότητες, από το πως διαχειρίζονται τα μεταξύ τους ζητήματα, τις διαφορές τους, αλλά και μέχρι το πως σε βαθύτερα θέματα εκφράζουν αυτό που σκέφτονται. Επίσης είδα και αρκετές αλλαγές στο γνωστικό κομμάτι, είδα μεγάλη ευχέρεια και ανάπτυξη στην δυνατότητα παραγωγής γραπτού και προφορικού λόγου. Γενικά, ας πούμε, είναι έντονη η επίδραση σε πολλά ζητήματα μετά τη χρήση των τεχνικών.

Ερ.:Τι αξιοποιήσατε και τι χρειάστηκε να αναμορφώσετε από τις πρακτικές αυτές;

Έχω εντάξει στο εκπαιδευτικό μου ρεπερτόριο το συμβούλιο τάξης που είναι το κεντρικό κομμάτι γύρω από το οποίο λειτουργούν και οι υπόλοιπες τεχνικές. Οπότε είναι το συμβούλιο τάξης, το «τι νέα;», το ελεύθερο κείμενο, την έκδοση εντύπων, την σχολική αλληλογραφία και τα μικρά βιβλία. Βέβαια, όλα αυτά τώρα έτσι όπως είναι διαμορφωμένο το ελληνικό αναλυτικό πρόγραμμα για το δημοτικό, είναι και μεν φορτωμένο με ύλη, παρόλα αυτά ακόμα σου δίνει κάποια περιθώρια να αντικαταστήσεις κάποιες δραστηριότητες ή κάποια κείμενα και να υλοποιήσεις τον γνωστικό στόχο που θα επιλέξεις εσύ. Αναμορφώνοντας λίγο το αναλυτικό πρόγραμμα μπορείς να προσαρμόσεις κάποιες από τις τεχνικές του Freinet και να τις εντάξεις ομαλά, μέσα δηλαδή στο πρόγραμμα σου σε ένα δημόσιο σχολείο. Αυτό δεν είναι μόνο δική μου εμπειρία και οι υπόλοιποι συνάδελφοι έτσι πράττουν, είναι ένας κοινός τόπος.

Ερ.:Ποιοι είναι οι λόγοι που συνεχίζετε να εφαρμόζετε τις παιδαγωγικές του Freinet; Γιατί αξιοποιείτε τις παιδαγωγικές Freinet σήμερα; Πιστεύετε ότι είναι επίκαιρη;

Οι λόγοι είναι για τα αποτελέσματα που σου είπα πριν. Επιδρούν ουσιαστικά στην ψυχοκοινωνική και γνωστική ανάπτυξη των μαθητών, τα αποτελέσματα είναι άμεσα. Όλο αυτό το πράγμα λειτουργεί σαν αλυσίδα και στο σπίτι, γιατί εξομαλύνει,

ζεσταίνει τις σχέσεις της οικογένειας με το σχολείο, ειδικά αυτή την περίοδο που τα τελευταία χρόνια ας πούμε υπάρχει γενικά ένας κοινωνικός αυτοματισμός, μια αναζήτηση ενόχων στις δημόσιες υπηρεσίες όπως στα σχολεία. Οπότε το να πηγαίνει το παιδί χαρούμενο από το σχολείο στο σπίτι ή να φεύγει το παιδί από το σπίτι να έρθει στο σχολείο χαρούμενο, γιατί όταν ξέρει για παράδειγμα ότι σήμερα θα έχει συμβούλιο και θα είναι συντονιστής μιας δράσης ή όταν ο αδύνατος μαθητής δει το κείμενο του να ψηφίζεται και να εκδίδεται και να παίρνει τέτοια ανατροφοδότηση, όλα αυτά ενισχύουν τα παιδιά και δυναμώνει τη θετική στάση τους για το σχολείο και τη μάθηση. Αυτό λοιπόν έχει και αντανάκλαση και στο σπίτι. Αυτό από μόνο του είναι ένα διαβατήριο να σε αφήσουν ήσυχο και οι γονείς, ακόμα και αυτός που μπορεί να είναι λίγο πιο συντηρητικός, γιατί υπάρχει μια διάθεση και παλινδρόμηση προς παλιές χριστιανικοεθνικές απόψεις και υπάρχει και μια προσπάθεια διάχυσης αυτών των απόψεων στην εκπαίδευση, ειδικά τα τελευταία χρόνια. Οπότε, ακόμα και ο γονέας, ο οποίος μπορεί να το βλέπει με μισό μάτι αυτό το πράγμα, να είναι πολύ συντηρητικός, βλέποντας την στάση και την αλλαγή στο παιδί, αυτόματα σου δείχνει εμπιστοσύνη. Δηλαδή γονείς που υπό άλλες περιπτώσεις θα είχαμε έτσι διαφωνίες κτλ. τείνουν να είναι από τους ένθερμους υποστηρικτές αυτού που γίνεται στην τάξη, όχι επειδή άλλαξαν τα μυαλά τους αλλά γιατί βλέπουν χαρούμενα τα παιδιά τους. Ως προς γιατί το κάνω, θεωρώ ότι είναι πολύ επίκαιρο σήμερα. Κυρίως ως προς την καλλιέργεια μιας δημοκρατικής κουλτούρας και κάποιων αξιών, ως προς την άσκηση αυτού που ονομάζουμε πολιτειότητα και την καλλιέργεια ενός συνειδητού και ενεργού πολίτη. Όλες αυτές οι τεχνικές λειτουργούν με ένα τέτοιο πνεύμα και σε ένα τέτοιο πλαίσιο, οι τεχνικές του Freinet δεν είναι εργαλοιοποιημένες πρέπει να λειτουργήσουν σε ένα πλαίσιο, σε ένα κλίμα τέλος πάντων δημοκρατικών αξιών για να μπορούν να είναι και αποτελεσματικές. Άρα, όλη αυτή την άσκηση στις δημοκρατικές διαδικασίες και στην πολιτειότητα, στις μέρες μας θεωρώ πως είναι πάρα πολύ χρήσιμη, ουσιαστική και κυρίως απαραίτητη. Επίσης, υπάρχουν πολλοί ακόμα λόγοι, όπως ότι το σχολείο είναι βαρετό και το μάθημα με αυτό τον τρόπο γίνεται πιο ελκυστικό, μπορείς να αφουγκραστείς τις ανάγκες και τις ιδέες των παιδιών περισσότερο, μπορείς να εντάξεις τα παιδιά στην διαδικασία όπως να βγάλουν την εφημερίδα, να κάνουν το συμβούλιο, να οργανώσουν τις αρμοδιότητες, είναι κάτι που σου λύνει τα χέρια. Θα κάνω και μια παρατήρηση μιας και είσαι

συνάδελφος πλέον, αν αρχίσεις και εργάζεσαι με έναν τέτοιο τρόπο, μετά δεν έχει γυρισμό, δεν μπορείς να δουλέψεις παραδοσιακά. Εγώ τώρα που κάνουμε τηλεκπαίδευση και πρέπει να κάνω δασκαλοκεντρικό μοντέλο και έτσι όπως τα λέμε να ανοίξω πίνακα και να κάνω κλάσματα στην Πέμπτη, μου είναι κάτι πάρα πολύ ξένο πλέον. Βλέπω και το παιδί με τι απορίες φεύγει μετά από μισή ώρα τηλεκπαίδευσης και πως έφευγε μετά από την δράση που θα κάναμε για τα κλάσματα, με το σώμα, τα χαρτιά μας ή θα συζητούσαμε και θα αποφασίζαμε με τα παιδιά πως θα κάνουμε τα κλάσματα ειδικά με ένα τμήμα που έχει δουλευτεί δύο χρόνια σε ένα τέτοιο επίπεδο. Οπότε αντιλαμβάνεσαι ότι παίρνει άλλη διάσταση η φάση μέσα στην τάξη, γίνονται πιο οριζόντια τα πράγματα, δεν υπάρχει αυτή η καθετότητα στη σχέση δάσκαλος-μαθητής, που ο δάσκαλος διαχέει προς τα κάτω την γνώση, την πληροφορία. Γίνεται πιο οριζόντιο, πιο δημοκρατικό όλο το πλαίσιο.

Ερ.:Τι θεωρείτε ότι προσφέρει σε εσάς σε προσωπικό επίπεδο; Τι αρχές θεωρείτε ότι καλλιεργεί στα παιδιά και τι εφόδια τους δίνει;

Σε προσωπικό επίπεδο, με πολλά εισαγωγικά αποτελεί επαγγελματική ανάπτυξη, όχι όπως το εννοούμε σε ένα ανταγωνιστικό επαγγελματικό πλαίσιο, αλλά επαγγελματική ανάπτυξη όπως θα την εννοούσαμε στο πλαίσιο των ανθρωπιστικών επιστημών. Με λίγα λόγια ότι εξελίσσεσαι στο επάγγελμα σου ως εκπαιδευτικός, εμβαθύνεις στη δουλειά που κάνεις, μαθαίνεις καινούρια πράγματα και πειραματίζεσαι με αυτά. Τώρα ως προς τα εφόδια για τα παιδιά είναι αυτό που σου απάντησα στην προηγούμενη ερώτηση, η ψυχοκοινωνική και γνωστική καλλιέργεια. Επίσης, πολύ σημαντικό είναι η καλλιέργεια της πολιτεότητας, της ιδιότητας του ενεργού πολίτη. Δηλαδή το ότι τα παιδιά μαθαίνουν να αποφασίζουν μέσα από τον διάλογο, μαθαίνουν να ακούν είναι πολύ βασικό πράγμα και αυτό έχει άμεση αντανάκλαση στις σχέσεις τους σε διαφορετικά πλαίσια, εκτός σχολείου. Όταν θα βγει το παιδί που έχει κάνει 20-30 συμβούλια και έχει μάθει να περιμένει να πάρει τον λόγο, να ακούει τον άλλον, πως μια διαφωνία υπάρχει τρόπος να λυθεί με το να συγκεράσουμε τις απόψεις μας και να καταλήξουμε με μία συμβιβαστική λύση που να είναι δίκαιη και για τις δύο πλευρές. Βέβαια αυτό δεν γίνεται από την μία μέρα στην άλλη, χρειάζεται χρόνο και έτσι το παιδί θα ψηθεί μέσα από αυτές τις

διαδικασίες και αυτά γίνονται στάσεις πια. Φεύγουν από τα πλαίσια της δεξιότητας και γίνονται στάσεις, δηλαδή τα χρησιμοποιεί πλέον και εκτός τάξης. Το παιδί καλλιεργείται κοινωνικά μέσα από αυτές τις διαδικασίες. Επίσης, μαθαίνει και άλλα πιο ουσιαστικά πράγματα όπως να διαφωνεί, να διεκδικεί. Φέτος ας πούμε στο πρώτο συμβούλιο που έγινε για αυτή τη χρονιά, η πρώτη κριτική, γιατί στο συμβούλιο βάζουμε και κριτικές πέρα από τις προτάσεις, ήταν από τον μαθητή για τον δάσκαλο (γέλια). Έτσι ξεκινήσαμε με κριτική για τον κύριο Δ. με θαυμαστικό κιόλας. Για εμένα αυτό είναι πολύ σημαντικό.

Ερ.: Σε περίπτωση που αντιμετωπίσατε δυσκολίες, ποιες ήταν αυτές και πως τις ξεπεράσατε;

Δυσκολίες... Κοίτα σε ατομικό επίπεδο δεν έχω αλλά θεωρώ πως επειδή ήμουν λίγο τυχερός αλλά μπορούν να προκύψουν δυσκολίες. Αυτό μπορεί να συμβεί κάθε φορά που πειραματίζεσαι με κάτι καινούριο, από το τι θα πεις, πως θα το διαχειριστείς. Οι κύκλοι, τα ψυχοκινητικά, τα βιωματικά κτλ. μπορούν να φέρουν στην επιφάνεια πράγματα που κάτω από άλλες συνθήκες δεν θα βλέπαμε. Ένα παιδί ας πούμε μπορεί να εκφράσει κάτι βαθύτερο, το οποίο δεν θα ήταν πολύ φανερό υπό άλλες συνθήκες. Μπορεί να έχει σχέση με το οικογενειακό του περιβάλλον, να νιώσει την ασφάλεια της έκφρασης μέσα στο πλαίσιο αυτό που μοιραζόμαστε και να σου πει κάτι ζόρικο και να μην ξέρεις και πως να το διαχειριστείς μπροστά στους υπόλοιπους μαθητές. Όλη αυτή η φάση, η ενασχόληση με τα παιδιά σε ένα τέτοιο επίπεδο έχει και τέτοιες καταστάσεις. Ευτυχώς εμένα μέχρι στιγμής δεν μου έχει τύχει κάτι σοβαρό αλλά λειτουργεί πολύ υποστηρικτικά όλη αυτή η φάση με το Σκασιαρχείο και τους συναδέλφους. Σκέψου αυτό το απλό πράγμα που μπήκες εσύ σε ένα site και βρήκες τα email μας, βρήκες ανθρώπους να σε βοηθήσουν. Επίσης, δεν αντιμετώπισα πρόβλημα με γονείς ή εκπαιδευτικούς, αλλά αυτό συνέβη όχι επειδή εγώ είμαι καλός αλλά γιατί και σε αυτό ήμουν τυχερός. Είμαι σε ένα σχολείο εδώ και δώδεκα χρόνια, είχα ήδη φτιάξει μια εικόνα, είχα ήδη δουλέψει κάποια χρόνια με επιτυχία και με τους συναδέλφους και τον διευθυντή, είχα κερδίσει την εμπιστοσύνη τους, οπότε είχα και μια αυτονομία στη δουλειά μου. Δεν ήμουν ένας εκπαιδευτικός που κάθε χρόνο άλλαζα σχολείο, σε ένα νέο περιβάλλον να σε κοιτάζουν καχύποπτα, οπότε

μπόρεσα πολύ ομαλά να εντάξω σιγά σιγά τις τεχνικές, γιατί κούμπωναν κιόλας λίγο πάνω σε αυτά που ήδη έκανα, οπότε έγινε πολύ ομαλά αυτό το πράγμα. Παρόλα αυτά δεν είναι όλοι τόσο τυχεροί, θέλει πολλή προσοχή όταν μπαίνεις σε ένα χώρο με ήδη παγιωμένες αντιλήψεις. Μπορεί και εσύ όταν αύριο μεθαύριο πας σε ένα νηπιαγωγείο, η συνάδελφος που θα είναι εκεί να είναι 30 χρόνια νηπιαγωγός, περισσότερο δηλαδή από ότι θα είναι η ηλικία η δική σου, και από τα 30 χρόνια τα 20 να είναι στο συγκεκριμένο νηπιαγωγείο, οπότε θα υπερισχύει η δική της άποψη κατά κάποιο τρόπο, εξαρτάται το πλαίσιο πάντα.

Ερ.: Ποιες τεχνικές Freinet χρησιμοποιείς; Γιατί επέλεξες αυτές; Περιγράψε μου αναλυτικά.

Και αυτή είναι ωραία ερώτηση. Ένα μέρος στο έχω απαντήσει πιο πάνω που ξεκίνησα με το τι νέα γιατί ήδη κούμπωνε με αυτό που έκανα. Ούτως ή άλλως εγώ κάθε Δευτέρα πρωί έκανα κάτι που το λέγαμε «Πώς πέρασα το Σαββατοκύριακο;». Βέβαια το «τι νέα» δεν είναι αυτό, είναι κάτι βαθύτερο αφού το συνδέεις με το γνωστικό κομμάτι αλλά και πάλι πάνω σε αυτό κούμπωσε και έτσι το εξέλιξα. Για το συμβούλιο δεν έκανα αλλά μέχρι τότε θα συζητούσαμε με τα παιδιά πολύ, θα προσπαθούσα μέσω του διαλόγου να λύσω τις διαφορές μου, θα ρώταγα τη γνώμη των παιδιών για ζητήματα που σχετίζονται με το μάθημα ή θα ψηφίζαμε κάποιες φορές για το τι θα κάνουμε την τελευταία ώρα ας πούμε αν είχαμε φάει την ώρα και έπρεπε να κάνουμε η γεωγραφία ή φυσική. Οπότε ξεκίνησα με το «τι νέα» και το συμβούλιο. Μετά με τα μικρά βιβλία μπόρεσα να τα εντάξω ως δραστηριότητα πάνω σε ασκήσεις ελεύθερης παραγωγής λόγου. Το ελεύθερο κείμενο, που ούτως ή άλλως γράφαμε κείμενο αλλά όχι με τον συγκεκριμένο τρόπο. Οι τεχνικές που σου έχω πει μέχρι στιγμής είναι τεχνικές που και μπορούν να έρθουν να πατήσουν πάνω στον τρόπο που δουλεύουν αρκετοί από τους δασκάλους και μπορούν να ενταχθούν στο πρόγραμμα σπουδών χωρίς μεγάλες αναταράξεις αν θέλεις.

Ερ.: Πώς βλέπεις το ρόλο σου ως εκπαιδευτικό μέσα στην τάξη αλλά και γενικότερα;

Κοίταξε να δεις, εμένα με ενδιαφέρει πάρα πολύ η κοινωνική διάσταση της δουλειάς μου, με ενδιαφέρει η εκπαίδευση του δημόσιου σχολείου, με ενδιαφέρει η εκπαίδευση να έχει χειραφετικά χαρακτηριστικά για τους μαθητές. Εργάζομαι σε σχολεία περιοχών που υπάρχουν ανάγκες, βέβαια σε όλες τις περιοχές της Αθήνας υπάρχουν ανάγκες. Άρα λοιπόν η εκπαίδευση κατά τη γνώμη μου είναι πολιτική πράξη, η εκπαίδευση δεν μπορεί να είναι ουδέτερη. Αυτό δεν είναι δική μου άποψη, συντάσσομαι με τις αντιλήψεις του Paulo Freire που λέει ότι η εκπαίδευση είναι είτε με τον καταπιεστή είτε με τον καταπιεζόμενο. Οπότε προσπαθώ να προσεγγίσω την εκπαίδευση με μια τέτοια λογική. Άρα το κοινωνικό κομμάτι είναι κάτι που και με αφορά και με ενδιαφέρει στη δουλειά μου. Με απλά λόγια, θέλω τα παιδιά να μάθουν γράμματα, αλλά να μάθουν γράμματα τα παιδιά στο Α., που οι γονείς τους είναι άνεργοι, που δεν έχουν οι οικογένειες τους τη δυνατότητα να τους υποστηρίξουν περισσότερο, άρα έχουμε χρέος εμείς ως δημόσιο σχολείο να τα εφοδιάσουμε όσο καλύτερα μπορούμε και γνωστικά και σε επίπεδο δεξιοτήτων, ιδιαίτερα κοινωνικών. Με αυτή τη λογική προσεγγίζω τη δουλειά μου ή τουλάχιστον προσπαθώ.

Ερ.: Πώς βλέπεις το ρόλο των μαθητών στην εκπαιδευτική διαδικασία;

Οι μαθητές δεν έχουν ρόλο έτσι όπως δουλεύει το σχολείο ή έχουν πολύ περιορισμένο και πρέπει και θεσμικά να ανοίξει ο χώρος για να ακουστεί η φωνή των παιδιών αλλά και εμείς σαν εκπαιδευτικοί να στήσουμε την εργασία μας με ένα τέτοιο τρόπο που να δώσουμε χώρο, να καταργηθεί αυτή η καθετότητα στη σχέση που σου είπα και στην αρχή. Θα πρέπει και σαν εκπαιδευτικοί να δούμε λίγο βαθύτερα τις εκπαιδευτικές ανάγκες των μαθητών.

Ερ.: Μπορείτε να μου περιγράψετε μια ημέρα στην τάξη σας που θεωρείτε πως είναι χαρακτηριστική της διδασκαλίας σας;

Το πρωί μπαίνουμε στην τάξη, υπάρχουν αρμοδιότητες που έχουν αποφασιστεί από τους μαθητές και οι οποίες είναι κυλιόμενες, αλλάζουν κάθε βδομάδα. Οπότε οι

υπεύθυνοι χώρου θα ξεκλειδώσουν την τάξη, θα ανοίξουν τα παράθυρα, τις κουρτίνες κτλ., ο υπεύθυνος πίνακα θα γράψει την ημερομηνία και θα κάνει δίπλα ένα σχέδιο που θα είναι ο καιρός, ο υπεύθυνος υλικού θα μοιράσει ή θα πάρει τα τετράδια αν χρειαστεί να γίνει κάτι τέτοιο και μέχρι και πέρσι τα παιδιά μου είχαν ζητήσει να υπάρχει και υπεύθυνος έδρας. Έτσι κάθε μέρα καθόταν στην έδρα ένας διαφορετικός μαθητής και η προϋπόθεση που είχα βάλει ήταν να μην δημιουργηθεί πρόβλημα μεταξύ τους με το πως θα διαχειριστούν το θέμα αυτό. Επίσης, τους είχα βάλει αυστηρό όρο ότι αν ακούσω ένα παράπονο ότι κάτι δεν πάει καλά με την μοιρασιά της έδρας ότι χάνεται το δικαίωμα. Οπότε έτσι ξεκινούσαμε. Μετά μπορεί να συνεχίζαμε με ένα πιο τυπικό τρόπο, να διαβάζαμε το κείμενο της γλώσσας, να κάναμε την ορθογραφία μας κτλ., αν είναι όμως ημέρα ελεύθερα κειμένου, θα έχουμε ελεύθερο κείμενο. Ελεύθερο κείμενο κάνουμε μια φορά στις δεκαπέντε μέρες. Αν είναι Δευτέρα, που είναι μέρα του «τι νέα» για εμάς, θα ξεκινήσουμε με μια δομημένη δραστηριότητα 25 λεπτών. Κυρίως είναι το πνεύμα που δημιουργείται στην τάξη, το ότι ενισχύεις την συμμετοχικότητα των μαθητών. Ειδικά αυτό με τις αρμοδιότητες που ανέφερα πριν, τα «metier» που λέει και ο Freinet, έχει φοβερή φάση γιατί βρίσκουν τα παιδιά καινούριες αρμοδιότητες, μέχρι και υπεύθυνο ανακύκλωσης μου ζητήσανε. Ρόλος του είναι να ελέγχει και να κοιτάει, να κάνει καμία παρατήρηση όπως «Ρε παιδιά είδα στον κάδο ένα χαρτί δίπλα στην μπανάνα, το νου σας» ή στο συμβούλιο να ακούσουμε κριτική ότι αυτή την εβδομάδα δεν ήταν πολύ καλός ο υπεύθυνος ανακύκλωσης γιατί είδα χαρτιά στον κάδο αλλά δεν μας έκανε κάποια παρατήρηση, δεν το είδε καν. Αυτό το πράγμα τους βάζει μέσα στο παιχνίδι πιο δυνατά. Ειδικότερα, βλέπεις παιδιά που μέχρι τότε βρισκόντουσαν στην αφάνεια γιατί είτε μπορεί να έχουν κάποια ειδική μαθησιακή δυσκολία, είτε μπορεί να έχουν άλλα κοινωνικά ζητήματα, να μην τα καταφέρνουν στον γνωστικό τομέα τόσο πολύ και να είναι κρατημένα πίσω, μέσα από αυτά βγαίνουν μπροστά, ξεκινούν να εκφράζονται, οπότε ζουν και ισότιμα, οριοθετούν το χώρο τους μέσα στην ομάδα με κάποιο διαφορετικό τρόπο. Είναι πολυσύνθετο το πράγμα αυτό, είναι βαθύ αυτό με τις αρμοδιότητες. Όταν δεις τους καρπούς αυτών, που μπαίνουν μέσα στην τάξη και δεν λες τίποτα και αρχίζει η τάξη και λειτουργεί μόνη της, έστω και για αυτά τα πέντε βασικά πράγματα και ότι δεν χρειάζεται να αρχίσεις να φωνάζεις. Ειδικά σε μεγαλύτερες τάξεις αν τους έχεις δουλέψει είναι πάρα πολύ όμορφο αυτό.

Ερ.: Θα ήθελα να αφηγηθείτε μια «δυνατή» προσωπική σας εμπειρία η οποία σας επηρέασε.

Θα το κάνω λίγο πιο γενικό αλλά θα είναι ουσιαστικό αυτό που θα σου πω αν και έχω ένα δύο περιστατικά στο μυαλό μου. Αυτό που κυρίως με ανατροφοδοτεί απέναντι σε όλα αυτά και στον πειραματισμό με τις βιωματικές τεχνικές και με την άσκηση της δημοκρατίας και με τον κοινωνικοπολιτικό χαρακτήρα της δουλειάς του δασκάλου είναι το αποτέλεσμα που βλέπεις σε κάποιες περιπτώσεις μικρών παιδιών που θεωρούσες ως πούμε «καμένα χαρτιά». Επειδή είμαι στο σχολείο για πολλά χρόνια, ζω στην γειτονιά του σχολείου, είναι το σχολείο που πήγαινα και εγώ, είμαι δεμένος με έναν διαφορετικό τρόπο με την τοπική κοινότητα. Άρα λοιπόν όταν μου φέρνουν έναν μαθητή με αλλαγή σχολικού περιβάλλοντος από ένα σχολείο που είχε δείρει ως πούμε τους μισούς μαθητές του, από ένα οικογενειακό περιβάλλον κατεστραμμένο και βλέπεις το παιδί αυτό μετά από 4-5 χρόνια να τελειώνει το γυμνάσιο αξιοπρεπώς ή να εντάσσεται στην ομάδα και να κοινωνικοποιείται είναι κάτι πολύ δυνατό. Βέβαια αυτό θα το δεις με κάποιους μαθητές, δεν γίνεται με όλους, κάποιοι χάνονται, αλλά ότι θα μπορείς να το δεις αυτό το πράγμα για εμένα είναι το πιο ουσιαστικό.

Συνέντευξη Μ.Τ.

Ερ.: Πώς ονομάζεστε και τι ηλικία έχετε;

Με λένε Τ. Μ. και είμαι 38 χρονών.

Ερ.: Πόσα χρόνια εργάζεστε στον εκπαιδευτικό τομέα; (ιδιωτικό ή δημόσιο)

Δεν έχω δουλέψει ποτέ στον ιδιωτικό τομέα. Το 2006 διορίστηκα πρώτη φορά σαν αναπληρώτρια και το 2009 διορίστηκα. Ήμουν σε διάφορα νηπιαγωγεία, όπως στην Ά., στην Ύ. και αποσπασμένη σε άλλα νηπιαγωγεία στην Α., αλλά από το 2014 έχω οργανική θέση στο 2^ο Νηπιαγωγείο Π., που ουσιαστικά την υπηρετώ από το 2016 έως και σήμερα.

Ερ.: Έχετε παρακολουθήσει επιπρόσθετα σεμινάρια, επιμορφώσεις ή κάποιο μεταπτυχιακό;

Έχω μεταπτυχιακό στην Τεχνολογία στην εκπαίδευση από το ΤΕΑΠΗ, που είναι διαθεματικό μεταπτυχιακό. Οι επιμορφώσεις μου αφορούν διάφορα πεδία όπως: σίγουρα την παιδαγωγική Freinet, έχω ασχοληθεί αρκετά με τις νέες τεχνολογίες και είμαι και επιμορφώτρια Β' επιπέδου, με ενδιαφέρει αρκετά η εκπαίδευση της τέχνης, έχω πάρει μέρος στην ευρωπαϊκή ομάδα προγραμματισμού και γενικά το κομμάτι που αφορά τις νέες τεχνολογίες στην εκπαιδευτική διαδικασία με ενδιαφέρει πολύ και σαν επιμορφώτρια και σαν επιμορφώμενη. Είμαι μέλος στην ΕΣΥΟΜ, έτσι έχω κρατήσει επαφή και με την σχολή, είναι η Ελληνική Επιστημονική Εταιρεία Συμβουλευτικής Ομιλήκων, θεωρώ την γνωρίζεις κιόλας, ιδρύθηκε το 2013 και η ΣΥΚΕΟΜ ήταν η αφορμή να ιδρυθεί η ΕΣΥΟΜ. Οπότε, εμπλέκομαι και σε αυτό το κομμάτι. Γενικότερα, και από την ειδική αγωγή έχω περάσει, γιατί την πρώτη χρονιά σαν αναπληρώτρια δούλεψα σαν παράλληλη στήριξη. Να σου πω την αλήθεια, εγώ πάντα ήθελα να κάνω κάτι σχετικά με το νηπιαγωγείο, σε όλους τους τομείς, για να μπορώ να εξελιχθώ και έτσι να βοηθήσω να εξελιχθούν και τα παιδιά στην τάξη μου.

Ερ.: Κατά την επαγγελματική σας πορεία ποια χαρακτηριστικά είχαν οι παιδαγωγικές πρακτικές που έχετε χρησιμοποιήσει; Τι σας οδήγησε να αλλάξετε τον τρόπο διδασκαλίας σας.

Αυτό που θα έλεγα περισσότερο ότι άλλαξε, ίσως είναι στο κομμάτι της ανεκτικότητας και να γίνονται όσο περισσότερο γίνεται πιο μαθητοκεντρικές οι προσεγγίσεις. Αναφέροντας ξανά την παιδαγωγική του Freinet, επειδή είναι κάτι που το συζητούσα πολύ και με συναδέλφους, ειδικά στο Σκασιαρχείο, πόσο πολύ στο νηπιαγωγείο ταιριάζει αυτή η παιδαγωγική, αυτή η φιλοσοφία, ότι αφουγκράζομαι τις ανάγκες των παιδιών, δίνω πολλή σημασία στις ιδέες που έχουν τα παιδιά και ουσιαστικά για εμένα αυτή είναι η κινητήριος δύναμη, δηλαδή να λειτουργώ μαζί με τα παιδιά. Ειδικά για αυτή την ηλικία και επειδή έχουμε τη δυνατότητα στο νηπιαγωγείο να είμαστε πιο ευέλικτοι λόγω του προγράμματος σπουδών, να δουλεύουμε διαφορετικά, με project, με μια ιδέα που θα δώσουν τα παιδιά και πάνω σε αυτό να στήσουμε όλη μας τη διδασκαλία. Επίσης, έδωσα περισσότερο έμφαση με τον καιρό σε αξίες όπως η δημιουργικότητα, η εργασία, η επικοινωνία.

Ερ.: Πώς γνωρίσατε τον παιδαγωγό Freinet και την εκπαιδευτική του θεωρία;

Από το Σκασιαρχείο τον γνώρισα και την ένταξη μου στο πιλοτικό γιατί για να πω την αλήθεια δεν τον γνώριζα πριν από αυτό. Δεν θυμάμαι και αν στο πανεπιστήμιο είχαμε αναφερθεί, τουλάχιστον και αν είχαμε εγώ δεν το θυμόμουν. Ειλικρινά γοητεύτηκα πάρα πολύ και από το 2016 που ήταν η πρώτη φορά που άρχισα να επιμορφώνομαι αισθάνθηκα ότι ταίριαζε πάρα πολύ σε εμένα. Προσωπικά έχω πάρα πολύ ενθουσιασμό για αυτή την παιδαγωγική, αν και τόσο παλιά είναι και τόσο επίκαιρη που είναι πάρα πολύ σημαντικό γιατί αν σκεφτούμε την χρονική διαφορά, είναι μία παιδαγωγική πολύ σύγχρονη. Είναι αυτό που ανέφερα και πριν, το να δίνουμε σημασία στα παιδιά, να δημιουργούμε ένα μαθητοκεντρικό πλαίσιο αλλά με όλη την ουσία, όχι απλά να λέμε πως εφαρμόζουμε μια μαθητοκεντρική προσέγγιση είναι πολύ σημαντικό. Αυτό μπορείς να το δεις και στην πράξη και αυτό ήταν που με τράβηξε, γιατί είναι πράγματα που είναι εφαρμόσιμα, ακόμα και στο νηπιαγωγείο που μιλάμε για πολύ μικρές ηλικίες. Οπότε, η πρώτη μου επαφή με την παιδαγωγική Freinet ήταν το 2016 με την συμμετοχή μου στο πιλοτικό πρόγραμμα.

Ερ.: Σχετικά με την κοινότητα του Σκασιαρχείου, πώς μάθατε και γίνατε μέλος σε αυτήν;

Αυτά τα δύο ήταν αλληλένδετα. Αυτό που μου αρέσει στο Σκασιαρχείο είναι ότι η επιμόρφωση γίνεται από εκπαιδευτικούς για εκπαιδευτικούς, δεν υπάρχει κάποιος ο οποίος έχει άλλη θέση και όλα τα μέλη είναι ισότιμα. Έτσι, όταν κάποιος είναι επιμορφωτής δεν σημαίνει ότι και εκείνος δεν μαθαίνει παράλληλα, αυτό είναι το κομμάτι που αγαπώ πολύ. Έτσι τελιώνοντας, μετά την επιμόρφωσή σου μπορείς να το επιθυμείς και εθελοντικά να συμμετάσχεις στις διάφορες επιμορφώσεις σαν επιμορφωτής και όχι μόνο στην Αθήνα γιατί πλέον γίνονται και σε άλλες πόλεις. Οπότε νομίζω ότι έτσι συνεχίζεις να μαθαίνεις. Αυτή η συγκρότηση ομάδων ενηλίκων που είμαστε όλοι ομότιμοι και έχουμε πολλά κοινά όπως : όλοι είμαστε εκπαιδευτικοί, θέλουμε να εξελιχθούμε, μας αρέσει η παιδαγωγική του Freinet, νομίζω πως αυτό προσδίδει και κάτι ακόμα.

Ερ.: Όταν γίνατε μέλος της ομάδας, σας έγινε κάποια επιμόρφωση; Αν ναι, ποιος ήταν ο ρόλος της και σε τι σας βοήθησε;

Πήρα μέρος στο διετές πιλοτικό πρόγραμμα. Αυτό το μοίρασμα μου άρεσε πολύ. Πραγματοποιούμε συναντήσεις, αν εξαιρέσεις την περίοδο της καραντίνας που πλέον κάνουμε μερικές διαδικτυακά. Αυτό που μου προσέφεραν αυτές οι συναντήσεις όσον αφορά την εξέλιξη μου σαν άνθρωπος και σαν εκπαιδευτικός είναι ένα σημαντικό κομμάτι, γιατί έχει αυτά τα χαρακτηριστικά που προσωπικά εγώ θέλω να περνάω στους μαθητές μου. Πιο συγκεκριμένα, ότι είναι σημαντικό να αφουγκράζεσαι τις ανάγκες και τις ιδέες των άλλων, είναι και το κομμάτι της συνεργασίας πολύ σημαντικό και αυτό που υπάρχει γενικότερα στην παιδαγωγική Freinet είναι ότι είναι τεχνικές, οι οποίες είναι εφαρμόσιμες στο νηπιαγωγείο, αλλά μιλώντας και με συναδέλφους μπορείς να τις εφαρμόσεις όλη σου την χρονιά. Δηλαδή με όποιο πρόγραμμα και να ασχοληθώ μπορείς να αξιοποιήσεις τις τεχνικές αυτές. Οπότε, με έχει βοηθήσει να σκέφτομαι λίγο διαφορετικά, να ανοίξω περισσότερο τη σκέψη μου.

Ερ.: Πότε ξεκινήσατε να διδάσκετε με βάση τις παιδαγωγικές τεχνικές του Freinet και τι αλλαγές παρατηρήσατε στους μαθητές σας;

Το 2016 ήταν η πρώτη φορά. Βέβαια, ήταν το πρώτο κομμάτι, το πιο θεωρητικό. Από τα τέλη του 2017 και λίγο πιο πειραματικά χρησιμοποιώντας τα μικρά βιβλία ξεκίνησα. Στο σχολείο που είμαι υπάρχουν δύο τμήματα και το 2018 ξεκίνησαν και οι υπόλοιποι συνάδελφοι επίσης. Οπότε, εγώ ξεκίνησα περισσότερο τέλη του 2017. Για να πω την αλήθεια με κέρδισαν τα μικρά βιβλία και είδα ότι είχε πολύ ωραία εξέλιξη μέσα στο σχολείο. Μάλιστα η εργασία που είχα κάνει ήταν η ψηφιοποίηση των μικρών βιβλίων. Το «τι νέα;» το εφάρμοσα την επόμενη χρονιά, το συμβούλιο που το φοβόμουν πάρα πολύ, τελικά νομίζω ότι δεν έπρεπε και αποτέλεσε μια κινητήριο δύναμη μέσα στην τάξη όπου τα παιδιά έπαιρναν πολύ ωραίες αποφάσεις. Στη συνέχεια, την επόμενη χρονιά το κάναμε συμβούλιο σχολείου, κάθε τμήμα δηλαδή συνεδριάζει και έβγαζε αποφάσεις και μετά συνεδριάζαμε όλοι μαζί για να τις συζητήσουμε με το άλλο τμήμα. Επίσης, κάναμε σαν διασχολική αλληλογραφία όταν γυρίσαμε πέρσι από την καραντίνα, ήταν ανάγκη της τάξης επειδή κάθε τάξη χωρίστηκε σε δύο υποτμήματα και τα παιδιά ήθελαν να στείλουν μηνύματα στα υπόλοιπα. Αντίστοιχα, τώρα στα εξ αποστάσεως μαθήματα πάρα πολύ χρησιμοποιούμε το «τι νέα;», λίγο διαφοροποιημένο βέβαια, κάνουμε δωμάτια επικοινωνίας. Έχουν αλλάξει πάρα πολύ τα παιδιά, ιδίως αυτά που είναι προνήπια και μετά νήπια. Βλέπω τη διαφορά στον τρόπο σκέψης τους που για εμένα είναι πάρα πολύ σημαντικό. Επίσης, βλέπω την δημοκρατική παιδεία και πλέον το καταλαβαίνω και το χρησιμοποιούν πάρα πολύ. Ένα παράδειγμα που μου έκανε πολλή εντύπωση είναι ότι όταν συζητάγαμε με τα παιδιά για το Πολυτεχνείο, ένα παιδάκι που το είχα και πέρσι μου είπε χωρίς να αναφέρω κάτι εγώ για τη δημοκρατία πως αυτό που του ήρθε στο μυαλό είναι το συμβούλιο. Έχοντας βιώσει την προηγούμενη χρονιά τα συμβούλια της τάξης έκανε τη σύνδεση και νομίζω ότι είναι ένα πολύ σημαντικό κομμάτι να μπορέσουν να φτάσουν σε αυτό. Οπότε, αποδεικνύει ότι πρέπει να υπάρχει και συνέχεια σε αυτό που κάνουμε, πράγμα που λέμε ότι λείπει λίγο από το νηπιαγωγείο, γιατί άμα φύγουν και πάνε σε ένα δημοτικό που δεν εφαρμόζεται, δεν βλέπουμε την εξέλιξη που θα μπορούσαμε να δούμε.

Ερ.: Τι αξιοποιήσατε και τι χρειάστηκε να αναμορφώσετε από τις πρακτικές αυτές;

Θα ξεκινήσω με τα μικρά βιβλία που χρησιμοποιώ που άλλαξα κάτι πολύ μικρό πάνω σε ένα template που είχε φτιάξει μια συνάδελφος, καθώς έβαλα σελίδες, έβαλα περιγράμματα. Οπότε, έφτιαξα ένα τέτοιο αρχείο για να είναι πιο λειτουργικό. Στο νηπιαγωγείο θέλει σίγουρα διαφοροποίηση από τον τρόπο που θα το εφαρμόζε ένας δάσκαλος σαφέστατα. Για παράδειγμα, τα μικρά βιβλία τα έχουμε δουλέψει σε επίπεδο της ολομέλειας, μικρών ομάδων και ατομικά όμως γιατί το 2018-2019 τα παιδιά μου ζήτησαν να φτιάξουμε και γωνιά μικρών βιβλίων. Επομένως, υπήρχε και στις ελεύθερες δραστηριότητες που είχαν την δυνατότητα με εκτυπωμένα αδίπλωτα μικρά βιβλία να φτιάξουν τα δικά τους τελείως αυθόρμητα. Μάλιστα, αυτά που είχαν φτιάξει τα είχαμε αξιοποιήσει και σε άλλα προγράμματα. Έχω αξιοποιήσει και το συμβούλιο της τάξης που σίγουρα το έχω διαφοροποιήσει. Για παράδειγμα κάποιους ρόλους που έχει τόσο το συμβούλιο της τάξης όσο και το «τι νέα;» που τα παιδιά δεν έχουν τη δυνατότητα να γράψουν, να καταγράψουν, να διαβάσουν όπως θα έκανε ένα παιδί μεγαλύτερης ηλικίας, έχω κάνει κάποιες τροποποιήσεις. Υπάρχουν δηλαδή κάποιες καρτέλες με τα ονόματα, κάποιοι πίνακες αναφοράς και έχουμε φτιάξει ένα κουτί που έχει μέσα βοηθητικό υλικό. Ακόμη, δεν έχω μπει στη διαδικασία για τη σχολική εφημερίδα που θέλω πάρα πολύ, αλλά φέτος δεν μπόρεσα που ήθελα να το δοκιμάσω. Οπότε, έχω κάνει κάποιες μικρές διαφοροποιήσεις δεδομένου της ηλικίας των παιδιών.

Ερ.: Ποιοι είναι οι λόγοι που συνεχίζετε να εφαρμόζετε τις παιδαγωγικές του Freinet; Γιατί αξιοποιείτε τις παιδαγωγικές Freinet σήμερα; Πιστεύετε ότι είναι επίκαιρη;

Ένας συνάδελφος είχε γράψει κάτι αρκετά εύστοχο αλλά τώρα το ξέχασα. Δώσε μου ένα λεπτό. Ααααα, το θυμήθηκα, είχε γράψει την λέξη «Freinetίδα». Θεωρώ πως είναι πάρα πολύ επίκαιρο. Βασικά από ένα σημείο και μετά μου αρέσει γιατί με οδηγούν τα παιδιά σε κάποια πράγματα. Αυτό συμβαίνει ακόμα και στην εξ αποστάσεως. Για παράδειγμα, ένα κοριτσάκι που το βλέπαμε στεναχωρημένο με τη συνάδελφο στην οθόνη και την ρωτήσαμε τι έχει, μας εξήγησε πως ο πατέρας της είχε πάει στο χωριό για να μαζέψει ελιές και αφού το συζητήσαμε όλοι μαζί της πρότεινα

να μας στείλει φωτογραφίες ο πατέρας της και να μας τις δείξει. Μετά από 10 μέρες λοιπόν, μας ήρθε μια σειρά από φωτογραφίες με όλη τη διαδικασία παραγωγής λαδιού, μοιράστηκε μαζί μας το παιδί αυτά που ήθελε και αντίστοιχα μετά από μερικές μέρες ένα κοριτσάκι μας έδειξε πως φτιάχνεται το κρασί. Άλλη μέρα ένα παιδί που μπήκε είπε κάποια πράγματα και εκείνο, οπότε και εμείς πιανόμαστε πάρα πολύ από τις ιδέες των παιδιών και τώρα αυτό βοηθάει πάρα πολύ με την εξ αποστάσεως εκπαίδευση, ειδικά στο κομμάτι της επικοινωνίας. Επίσης, μας βοηθάει να κάνουμε και αυτές τις συνδέσεις, με την οικογένεια και το σχολείο, των βιωμάτων των παιδιών. Όλα αυτά μπορούν να συνδεθούν και να αποκομίσουμε κάτι από αυτά. Οπότε, εγώ αισθάνομαι ότι έχω ξεχάσει όλα τα υπόλοιπα και έχω μόνο την παιδαγωγική του Freinet και με αυτή πορευόμαστε. Είναι αυτό που είπα άλλωστε, ταιριάζει παντού. Νομίζω πως επειδή είναι τεχνικές και έχουν ως άξονα το παιδί ταιριάζουν ειλικρινά παντού, ειδικά στο νηπιαγωγείο.

Ερ.: Τι θεωρείτε ότι προσφέρει σε εσάς σε προσωπικό επίπεδο; Τι αρχές θεωρείτε ότι καλλιεργεί στα παιδιά και τι εφόδια τους δίνει;

Θα μιλήσω πρώτα για τα παιδιά. Νομίζω ότι είναι πάρα πολύ σημαντικό ότι μαθαίνουν το κομμάτι της ενσυναίσθησης και της ενεργητικής ακρόασης. Μαθαίνουν να αισθάνονται, άρα μπορούν «να μπουν στα παπούτσια του άλλου», μέσα από το συμβούλιο μαθαίνουν να ακούν άρα αναπτύσσουν την ενεργητική ακρόαση που είναι πολύ σημαντικό. Επίσης, μαθαίνουν την αξία της συνεργασίας. Ειδικά το πλαίσιο «four c's» που μιλάει για τις τέσσερις δεξιότητες που καθιστούν κάποιον ενεργό πολίτη στον 21^ο αιώνα μιλάει για συνεργασία, δημιουργικότητα, κριτική σκέψη και επικοινωνία. Νομίζω είναι κομμάτια που σαφέστατα μέσα από την παιδαγωγική Freinet μπορεί ένας εκπαιδευτικός και να τα καλλιεργήσει για τους μαθητές του και παράλληλα για τον ίδιο του τον εαυτό. Είναι πολλά αυτά που καλλιεργούν τα παιδιά, αλλά θα ήθελα να εστιάσω σε αυτές τις δεξιότητες που είναι πολύ σημαντικές, μαζί με την ενσυναίσθηση και την ενεργητική ακρόαση που είναι κάτι που μπορεί να καλλιεργηθεί. Όλα αυτά συνεισφέρουν και στην ανάπτυξη της έννοιας της δημοκρατίας. Νομίζω ότι και σαν εκπαιδευτικός αναπτύσσω τις ίδιες δεξιότητες γιατί υπάρχει αυτή η αλληλεπίδραση που μου αρέσει πάρα πολύ. Αυτό

που εννοώ είναι ότι εγώ είμαι ανοιχτή προς τους μαθητές και τις μαθήτριες μου από τη δική μου πλευρά, ακούω και είμαι ισότιμο μέλος και μπορώ να εκφέρω και εγώ κάποια γνώμη. Αυτό που μου αρέσει πολύ είναι ότι όταν τα παιδιά έχουν φτάσει σε κάποια ηλικία και επίπεδο που θα μπορέσουν να σου εκφράσουν τη διαφωνία τους, γιατί περιλαμβάνει το κομμάτι της κριτικής σκέψης. Κάποια παιδιά που τα είχα πέρσι και τα έχω και φέτος, άμα πω κάτι που διαφωνούν θα πουν τη γνώμη τους και είναι κάτι που εκτιμώ αρκετά. Θεωρώ πως είναι κάτι που είναι λίγο πιο δύσκολο να κατακτηθεί στο νηπιαγωγείο, αλλά νομίζω πως άμα υπάρχει και αυτή η συνέχεια μπορούν. Επίσης, επαγγελματική εξέλιξη, βασικά όχι γιατί δεν μου αρέσει τόσο πολύ η λέξη επαγγελματική, αλλά νομίζω ότι εξελισσόμαστε σαν άνθρωποι αρχικά, υπάρχει εξέλιξη στις γνώσεις, το πόσο ανοιχτός είσαι, στο να πειραματίζεσαι. Είναι πολύ σημαντικό κομμάτι στην παιδαγωγική Freinet ο πειραματισμός. Είναι αυτό που λέμε και στους συναδέλφους: «Μην φοβηθείς να δοκιμάσεις, να πειραματιστείς». Είναι αυτό που ανέφερες και στην ερώτηση σου στο τι αλλαγές έκανα, γιατί καμία τάξη δεν είναι ίδια με μια άλλη όπως και κανένας εκπαιδευτικός δεν είναι ίδιος αντίστοιχα. Οπότε μαθαίνεις να πειραματίζεσαι, αναπτύσσεις το κομμάτι της διερευνητικής μάθησης που είναι απαραίτητο για το νηπιαγωγείο. Ακόμα και από τις αποτυχίες μαθαίνεις άλλωστε. Αυτό που έχω να αναφέρω εγώ είναι ότι τον πρώτο μισό χρόνο που ξεκίνησα να εφαρμόζω αυτές τις τεχνικές, δοκίμασα το συμβούλιο και δεν μου «κούμπωσε» καλά. Οπότε αποφάσισα να το αφήσω για λίγο και όταν αισθανθώ έτοιμη τότε να το κάνω. Επομένως, μαθαίνεις και από την αποτυχία ή από τη μη εφαρμογή.

Ερ.: Σε περίπτωση που αντιμετωπίσατε δυσκολίες, ποιες ήταν αυτές και πως τις ξεπεράσατε; (γονείς και εκπαιδευτικοί)

Νομίζω ότι η βασική δυσκολία είναι να μην απογοητευόμαστε ώστε να συνεχίζουμε να δοκιμάζουμε. Στο συμβούλιο ας πούμε, στην αρχή αισθανόμουν ότι αυτή η ιδέα δεν είχε ωριμάσει στο μυαλό μου, οπότε μου έδωσα χρόνο και το ξεκίνησα την επόμενη χρονιά. Επομένως, δίνοντας χρόνο, είδα πως λειτουργεί και μετά πήγε μια χαρά. Ένα πράγμα που έκανα με τα μικρά βιβλία είναι ότι επειδή παρατήρησα πως στις αυθόρμητες δημιουργίες τους δεν υπήρχε δομή και ήθελα να το καλλιεργήσω,

αξιοποιήσαμε λίγο το κομμάτι που αφορά την ψηφιακή αφήγηση, ώστε μέσω αυτής να δημιουργήσουμε ψηφιακές ιστορίες. Αφού μπήκαμε σε αυτή τη διαδικασία, παρατήρησα πως αυτό τους βοήθησε πολύ στο πως να κάνουν ιστορίες και στα δικά τους βιβλία. Απέκτησαν τη λογική της δομής αρχής-μέσης-τέλους, ήρωες, γεγονότα. Αυτό που με είχε δυσκολέψει ήταν στο πως θα μπορέσω να βάλω τα παιδιά σε αυτή τη διαδικασία και γι' αυτό δουλέψαμε πρώτα σε ένα άλλο πλαίσιο ώστε να γυρίσουμε ξανά στα μικρά βιβλία. Όσον αφορά για τους συνάδελφους στο σχολείο είμαστε τέσσερις εκπαιδευτικοί με οργανικές θέσεις και είμαστε όλοι ανοιχτοί. Μάλιστα σιγά σιγά και εκείνοι προσπάθησαν να εφαρμόσουν τις τεχνικές μαζί μου και έτσι δουλεύαμε μαζί τα μικρά βιβλία, το συμβούλιο της τάξης και γενικότερα ξεκίνησαν να πειραματίζονται και εκείνοι μαζί μου. Με τη συνάδελφο που είμαστε μαζί στο ίδιο τμήμα, ειδικά την προηγούμενη χρονιά, κάποιες φορές οργανώναμε το συμβούλιο της τάξης να γίνεται την ώρα που είμαστε και οι δύο μαζί ώστε να είμαστε παρέα. Ούτε με τους γονείς είχα πρόβλημα. Ίσα ίσα μπήκαν και στη διαδικασία να βάλουν τα μικρά βιβλία στο σπίτι τους μέσω προγραμμάτων που κάναμε, όπως να φτιάξουν βιβλία με τα παιδιά. Επίσης, είχαμε κάνει διαγωνισμό μικρού βιβλίου και έτσι όλα τα παιδιά έκαναν το δικό τους και έγινε online ψηφοφορία. Ακόμα, με τους γονείς είχαμε κάνει ένα πρόγραμμα για το σχολείο και έφτιαξαν τα παιδιά μικρά βιβλία για την περιοχή και γενικότερα επειδή τους εμπλέκουμε συνεχώς είναι πάρα πολύ θετικοί. Ακόμα και τώρα με την εξ αποστάσεως εκπαίδευση που χρειάζεσαι την υποστήριξη των γονέων είναι εκεί. Ίσα ίσα σε αυτά που λέμε όπως αν θέλει να πει το παιδί τα νέα του μπορεί να στείλει κάποια φωτογραφία ή να παρουσιάσει κάποιο θέμα, είμαστε ανοιχτοί να το ακούσουμε και υπάρχει και η αντίστοιχη ανταπόκριση.

Ερ.: Ποιες τεχνικές Freinet χρησιμοποιείς; Γιατί επέλεξες αυτές; Περιγράψε μου αναλυτικά.

Λοιπόν, όπως ανέφερα και πριν, χρησιμοποιώ τα μικρά βιβλία, που είναι μια τεχνική που αγαπάμε πάρα πολύ σε αυτό το σχολείο. Αναφορικά για το «τι νέα;», εμείς το κάνουμε κάθε Δευτέρα, μία φορά τη βδομάδα γιατί υπάρχει και το συμβούλιο. Στην αρχή υπήρχε μια δυσκολία να κατανοήσουν τις διαφορές από το συμβούλιο, οπότε τον πρώτο καιρό χρειάστηκαν λίγη υποστήριξη. Επίσης, τους πήρε καιρό μέχρι να μην

λένε μόνο τα νέα του σαββατοκύριακου. Σιγά σιγά όταν αξιοποιήσαμε κάποιες ιδέες των παιδιών είδαμε μια αλλαγή. Βέβαια, να και μια διαφοροποίηση σχετικά με το νηπιαγωγείο, είναι ότι βοηθάμε τα παιδιά με ερωτήσεις για να πουν και άλλα πράγματα ή όταν αναφέρουν κάτι με πολύ ενδιαφέρον είναι ιδέες που θα κρατήσω και στη συνέχεια θα το αξιοποιήσουμε. Οπότε αυτή η διαδικασία γίνεται αφορμή για να αξιοποιήσουμε τις ιδέες των παιδιών, ιδιαίτερα όταν ήμασταν στην τάξη μπορεί κάποια ιδέα να γινόταν ένα μικρό project. Επομένως, έτσι δουλεύω το «τι νέα;» και είχαμε και μια ιδέα που δεν προλάβαμε να υλοποιήσουμε και το «τι νέα;» να αποτελούσε αφορμή για την εφημερίδα. Βέβαια, φέτος σχετικά με την εφημερίδα, είπαμε πειραματικά να λάβουμε μέρος σε ένα πρόγραμμα, «e Twinning», και να ασχοληθούμε με τους άξονες σε σχέση με τα περιβαλλοντικά προβλήματα. Εμείς πήραμε το νερό και έχουμε ξεκινήσει πολύ πειραματικά τα παιδιά να φτιάξουν κάποια πράγματα και εμείς σε συνεργασία με ένα άλλο σχολείο να τα ενσωματώσουμε ώστε να φτιάξουμε μια συνεργατική εφημερίδα σχετικά με το νερό που θα έχουν κάνει τα παιδιά απλά εμείς θα τα βάλουμε σε μία ψηφιακή εφημερίδα. Οπότε, προσπαθήσαμε έστω να προσεγγίσουμε την εφημερίδα και είπαμε πως θα συνεχίσουμε όλα τα κομμάτια που αφορούν το συγκεκριμένο πρόγραμμα. Το συμβούλιο το κάνουμε κάθε Παρασκευή, που είχαμε ψηφίσει και είχαν ζητήσει τα παιδιά να είναι η συγκεκριμένη μέρα, πάλι μια φορά τη βδομάδα. Συνήθως, ειδικά πέρσι, το κάναμε στις 12 το μεσημέρι για να είμαστε και οι δύο εκπαιδευτικοί. Αλληλογραφία θέλαμε να δουλέψουμε φέτος μαζί με μία συνάδελφο αλλά δεν τα καταφέραμε λόγω της κατάστασης. Επίσης, έχω πειραματιστεί λίγο με το ελεύθερο κείμενο, αλλά το προσέγγισα περισσότερο ως η δημιουργία μικρών ιστοριών, δηλαδή τα παιδιά να δημιουργήσουν μικρές ιστορίες. Θεωρώ ότι δεν το «ακουμπήσαμε» καθόλου, αλλά με αφορμή κάποια ζωγραφιά ή κάποια ιδέα φτιάχναμε μικρές ιστορίες. Αυτές τις τεχνικές περισσότερο έχουμε αξιοποιήσει στο σχολείο.

Ερ.: Πώς βλέπεις το ρόλο σου ως εκπαιδευτικό μέσα στην τάξη αλλά και γενικότερα; Πώς βλέπεις το ρόλο των μαθητών στην εκπαιδευτική διαδικασία;

Γενικότερα, σαν εκπαιδευτικός νομίζω ότι έχω αυτή την ανοιχτότητα που ανέφερα, προσπαθώ να είμαι δίκαιη πάντα. Μου αρέσει πολύ να έρχονται καινούριες ιδέες

μέσα στην τάξη και σε όλο το σχολείο. Επίσης, μου αρέσει το κομμάτι της συνεργασίας τόσο εντός της τάξης όσο και εκτός της τάξης, εκτός της Ελλάδας και παντού στον κόσμο. Νομίζω πως είναι κάτι που μεταφέρω στα παιδιά και αρέσει και σε εκείνα όπως και ο αυθορμητισμός στην εκπαιδευτική διαδικασία αλλά ξέρουν ότι υπάρχουν και όρια. Έχουμε χρόνο και είμαστε ανοιχτοί να κάνουμε πράγματα που μας βγαίνουν αυθόρμητα αλλά πρέπει να σεβόμαστε και τον άλλον, με αυτόν τον τρόπο αναφέρω τα όρια. Μου αρέσουν οι καινοτόμες δράσεις πολύ και να συνεργάζομαι με άλλους συναδέλφους και γενικώς αυτό το πνεύμα επικρατεί πολύ και στο σχολείο μεταξύ μας, είτε τώρα που είμαστε στο εξ αποστάσεως είτε όταν είμαστε στην τάξη. Ειδικά πριν την πανδημία κάναμε αρκετές φορές συνδιδασκαλία και με τα παιδιά επειδή κάνουμε και κοινά προγράμματα. Γενικώς, αξιοποιώ και το κομμάτι με τις νέες τεχνολογίες, κάνουμε αρκετά ρομποτική και συμμετέχουμε σε αντίστοιχες δράσεις. Νομίζω αυτό θα έλεγα σαν ρόλο. Όσον αφορά τα παιδιά, σίγουρα θεωρώ ότι η παιδαγωγική Freinet έχει βοηθήσει πάρα πολύ στο να είναι πολύ διαφορετικός ο ρόλος των παιδιών μέσα στην τάξη μου. Σαφέστατα, δεν λέω ότι όλα τα παιδιά φτάνουν στο έπακρο των δυνατοτήτων τους, αλλά όταν δίνεις την ευκαιρία στο παιδί να εκφραστεί και κατανοήσει ότι σε αυτά που θα πεις εσύ θα δώσεις βάρος έστω ακόμα και στο πιο μικρό που θα πει, νομίζω ότι είναι πολύ σημαντικό για εκείνο. Είναι αυτό που βλέπω στην πράξη και βάζοντας τον εαυτό μου σε αυτή τη θέση, αφού την τελευταία δεκαετία προσπαθώ να επιμορφώνομαι, μου αρέσει και εμένα. Η παιδαγωγική Freinet με εφοδίασε περισσότερο με αυτές τις τεχνικές και μου έμαθε να δίνω έμφαση σε αυτά που λένε τα παιδιά και να τα αξιοποιώ. Μια λέξη ας πούμε, μπορεί να γίνει μια ιστορία, μια φωτογραφία μπορεί να γίνει κάτι. Για παράδειγμα, πέρσι μέσα από το συμβούλιο της τάξης φτιάξαμε ένα θεατρικό και η χριστουγεννιάτικη παράσταση ήταν καθαρά δημιουργία των παιδιών. Επίσης, τους αρέσει να παίρνουν συνεντεύξεις, τους αρέσει αυτή η ενεργητικότητα και ένας εκπαιδευτικός που ακούει και αξιοποιεί όσα λένε τα παιδιά μπορεί να καταφέρει πολλά. Θεωρώ πως αυτό είναι ένα κομμάτι που το είχα, όμως το έχω καλλιεργήσει και με τις διάφορες επιμορφώσεις και κυρίως μέσα από την παιδαγωγική του Freinet. Είναι σημαντικό να μην ξεχνάμε πως επειδή έχω τον ρόλο της υποστήριξης και του συντονισμού σε επιμορφώσεις πλέον, παίρνω πολλές ιδέες και από τους υπόλοιπους συναδέλφους. Πρόπερσι ήταν τριάντα συνάδελφοι, φέτος

είναι άλλοι τριάντα και του χρόνου να είμαστε καλά θα είναι πάλι άλλοι τριάντα. Ακόμα και όταν έρχομαι στο πανεπιστήμιο με συναδέλφους που επικοινωνούμε, θεωρώ πως είναι πολύ ωραίο το γεγονός πως ανοίγεται η εκπαίδευση και αλλάζουμε ιδέες μέσω αυτής της διαδικασίας και ότι ερχόμαστε σε επαφή με τους φοιτητές.

Ερ.: Μπορείτε να μου περιγράψετε μια ημέρα στην τάξη σας που θεωρείτε πως είναι χαρακτηριστική της διδασκαλίας σας;

Πάντα το πρωί θα κάνουμε το κομμάτι που αφορά τις «ρουτίνες» της τάξης, δηλαδή έχουμε ομάδες οι οποίες έχουν δημιουργηθεί για το ημερολόγιο, τον καιρό, να πούμε τις καλημέρες μας με διαφορετικούς τρόπους (έχουμε συζητήσει και στο συμβούλιο πως οι θέσεις στις ομάδες είναι μεταβλητές) και ανάλογα αν κάποια μέρα ασχολούμαστε με μία συγκεκριμένη θεματική ή είναι η μέρα μιας συγκεκριμένης διαδικασίας του προγράμματός μας θα ετοιμάσουν ανάλογα το χώρο. Αυτό έχει σχέση με τις διαθεματικές δραστηριότητες που γενικά περιλαμβάνουν πολλά. Υπάρχει περίπτωση να αξιοποιήσουμε τον διαδραστικό πίνακα και να κάνουμε κάτι εκεί, μπορεί να ασχοληθούμε με τη ζωγραφική, μπορεί να δημιουργήσουμε ιστορίες αλλά αυτό εξαρτάται από τι πραγματευόμαστε εκείνη την περίοδο και τι έχουμε συμφωνήσει με τα παιδιά να κάνουμε. Επομένως, έχουμε διάφορες και πολλές διαθεματικές δραστηριότητες μέσα στη μέρα, έχουμε και κιναισθητικές που τους αρέσουν πάρα πολύ, αξιοποιούμε πολύ και τη ρομποτική τόσο στις ελεύθερες όσο και στις οργανωμένες δραστηριότητες. Αυτό που μας αρέσει πάρα πολύ είναι να φτιάχνουμε επιτραπέζια παιχνίδια, οπότε με τα παιδιά πάντα φτιάχνουμε κάτι. Τα επιτραπέζια παιχνίδια είναι κάτι που αξιοποιούμε και στο εξ αποστάσεως αφού έχουμε φτιάξει ήδη δύο επιτραπέζια. Πειραματιστήκαμε αρκετά με αυτό και μάλιστα όταν ήμασταν στο σχολείο τα έπαιζαν ακόμα και στα διαλείμματα. Επομένως, για να στα μαζέψω λίγο, κάνουμε το πρωί τις ρουτίνες μας, ακολουθεί μια δραστηριότητα, μετά διάλειμμα και μετά ή ελεύθερη ώρα ή κάποια δραστηριότητα.

Ερ.: Θα ήθελα να αφηγηθείτε μια «δυνατή» προσωπική σας εμπειρία η οποία σας επηρέασε.

Ένα πράγμα που προσωπικά θεωρώ ότι έχει αλλάξει, εκτός από αυτά που προσλαμβάνουμε από την οικογένεια μας και από τον περίγυρο μας που σίγουρα μας επηρεάζουν σε αρκετά πράγματα, θεωρώ ότι εγώ βάζοντας τον εαυτό μου όταν ήμουν φοιτήτρια και έκανα πρακτική σαν παιδί πόσο κλειστός χαρακτήρας και ντροπαλή ήμουν. Ειλικρινά καμία σχέση όπως είμαι τώρα. Στο πανεπιστήμιο πήγα στο συμβουλευτικό κέντρο ενηλίκων το 2003 και ξεκίνησα εθελοντικά να ασχολούμαι με φοιτητές, με τη συμβουλευτική. Όλο αυτό το κομμάτι και αυτό που ακολούθησε στη συνέχεια εμένα με άλλαξε πάρα πολύ σαν άνθρωπο πάνω από όλα. Εγώ σκέφτομαι ότι κάνοντας πρακτική το 2003-2004 πόσο πολύ επιθυμούσα να είμαι πίσω από όλους. Χαρακτηριστικά θυμάμαι να είμαι με συμφοιτήτριες μου ομάδα 4-5 ατόμων στο νηπιαγωγείο και έλεγα να οργανώσουμε και να σχεδιάσουμε δραστηριότητες, αλλά δεν θα με ένοιαζε αν θα με έβαζαν να τις πραγματοποιήσω εγώ γιατί ντρεπόμουν πάρα πολύ αυτή την έκθεση. Επομένως, σκέφτομαι πόσο έχω αλλάξει σε αυτό το κομμάτι αφού δεν έχω καμία σχέση με τότε, πόσο ανοιχτή είμαι, πόσο δεν ντρέπομαι. Δηλαδή το ΣΥΚΕΟΜ με βοήθησε πάρα πολύ σε αυτό και νομίζω ότι αυτό ήταν για εμένα μια μεγάλη αλλαγή στη ζωή μου και έτσι ακολούθησε όλο αυτό τα επόμενα χρόνια. Δεν ξέρω τι θα είχε γίνει αν δεν είχα πάει στο ΣΥΚΕΟΜ εθελοντικά. Επίσης, άλλαξα πάρα πολύ και μέσω της παιδαγωγικής του Freinet και είναι αυτό που είπα και πριν ότι ένιωσα σαν να «κούμπωσα» πάνω σε αυτό και βρήκα αυτό που σαν εκπαιδευτικός ήθελα. Είδα πως αυτή η θεωρία με βοηθάει να κάνω πράξη αυτά που θέλω και βλέπω τα αποτελέσματα στους μαθητές μου.